

แนวความคิดการลงโทษทางอาญาและการลงโทษวิบริษัสน

1. ความเป็นมาของการลงโทษทางอาญา

เดิมทีเดียวการลงโทษผู้กระทำผิด ปฏิบัติกันในลักษณะเป็นการแก้แค้นกันเอง เป็นการส่วนตัว ใครถูกทำร้าย เขาก็จะทำการแก้แค้นกันอย่างสาสมและรุนแรง เช่น การฆ่าผู้กระทำผิดหรือขับไล่ออกไป จากชุมชนนั้น บางครั้งการแก้แค้นจะมีความรุนแรง เกินกว่าความเสียหายที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับจากการกระทำ ผิดเสียอีก

สมัยต่อมา การปกครองของชุมชนมีความเป็นระเบียบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ความคิดเกี่ยวกับการลงโทษได้พัฒนาขึ้นเป็นว่าไม่ควรจะมีการแก้แค้นให้รุนแรงเกินไปกว่าความเสียหายที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับ แต่ควรจะได้สัดส่วนกับความผิดที่เขากระทำ ซึ่งเป็นลัทธิที่ว่า ตาต่อตา ฟันต่อฟัน (an eye for an eye, and a tooth for a tooth) ซึ่งมีความหมายถึงการลงโทษเพื่อแก้แค้นกันอย่างเหมาะสมกับความ ผิดนั้นเอง^๒

ต่อมาได้มีความคิดว่า การปล่อยให้ทำการแก้แค้นกันเองเช่นนี้ อาจจะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยยิ่งขึ้นได้ จึงได้วิวัฒนาการมาเป็นระบบแก้แค้นโดยผู้มีอำนาจปกครองชุมชน ซึ่งได้แก่ พระมหากษัตริย์ เมื่อนานเข้าสังคมมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น และการกระทำผิดมีผลกระทบกระเทือนต่อ ส่วนรวม รัฐจึงเข้ามาดำเนินการต่อจากพระมหากษัตริย์ ตามทฤษฎีเรื่อง " สัญญาประชาคม " (social contract) ของ รูสโซ (Rousseau) ซึ่งกล่าวไว้ว่า " อำนาจการลงโทษเป็นอำนาจการป้องกันตัวของบุคคลโอนมาให้รัฐซึ่งทำหน้าที่ในการปกครองบ้านเมือง " อันเป็นความคิดที่อยู่ในสมัยศตวรรษที่ 17 โดยเชื่อว่าอำนาจสูงสุดเป็นของรัฐ ที่มีลักษณะเด็ดขาดสมบูรณ์ (Absolute) และเป็นนิรันดร์ (Perpetual)^๓

^๑ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2525), หน้า 7.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.; และ อัฒเน ชูบำรุง, ทฤษฎีอาชญาวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2527), หน้า 137.

^๓ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา (กรุงเทพมหานคร : มิตรนภาการพิมพ์, 2526), หน้า 321 - 322. ; จัง จาค รูสโซ (Jean Jacques Rousseau : ค.ศ. 1712 - 1774) เป็นนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสผู้ก่อตั้งทฤษฎีสัญญาประชาคม.

การทำให้รัฐเป็นผู้มีอำนาจลงโทษผู้กระทำผิดนี้ ทำให้ระบบการลงโทษอย่างรุนแรงได้ลดน้อยลงไป เพราะความรู้สึกเกรียดแค้นได้ผ่อนคลายลง โดยรัฐหันไปเน้นในเรื่องการป้องกันสังคมเป็นประการสำคัญ ดังที่ " เบคคาเรีย " (Beccaria) * ได้กล่าวไว้ว่า "ความรุนแรงของโทษนั้นมีความสำคัญน้อยกว่าความแน่นอนของการลงโทษ และอำนาจการลงโทษนั้น จะทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันสังคมให้มั่นคงอยู่เท่านั้น ถ้าทำเกินไปกว่านั้นแล้วก็จะเป็นการไม่ชอบธรรม"^๕

ความคิดในเรื่องการลงโทษ ได้มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเราสามารถแบ่งการวิวัฒนาการออกเป็น 4 ยุคด้วยกัน คือ^๕

1.1 ยุคก่อนสำนักคลาสสิก (Pre - classical)

เริ่มมาตั้งแต่ยุคหิน (The Stone Age) ยุคทองแดง (The Bronze Age) และยุคเหล็ก (The Iron Age) มนุษย์มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ เชื้อในเรื่องสิ่งลึกลับ ดวงวิญญาณ และความยุติธรรมทางธรรมชาติ เกี่ยวกับการลงโทษเน้นในเรื่องการชดใช้ความเสียหาย (expiation) ในลักษณะ ตาต่อตา ฟันต่อฟัน (an eye for an eye, a tooth for a tooth) มีการจำกัดขอบเขตของการลงโทษไว้ไม่มากเกินไปกว่าความเสียหายที่ตนจะได้รับ

1.2 ยุคสำนักคลาสสิก (Classical school)

เริ่มในปลายศตวรรษที่ 18 มนุษย์มีความเจริญขึ้น คัดค้านระบบการลงโทษโดยไม่มีขอบเขต ถือหลักว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรีที่จะทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ตามที่ตนสมัครใจ ดังนั้น การจะลงโทษผู้กระทำผิดจึงต้องดูว่าเขามีเสรีที่จะตัดสินใจในการกระทำความผิดนั้นหรือไม่ ดังที่ Saleilles กล่าวไว้ว่า " เมื่อการลงโทษตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่าผู้กระทำความผิดย่อมมีเจตจำนงเสรีเหมือนกัน ดังนั้น เขาจึงควรถูกลงโทษเท่ากัน โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าการลงโทษเช่นนั้นจะเหมาะสมกับผู้กระทำผิดหรือไม่ "

* ผู้เขียนเห็นว่าทฤษฎีของ Beccaria นี้ ใช้ได้กับความผิดอาญาทั่ว ๆ ไป แต่ไม่เหมาะสมกับความผิดอาญาประเภทที่มีลักษณะพิเศษโดยมีจุดมุ่งหมายในทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

^๕ จิตติ ดิงศภัทย์, เรื่องเดิม, หน้า 9 - 10.

^๕ Raymond Saleilles, The Individualization of Punishment, (New Jersey : Patterson Smith, 1968), P. 20.

1.3 ยุคสำนักคลาสสิกใหม่ (New - classical)

ยุคนี้เกิดมาจากความคิดที่ว่า บุคคลมีเจตจำนงเสรีเท่าเทียมกันหรือไม่ เช่น ผู้เยาว์ คนชรา ผู้วิกลจริต เหล่านี้น่าจะมีเจตจำนงเสรีไม่เท่ากับบุคคลธรรมดา ดังนั้น ความรับผิดชอบหรือโทษที่ได้รับจึงน่าจะ ไม่เท่ากันด้วย ทำให้เกิดเป็นความคิดของสำนักคลาสสิกใหม่ขึ้นมาในศตวรรษที่ 19 บทกำหนดโทษของสำนักนี้จะมีโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ ในแต่ละความผิดเพื่อให้ใช้ดุลพินิจลงโทษ ได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำผิด

1.4 ยุคสำนักอิตาเลียน (Italian school)

ยุคนี้แนวความคิดในการลงโทษได้หันเหไปจากเดิม โดยเห็นว่าการลงโทษควรใช้วิธีการตัดแปงผู้กระทำผิด เพื่อไม่ให้มากระทำผิดซ้ำอีก โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์ประกอบอาชญากรรมเพราะสาเหตุจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดแปงขึ้นมาเพื่อให้การลงโทษมีความเหมาะสมกับตัวอาชญากรไม่ใช่เหมาะสมกับความผิด (punishment to fit the criminal not the crime)

แนวความคิดในเรื่องความประสงค์ขอ การลงโทษทางอาญา ของแต่ละสำนักความคิดดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าได้วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ โดยมีเหตุผลต่าง ๆ กัน อันเป็นที่มาของทฤษฎี ว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาในเวลาต่อมา ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อที่ 4 ของบทนี้

2. ความจำเป็นของการลงโทษทางอาญา

การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ ไม่ก่อความวุ่นวายเดือดร้อน ให้แก่สังคมนั้น อาจกระทำในลักษณะที่เป็นรูปธรรม (Objective) ได้ 2 วิธี คือ การให้รางวัลอย่างหนึ่ง และการลงโทษอีกอย่างหนึ่ง ดังที่ สกินเนอร์ (Skinner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้กล่าวไว้ว่า "การให้รางวัลนั้นมีประโยชน์ยิ่งกว่าการลงโทษหรือการใช้อำนาจบังคับ เพราะการลงโทษย่อมทำให้เกิดอารมณ์ต่อต้านได้"^๖

^๖ อัดเนพ ชูบารุง, เรื่องเดิม, หน้า 136.; B.F.Skinner in John G.Burke, The New Technology and Human Values, (California : Wadsworth Publishing Company Inc, 1966), PP. 282 - 288.

แต่อย่างไรก็ดีในสภาพความเป็นจริงไม่ว่าจะยุคใดทุกสังคมในโลก การลงโทษยังคงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์อยู่ตลอดมา เพราะเป็นการตอบแทนต่อผู้ที่ปฏิเสธระเบียบ หรือกฎเกณฑ์หรือที่เรียกเป็นคำรวม ๆ ว่า บรรทัดฐานของสังคม อันเป็นการตำหนิผู้กระทำผิดและเพื่อให้มีผลบังคับทางจิตใจให้บุคคลยอมปฏิบัติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้

ดังเช่น ฟอน ฟอยเออบาด (Von Feuerbach) นักกฎหมายเยอรมันได้กล่าวไว้ว่า " กฎหมายอาญาต้องมีผลบังคับทางจิตใจ เป็นการป้องกันไม่ให้คนทั่วไปกระทำผิด โดยกฎหมายจะต้องกำหนดอัตราโทษไว้ให้อยู่ในใจของบุคคลที่จะกระทำผิด เพื่อให้มีความรู้สึกนึกคิดที่จะต้องเลี่ยงต่อการถูกลงโทษหนักกว่าความคิดในผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการกระทำผิดนั้น "๑

3. ความหมายของการลงโทษทางอาญา

ตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติความหมายของการลงโทษทางอาญาเอาไว้ และจากการศึกษาค้นคว้าตำราคำอธิบายกฎหมายอาญาของไทยเท่าที่ค้นพบในขณะนี้ก็ยัง ไม่มีผู้ใดกล่าวถึงความหมายของการลงโทษทางอาญาไว้เช่นกัน ส่วนในตำราของต่างประเทศ เท่าที่ได้พบข้อเขียนของผู้ที่ทำการศึกษารื่องนี้มา ได้กล่าวถึงความหมายของการลงโทษทางอาญาว่า มีนักกฎหมายให้ความหมายในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปได้เป็น 3 ความเห็นด้วยกัน คือ

ความเห็นแรก ประกอบด้วยศาสตราจารย์ ฮาร์ท (H.L.A.Hart), ศาสตราจารย์ เบ็น (S.I.Benn) และศาสตราจารย์ ฟลู (A.Flew) เห็นว่าการลงโทษทางอาญาจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ คือ^๒

- (1) การลงโทษทางอาญาจะต้องก่อให้เกิดความทุกข์ (Pain) หรือผลร้ายอย่างอื่น เช่น ความเจ็บปวดทางร่างกาย ต้องสูญเสียทรัพย์สิน ต้องถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นความทุกข์
- (2) การลงโทษทางอาญาจะต้องใช้ต่อผู้กระทำผิดกฎหมายเท่านั้น บุคคลอื่นที่มีใช้ผู้กระทำผิดกฎหมายจะมารับโทษแทนไม่ได้ ถ้ารับแทนก็ไม่ถือว่าเป็นโทษ

^๑ Johannes Andenaes, The General Part of The Criminal Law of Norway, (London : Sweet & Maxwell Limited, 1965), P.68.

^๒ สหธน รัตนไพจิตร, ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทย สมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527, หน้า 4 - 6.

(3) การลงโทษทางอาญาได้จะต้องมีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นมาก่อนเสมอ ถ้ายังไม่มี การกระทำผิดกฎหมายผลร้ายที่ได้รับไปนั้น ก็ไม่ใช่เป็นการลงโทษ

(4) ความทุกข์หรือผลร้ายที่ใช้กับผู้กระทำผิด เพื่อเป็นการลงโทษนั้น จะต้องมิใช่เกิดจาก การที่ผู้กระทำผิดกระทำต่อตนเอง

(5) โทษจะต้องเกิดจากผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำให้เกิดผลร้ายหรือการลงโทษนั้น ขึ้นมา

ความเห็นที่สอง โดยศาสตราจารย์ โจฮันส์ แอนเดอนิส (Johannes Andenaes) เห็นว่า การลงโทษทางอาญา จะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ^๙

- (1) การลงโทษทางอาญาจะต้องเป็นผลร้ายซึ่งเป็นการกระทำโดยอำนาจของรัฐต่อผู้กระ ทำความผิด
- (2) จะลงโทษทางอาญาได้จะต้องมีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นเสียก่อน
- (3) โทษต้องเป็นผลร้ายที่เกิดขึ้นจากรัฐโดยตรง เพราะการที่เข้าได้กระทำผิด ไม่ใช่เป็น ผลร้ายที่เกิดขึ้นโดยทางอ้อม

ความเห็นที่สาม โดยศาสตราจารย์ รอส (ALF. - Ross) เห็นว่า การลงโทษทาง อาญาเป็นการตอบสนองของสังคมต่อผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย โดยผู้มีอำนาจ และจะต้องเป็นผลร้ายต่อผู้กระ ทำผิดนั้น อันเป็นการกำหนดิตเตียนที่เขาละเมิดบรรทัดฐานของสังคม ถ้าไม่ใช่เป็นการกำหนดิตเตียนก็ไม่ถือ ว่าเป็นการลงโทษ เช่นวิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น^{๑๐}

จากความเห็นของทั้ง 3 แนว ดังกล่าว พอสรุปความเห็นได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก และมีส่วนที่เหมือนกันหลายประการ เช่น การลงโทษทางอาญาจะต้องเป็นผลร้ายต่อผู้กระทำความผิดโดย ผู้ใช้อำนาจรัฐ และจะต้องมีการกระทำผิดเกิดขึ้นก่อนเสมอ สำหรับส่วนที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละ ความเห็นนั้น ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะมองเน้นในแง่ใดมากเป็นพิเศษ เช่น ความเห็นแรกเน้นที่เนื้อหาของภายนอกของ

^๙ Johannes Andenaes, เรื่องเดิม, หน้า 8 - 11.

^{๑๐} ALF Ross, " On Guilt, Responsibility and Punishment ", (London: Stevens & Sons Limited, 1975), p. 36.

การลงโทษเป็นสำคัญ ความเห็นที่สอง เน้นที่เจตนาของการให้ผลร้ายโดยตรงต่อผู้กระทำผิด และความเห็นที่สามเน้นในด้านการดำเนินคดีของสังคม ซึ่งความเห็นที่สามนี้ทำให้สามารถแยกโทษทางอาญาออกจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้อย่างเห็นได้ชัดเจน เพราะวิธีการเพื่อความปลอดภยนั้นไม่ใช่เรื่องของการดำเนินคดีจากสังคมแต่เป็นการป้องกันให้สังคมมีความปลอดภัยมากขึ้น

ความหมายของการลงโทษทางอาญาดังกล่าวมานี้ มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า การลงโทษทางอาญาต้องเป็นผลร้ายต่อผู้กระทำผิด และตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้กำหนดโทษทางอาญาไว้มี 5 ประการ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ดังนั้น ถ้าจะมีการออกกฎหมายออกมาใหม่กำหนดความผิดและกำหนดผลร้ายที่ดำเนินการกับผู้กระทำผิดนั้นให้แตกต่างไปจากโทษต่าง ๆ ตามมาตรา 18 ดังกล่าวมาแล้วนี้ ผลร้ายที่กำหนดขึ้นใหม่นั้นจะถือว่าเป็นโทษทางอาญาด้วยหรือไม่ ปัญหานี้อาจพิจารณาได้ 2 แนว คือ

แนวแรก ถือว่าผลร้ายที่กำหนดขึ้นใหม่นั้นไม่ใช่โทษทางอาญา เว้นเสียแต่ว่ากฎหมายใหม่นั้นจะ ได้กำหนดไว้ด้วยว่าผลร้ายนั้นถือว่าเป็นโทษ

แนวที่สอง ถือว่าผลร้ายนั้นมีลักษณะอันแท้จริงของวิธีการนั้นเป็นโทษ ตามความหมายของโทษทางอาญาโดยทั่วไปแล้ว กรณีเช่นนี้ผลร้ายนั้นก็คือโทษทางอาญา ถึงแม้ว่าในบทบัญญัติของกฎหมายนั้นจะเรียกชื่ออย่างใดก็ตาม เพราะความประสงค์ที่จะนำวิธีการนั้นมาใช้เป็นการลงโทษหรือไม่ หาได้สำคัญที่การเรียกชานวิธีการนั้นว่าโทษหรือมิใช่^{๑๑}

4. วัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา

จากการศึกษาดำรงทางด้านอาชญาวิทยาและคำอธิบายกฎหมายอาญา ได้มีผู้แบ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาออกเป็นหลายประการด้วยกันที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้

" กรัฟ " (Grupp)^{๑๒} แบ่งทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาออกเป็น 4 ทฤษฎี ดังนี้

^{๑๑} จิตติ ดิงศภัทย์, เรื่องเดิม, หน้า 882.

^{๑๒} Stanley E. Grupp, Theories of Punishment, (Bloomington : Indiana University Press, 1971), PP: 5 - 10.

- (1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนให้แก่ผู้เสียหายและสังคม (Retribution)
  - (2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)
  - (3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)
  - (4) ทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integration)
- ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ แบ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาไว้ 3 ประการ

ตั้งน^{๑๓}

- (1) เป็นการตอบแทนต่อการกระทำผิด หรือเป็นการแก้แค้นทดแทน
- (2) เป็นการป้องกันสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น
  - การป้องกันทั่วไป ไม่ให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่าง
  - สร้างความมั่นคงของชุมชนให้ เห็นว่าจะไม่ยอมให้มีการกระทำผิดนั้นอีก
  - การป้องกัน โดยเฉพาะไม่ให้ผู้นั้นกระทำผิดอีก
- (3) เป็นการตัดสินใจให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี

รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ แบ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษไว้ 4 ประ

การ ตั้งน^{๑๔}

- (1) เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน (Retribution)
- (2) เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดเช็ดหลา และเพื่อให้คนทั่วไปเกรงกลัว
- (3) เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมให้พ้นจากภัยอันตรายในระหว่างที่ผู้กระทำผิดถูกตัดขาดจากสังคมไป
- (4) เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขตัวผู้กระทำผิด

อาจารย์ อรัญ สุวรรณบุบผา แบ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาไว้ 5 ประการ ตั้งน^{๑๕}

^{๑๓} จิตติ ดิงศภัทย์, เรื่องเดิม, หน้า 12 - 13.

^{๑๔} เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2528) หน้า 480 - 481.

^{๑๕} อรัญ สุวรรณบุบผา, หลักอาชญาวิทยา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 139 - 142.

- (1) เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน (Retribution)
- (2) เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crimes)
- (3) เพื่อยับยั้งการกระทำผิด (Deterent)
- (4) เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม (Removal from Society)
- (5) เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิด (Correction)

การแบ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาดังกล่าวมานี้ผู้เขียนเห็นว่าแม้จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในบางข้อ แต่ที่มีเหมือนกันและมีผู้กล่าวถึงบ่อยที่สุดมีอยู่ 3 ทฤษฎี ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution Theory)

วัตถุประสงค์ของทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรี (Free will) ที่จะกระทำการใด ๆ ก็ตามที่ตนสมัครใจ ดังนั้น เขาจึงต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขาอย่างเต็มที่ เมื่อกระทำผิดก็ต้องถูกทดแทนด้วยการลงโทษอย่างเหมาะสม

สำนักกฎหมายคลาสสิกเยอรมันได้สรุปความเห็นไว้ว่า " บุคคลหนึ่งในฐานะหนึ่งย่อมสามารถจะกระทำการต่าง ๆ ได้ เพราะเขามีจิตใจเป็นอิสระ กล่าวคือไม่มีสิ่งอื่นที่มากำหนดให้เขากระทำเลยตามหลัก Indeterminism เมื่อมนุษย์มีจิตใจอิสระจะกระทำความผิดหรือไม่ก็ได้เช่นนี้แล้ว ถ้าเขากระทำความผิดจุดประสงค์ของการลงโทษก็คือ การตอบแทนแก้แค้นที่เป็นยุติธรรม ส่วนความคิดที่จะให้การลงโทษเป็นการป้องกันมิให้การกระทำความผิดเกิดขึ้นอีกนั้น มีความสำคัญลดหลั่นลงมา และโดยทั่วไปก็หมายถึงการป้องกันบุคคลทั่ว ๆ ไปไม่ให้กระทำความผิดอย่างเดียวกันนั้น ^{๑๖}

^{๑๗} เคนท์ (Immanuel Kant) ในสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติ ได้เน้นหนักเรื่อง การกระทำภายนอกของมนุษย์ โดยได้กล่าวถึงเกี่ยวกับการลงโทษไว้ว่า " เป็นสิ่งจำเป็นในทางความรู้สึก

^{๑๖} หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 341.

^{๑๗} ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา ภาคสอง : บทนำทางประวัติศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มิตรนราการพิมพ์, 2526), หน้า 158 - 159.

ผิดชอบ โทษเป็นการตอบแทนความยุติธรรมที่ถูกประทุษร้าย"^{๑๘} เขายกตัวอย่างเรื่องเกาะ ๆ หนึ่งมี เหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้น ทำให้พลเมืองในเกาะนี้ทุกคนจำจะต้องสละเกาะไปทั้งหมด มีปัญหาว่าถ้าจะมีนักโทษที่จะต้องถูกประหารชีวิตอยู่ในเกาะนั้นด้วยคนหนึ่ง ชาวเกาะจะต้องประหารชีวิตนักโทษคนนั้นก่อนที่จะสละทั้งเกาะนั้นไปหรือไม่ เพราะความจริงฝูงชนจะปล่อยให้นักโทษคนนั้นมีชีวิตอยู่บนเกาะต่อไป นักโทษคนนั้นก็จะเป็นภัยอันตรายต่อชาวเกาะอีกแต่อย่างใด เพราะจะสละทั้งเกาะอยู่แล้ว แต่เคนท์เห็นว่า จะต้องประหารชีวิตนักโทษนั้นก่อนที่จะออกจากเกาะ ทั้งนี้ เพื่อความยุติธรรม เพราะถ้าไม่ประหารชีวิตนักโทษคนนั้นแล้ว ก็เท่ากับยัง ไม่ได้ตอบแทนความยุติธรรมที่ถูกประทุษร้ายไปแล้ว ดังนั้น ความยุติธรรมที่ถูกละเมิดจึงต้องได้รับการตอบแทน ถ้าหากปล่อยให้ความยุติธรรมและสิทธิของมนุษย์ถูกทำลายลง ชีวิตของมนุษย์ก็จะไม่มีคุณค่าอะไรเหลืออยู่อีกเลย เราจึงต้องลงโทษผู้กระทำผิด เพราะโทษเป็นสิ่งที่เขาควรจะได้รับ แต่ถ้าละเว้นไม่ลงโทษ ก็เท่ากับเราร่วมมือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของความยุติธรรม"^{๑๙}

แบรดลีย์ (Bradley) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้กล่าวไว้ว่า " ในความคิดของคนทั่ว ๆ ไปจะมีความรู้สึกว่าการลงโทษเป็นของคู่กับการกระทำผิด ถึงแม้ว่าการลงโทษจะมีประโยชน์หรือผลอะไรติดตามมากก็ตาม สิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เป็นเพียงเปลือกนอกเท่านั้น แต่เนื้อแท้แล้วคือการที่เขาจะได้รับโทษ เนื่องจากการกระทำผิดของเขา "^{๒๐}

^{๑๘} หยุต แสงอุทัย, เรื่องเดิม, หน้า 347 - 348.; อิมมานูเอล เคนท์ (ค.ศ. 1724 - 1804) เป็นนักปราชญ์ชาวเยอรมัน ซึ่งเดินสายกลาง โดยเขาได้พยายามปรับปรุงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้น และแยกกฎหมายออกเป็นกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายบ้านเมือง.

^{๑๙} Immanuel Kant, " Justice and Punishment ", in Philosophical Perspective on Punishment, (Albany : State University of New York Press, 1972), pp. 104 - 105.

^{๒๐} Jerome Michael and Herbert Wechler, Criminal Law and Its Administration, (Chicago : The Foundation Press Inc, 1940), p.7.

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการลงโทษ เพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ พิจารณาถึงการกระทำในอดีตที่ผ่านมาแล้วเท่านั้น โดยไม่พิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากการลงโทษไม่ว่าจะเป็นผลเสียหรือผลดี ดังที่แบรดเลย์ได้กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า ผลที่เกิดขึ้นเป็นเพียงเปลือกนอกเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นเพียงผลพลอยได้ของการลงโทษ หากใช้ความประสงค์ที่แท้จริงไม่ แต่ความประสงค์ที่แท้จริงก็คือ การมุ่งแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดเป็นประการสำคัญ ดังที่ เฮเกิล (Hegal) ได้กล่าวไว้ว่า " การกระทำความผิดเป็นการปฏิเสธกฎหมาย ฉะนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นจะต้องตอบแทนต่อผู้ปฏิเสธกฎหมายด้วยการลงโทษ "

เหตุผลอีกประการหนึ่งของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ก็เพื่อเป็นการชดเชยทางด้านความรู้สึกให้กับผู้เสียหาย ดังนั้น จึงมีจุดเสียอยู่ข้างตรงที่ว่า การลงโทษอาจจะขึ้นอยู่กับอารมณ์และความโกรธแค้นผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้อัตราโทษสูงเกินไปจนไม่ได้สัดส่วนกับความผิดซึ่งก็จะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อผู้กระทำความผิดขึ้นได้^{๒๑}

หลักเกณฑ์สำคัญของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นพอสรุปได้ว่า

- (1) จะลงโทษได้เฉพาะผู้ที่กระทำผิดเท่านั้น ดังนั้น จึงต้องมีความผิดเกิดขึ้นก่อนเสมอ
- (2) ถือว่าผู้กระทำความผิดทุกคนจะต้องถูกลงโทษโดยไม่มีข้อยกเว้น และไม่คำนึงว่าการลงโทษนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมหรือไม่ก็ตาม
- (3) ปริมาณโทษจะต้องพอเหมาะกับความผิดที่ได้กระทำ ตามหลักที่ว่าโทษควรจะสัมพันธ์กับความหนักเบาของความผิด

4.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Prevention Theory)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการลงโทษควรมีความประสงค์เพื่อป้องกันสังคมเป็นหลักสำคัญ โดยป้องกันตัวผู้กระทำความผิดนั่นเอง (Special Prevention) ให้เด็ดขาดไม่กล้ากระทำความผิดนั้นซ้ำอีก และป้องกันบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป (General Prevention) ให้เห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษเพื่อจะได้มีความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดเกิดขึ้น^{๒๒} ดังที่ นักกฎหมายชาวเยอรมันก็มีชื่อเสียง " ฟอน ฟอยเออบาต " (Von Feuerbach) ได้กล่าวไว้ว่า^{๒๓}

^{๒๑} หยุด แสงอุทัย, เรื่องเดิม, หน้า 348., Edmund L. Pincoffs, The Rational of Legal Punishment, (New York : Humanities Press, 1966), p.11.

^{๒๒} จิตติ ดิงศภัทย์, เรื่องเดิม, หน้า 12 - 14.

^{๒๓} Johannes Andenaes, เรื่องเดิม, หน้า 68.

" กฎหมายอาญาต้องมีผลบังคับทางจิตใจ เป็นการป้องกันไม่ให้คนทั่วไปกระทำความผิด โดยกฎหมายจะต้องกำหนดอัตราโทษไว้ในใจของผู้ที่กระทำความผิดนั้น ให้มีความรู้สึกนึกคิดที่จะต้องเสี่ยงต่อการถูกลงโทษหนักกว่า ความรู้สึกนึกคิดในทางประโยชน์ที่จะได้จากการกระทำความผิดนั้น "

การลงโทษเพื่อป้องกันนี้ เป็นการชู้ให้กลัว หรือให้เกิดความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิด จึงถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของลัทธิอรรถประโยชน์ (Utilitarian) เพื่อให้สังคมมีความสุข ดังที่ เบนแฮม (Jeremy Bentham) ได้กล่าวไว้ว่า^{๒๔}

" การลงโทษโดยตัวของมันเองนั้นเป็นสิ่งที่เลวร้าย ดังนั้น ตามหลักอรรถประโยชน์ถ้าจะต้องยอมรับการลงโทษแล้ว ก็ต้องยอมรับในแง่ของการลงโทษที่สามารถป้องกันความเลวร้ายที่มากยิ่งขึ้นไปว่าการลงโทษเองได้ "

ดังนั้น ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันนี้ จึงต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่สำคัญ 5 ประการดังต่อไปนี้

4.2.1 ปริมาณโทษที่จะลงกับผู้กระทำความผิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันนี้เน้นที่ปริมาณโทษและวิธีการลงโทษเป็นสำคัญ เพราะจะเป็นผลให้คนเกิดความกลัวเกรงและยับยั้งไม่กล้ากระทำความผิด เดิมการลงโทษจะเป็นไปอย่างรุนแรง แต่ต่อมาแนวความคิดในเรื่องลงโทษรุนแรงได้ลดหย่อนลงไป โดยเปลี่ยนมุ่งไปเน้นตรงจุดที่ต้องให้ผลร้ายจากการลงโทษมีมากกว่าผลที่ได้ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดก็เป็นอันเพียงพอแล้ว โดยจะต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่นในการป้องกันมาเสริมควบคู่กันไปด้วย ดังจะขอแยกกล่าวรายละเอียดของทั้ง 2 แนวความคิดนี้ คือ

(1) ความคิดในยุคเดิม นักปรัชญาที่สำคัญได้แก่ เจอเร็มี เบนแฮม (Jeremy Bentham) และพาลีย์ (Paley) เน้นที่ปริมาณโทษว่าจะต้องสามารถทำให้บรรลุผลในการป้องกันและยับยั้งไม่ให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิด โดยได้เสนอหลักเกณฑ์ของการลงโทษไว้ 3 ประการ ดังนี้^{๒๕}

^{๒๔} Jeremy Bentham, An Introduction to the Principle of Moral and Legislation, (Conn : Hafner Publishing Co., 1970), p.2.

^{๒๕} Jeremy Bentham, เรื่องเดียวกัน; หน้า 178 - 188.

(ก) ปริมาณโทษจะต้องได้มากกว่าผลที่ได้รับจากการกระทำผิด เพื่อเป็นการต่อต้านหรือยับยั้งแรงจูงใจที่จะกระทำผิด

(ข) ปริมาณโทษจะต้องเพิ่มไว้สำหรับชดเชยความไม่แน่นอนของการที่อาจจะไม่ได้รับโทษกล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดแล้ว ผลที่เกิดขึ้นย่อมมีความแน่นอนทันทีที่ความผิดสำเร็จ แต่ความทุกข์ที่จะได้จากการลงโทษนั้นอาจจะไม่แน่นอนว่าเขาจะได้รับหรือไม่ เพราะขึ้นอยู่กับว่าจะจับตัวมาลงโทษได้หรือไม่ ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดปริมาณโทษเอาไว้ล่วงหน้า เพื่อชดเชยความไม่แน่นอนดังกล่าวไว้ด้วย

(ค) ปริมาณโทษสำหรับผู้กระทำผิดที่เกิดจากนิสัยจะต้องสูงกว่าปกติ เพื่อเขาจะได้ยับยั้ง ไม่กล้ากระทำผิดอีก

2. ความคิดในยุคใหม่ แนวความคิดของยุคนี้ให้ความสำคัญของปริมาณโทษเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อทำให้เกิดความทุกข์มากกว่าความสุขที่จะได้รับจากการกระทำความผิดเท่านั้น โดยปริมาณโทษจะต้องไม่เกินไปกว่านี้ และจะต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่นในการป้องกันมาเสริมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย เช่น ประสิทธิภาพของการจับกุม ความรวดเร็วในการจับกุม เป็นต้น ความคิดของยุคใหม่นี้ไม่เห็นด้วยกับหลักความคิดในยุคเดิมที่ว่า ให้กำหนดปริมาณโทษไว้สำหรับชดเชยกับองค์ประกอบอื่นที่ไม่สมบูรณ์ด้วย นักคิดในยุคนี้ได้แก่ แอนเดอนีส (Andenaes) และฮอนเดอร์ริช (Honderich) ทั้งนี้ เพราะปริมาณโทษจะสามารถป้องกันการกระทำความผิดได้อย่างมีขอบเขตจำกัดเพียงระดับหนึ่งเท่านั้น แม้โทษจะสูงสักเพียงใดก็ตามการป้องกันก็ไม่อาจบังเกิดผลสมบูรณ์ได้ ถ้าขาดปัจจัยองค์ประกอบอย่างอื่นที่สำคัญไป

ฮอนเดอร์ริช ได้สรุปเกี่ยวกับเรื่องปริมาณโทษตามแนวความคิดของยุคใหม่สรุปได้ 2 ประการ คือ ^{๒๖}

- (ก) ปริมาณโทษต้องมากกว่าผลที่จะได้จากการกระทำผิดนั้น
- (ข) ปริมาณโทษต้องมากพอเพียงที่จะทำให้สามารถบรรลุผลในการป้องกันการกระทำผิดได้ แต่ก็จะต้องไม่มากเกินไปจนเลวชืดความจำเป็น

^{๒๖}

Ted Honderich, Punishment : The Supposed Justification,
(London : Penquin Book Ltd., 1976), p.59.

ปัญหาสำคัญของแนวความคิดในยุคใหม่ดังกล่าวนี้ จึงอยู่ที่ว่า จะต้องหาจุดพอดีของปริมาณโทษที่จะลงกับผู้กระทำผิด เพื่อให้บังเกิดผลในการป้องกันการกระทำผิดให้ได้ โดยปริมาณโทษจะต้องไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป จึงนับว่าเป็นเรื่องไม่่ง่ายนักสำหรับในทางปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลสมบูรณ์

4.2.2 ความแน่นอนและรวดเร็วในการลงโทษ เพื่อให้บุคคลทั่วไปและผู้ที่จะกระทำความผิดได้เห็นว่าถ้ากระทำผิดแล้วจะต้องถูกลงโทษ อันจะทำให้เกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำผิด ซึ่งเป็นผลในการป้องกันการกระทำผิดเป็นอย่างมาก โดยอาจแยกพิจารณารายละเอียดได้ 2 ประการ คือ ^{๒๗)}

(1) ความแน่นอนของการลงโทษ เรื่องนี้ท่านศาสตราจารย์ จิตติ ตึงศภัทย์ ^{๒๘)} กล่าวไว้ว่า " คนกลัวถูกจับมากกว่าการถูกลงโทษ " ถ้าหากว่าทำผิดทุกครั้งแล้วถูกจับทุกครั้ง คนที่คิดจะทำผิดก็มีน้อย นอกจากผลได้จากการกระทำผิดมีมากกว่าผลร้ายเท่านั้น ทั้งนี้เพราะถ้ามีการทำผิดแล้วจับกุมไม่ได้ คนทั่วไปก็จะคิดว่าโอกาสที่คนกระทำผิดจะได้รับทุกข์จากการลงโทษนั้นมีน้อย ดังนั้น ก็จะเกิดความคิดเล็งเลือกเสี่ยงกระทำผิดเพราะหนทางรอดมีมากกว่า

(2) ความรวดเร็วของการลงโทษ จะมีผลต่อการป้องกันการกระทำผิดมาก เพราะหลังจากเกิดเหตุแล้วคนทั่วไปจะให้ความสนใจ ถ้าเจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการลงโทษได้โดยรวดเร็วก่อนที่ประชาชนทั่วไปจะหลงลืมเหตุนั้น ก็จะเป็นผลดีต่อการป้องกันการกระทำผิดมาก

4.2.3 ใช้มาตรการลงโทษเป็นเครื่องมือให้เกิดความเกรงกลัว แนวความคิดของทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันนี้ ใช้ประโยชน์ของมาตรการลงโทษเพื่อเป็นเครื่องมือชู่ให้บุคคลทั่วไปเกิดความรู้สึกเกรงกลัวโทษนั้น แล้วไม่กล้ากระทำผิด ดังนั้น การลงโทษจึงต้องกระทำโดยเปิดเผยและด้วยโทษที่รุนแรง

^{๒๗)} Johannes Andenaes, The General Preventive Effects of Punishment, Vol. 114, U.of Pa.L.Rev., 1966 P.949, 960 - 961.

^{๒๘)} จิตติ ตึงศภัทย์, เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการฐานกฎหมายอาญา ระดับปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2523 (ชุดที่ 4), หน้า 21.

4.2.4 การลงโทษนั้นจะต้องเกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านการป้องกันการกระทำผิด ทฤษฎีนี้ไม่ถือว่าเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องลงโทษเสมอไปทุกราย เพราะถ้าการลงโทษนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านการป้องกันแล้วก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสม หรือการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน แต่ทั้งนี้ก็อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า การลงโทษนั้นจะต้องมีความแน่นอนและกระทำโดยรวดเร็วด้วย

4.2.5 ข้อจำกัดบางประการของการลงโทษเพื่อป้องกัน เนื่องจากทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า บุคคลทุกคนมีเจตจำนงเสรีเหมือนกันที่จะเลือกกระทำผิดหรือไม่ ดังนั้น ถ้าความร้ายแรงของโทษจะทำให้เขาต้องได้รับทุกข์มากกว่าผลสำเร็จของการกระทำผิดแล้ว เขาก็จะเลือกไม่กระทำผิด แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน เราต้องยอมรับว่ามีบุคคลบางกลุ่มบางพวกที่มีเจตจำนงเสรีเท่าเทียมกับบุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

(1) สภาพธรรมชาติส่วนบุคคล ได้แก่ ความเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ความวิกลจริตไม่สมประกอบทางจิต คนอ่อนปัญญาหรือหย่อนความสามารถทางสมอง บุคคลเหล่านี้จะอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบและตกเป็นเหยื่อของความเขี้ยววนหรือสิ่งชักจูงต่าง ๆ ให้กระทำผิดได้ง่ายกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป ดังนั้น มาตรการลงโทษเพื่อป้องกันจะใช้ได้ผลน้อยสำหรับบุคคลพวกนี้ ทั้งนี้เพราะความเข้าใจถึงภัยที่เขาจะได้รับจากการถูกลงโทษนั้น มีไม่เท่าเทียมกับบุคคลธรรมดา

แต่อย่างไรก็ตามนักทฤษฎีกลุ่มนี้ก็อาจมีข้อแม้ว่าบุคคลประเภทที่มีลักษณะดังกล่าวมีอยู่จำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคนส่วนใหญ่ ดังนั้น ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันการกระทำผิดจึงยังมีผลเป็นการยับยั้งคนส่วนใหญ่ และยังใช้ได้อยู่ สำหรับคนส่วนน้อยที่มีสภาพธรรมชาติผิดแปลกไปนั้นก็สามารถใช้วิธีอื่นป้องกันหรือแก้ไขได้

(2) ลักษณะการกระทำผิด นับว่ามีความสำคัญต่อมาตรการป้องกันการกระทำผิดอยู่มาก ซึ่งอาจแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี คือ

(ก) โอกาสไตร่ตรองก่อนกระทำผิด ถ้าผู้กระทำผิดมีโอกาสหรือเวลาคิดไตร่ตรองก่อนที่จะกระทำผิด เขาย่อมจะต้องพิจารณาถึงผลได้ผลเสียของการที่จะกระทำผิดว่าคุ้มกับโทษที่จะได้รับหรือไม่ ถ้าเห็นว่ามันคุ้มกันเขาก็จะเลิกคิดกระทำผิด ซึ่งกรณีนี้โทษจะมีผลต่อการป้องกันได้มาก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสคิดหรือไตร่ตรองก่อนอาจจะเป็นเพราะสาเหตุใดก็ตาม เช่น อารมณ์รุนแรง ฉุนเฉียว ถูกยั่วเย้า หรือตกใจ ฯลฯ เป็นต้น โดยปกติย่อมจะกระทำผิดฉับพลันในขณะนั้น ไม่มีเวลาคิดถึงผลได้ผลเสีย กรณีเช่นนี้โทษก็จะไม่มีผลต่อการป้องกันการกระทำผิดได้เลย

ดังนั้น ถ้าพิจารณาถึงความผิดบางประเภทที่จัดว่าเป็น Mala Prohibita โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ (economic offence) แล้ว ผู้กระทำผิดประเภทนี้จะมีการไตร่ตรองหรือวางแผนการกระทำผิดไว้ล่วงหน้า ถ้าเห็นว่าโทษที่จะได้รับจากการกระทำผิดมีสูงกว่าผลที่จะได้จากการกระทำผิดสำเร็จ โอกาสที่เขาย่อมจะเลิกล้มความตั้งใจกระทำผิดก็ย่อมเป็นไปได้สูง ทฤษฎีนี้จึงเหมาะสมกับการป้องกันความผิดประเภทนี้อยู่มาก

(ข) มีเจตนากระทำผิดหรือเป็นเรื่องประมาท ถ้าเป็นกรณีกระทำผิดโดยเจตนา ก็เป็นทำนองเดียวกันกระทำโดยมีโอกาสดำเนินการไว้ก่อน ผู้กระทำย่อมจะต้องพิจารณาถึงผลได้ผลเสียว่าจะคุ้มกับโทษหรือไม่ ส่วนในเรื่องประมาทนั้นผู้กระทำไม่มีโอกาสพิจารณาไตร่ตรองก่อนที่ความผิดจะเกิด

แต่อย่างไรก็ดี ก็ไม่ได้หมายความว่าโทษจะไม่มีผลต่อการป้องกันไม่ให้คนกระทำโดยประมาทเสียเลยทีเดียว เพราะโทษย่อมมีผลให้เกิดความเกรงกลัวและมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น ซึ่งย่อมจะทำให้ความประมาทลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการข่มขู่ของโทษก็ยังคงมีผลต่อการป้องกันมิให้เกิดความประมาทอยู่กันเอง

4.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลง (Reformatory Theory)

ทฤษฎีนี้มีความคิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดนั้นกลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงบ่มนิสัยของผู้กระทำผิดหรือที่เรียกว่า การบำบัด (treatment)

การบำบัดนี้ ไม่มีลักษณะที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความลำบากตามหลักของการทดแทน หรือข่มขู่ที่กล่าวมาแล้ว เพราะเห็นว่า การทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความลำบากหรือได้รับผลร้ายด้วยการลงโทษ ไม่น่าจะทำให้คนประพฤติดำเนินชีวิตขึ้น เพื่อให้การบำบัดหรือการอบรมบ่มนิสัยผู้กระทำผิดเป็นไปอย่างได้ผล จะต้องมีการแยกประเภทนักโทษ เพื่อสะดวกแก่การอบรม เช่น แยกประเภทนักโทษอายุน้อยออกจากนักโทษผู้ใหญ่ แยกพวกกระทำผิดครั้งเดียวออกจากพวกทำผิดหลายครั้ง แยกพวกที่พอลบตัวได้ออกจากพวกที่เหลือของจริง ๆ เป็นต้น

การบำบัดในระหว่างที่ผู้ต้องโทษถูกจองจำตัวอยู่นั้นอาจได้แก่ การฝึกหัดอาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศาสนาและศีลธรรม การให้การรักษาพยาบาลหรือการบำบัดทางจิตวิทยา ฯลฯ เป็นต้น เมื่อแน่ใจแล้วว่าผู้กระทำผิดได้ปรับตนเป็นพลเมืองดีต่อสังคมแล้ว ก็ไม่ต้องคำนึงว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกครบตามคำพิพากษาของศาลแล้วหรือไม่ รัฐจะต้องมีมาตรการปล่อยตัวผู้กระทำผิดก่อนรับโทษ

จำคุกครบกำหนด นอกจากนั้นแล้วต้องพยายามช่วยเหลือด้วยการแก้ไขสภาพแวดล้อมให้ครอบครัวผู้กระทำผิดมีความเข้าใจในตัวผู้กระทำผิดดีขึ้น ช่วยเหลือแนะนำในการดำเนินชีวิตและในการหาอาชีพของผู้กระทำผิด

ความคิดในการแก้ไขตัดแปลงผู้กระทำผิดมีมาตั้งแต่สมัยนิโคลาสซีเคิล สคูล (Neoclassical school) เป็นความคิดส่วนใหญ่ของนักคิดชาวอังกฤษซึ่งให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล^{๒๙} แต่ความคิดในสมัยนั้นไม่ได้เป็นความคิดที่เข้าหลักวิทยาศาสตร์เป็นความคิดที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในราว ๆ กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต่อมาในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็เกิดแนวความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ในทางอาชญาวิทยาขึ้น ซึ่งนำโดย ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี สำนักความคิดนี้บางที่เรียกว่า สำนักความคิดทางอาชญากรวิทยาแบบอิตาลี มีความคิดว่าการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาควรจะให้เหมาะสมกับอาชญากรแต่ละราย ซึ่งแตกต่างจากความคิดในสมัยคลาสสิก สคูล ซึ่งเจริญรุ่งเรืองในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่เน้นว่าการลงโทษขอให้เหมาะสมกับอาชญากรรมไม่คำนึงถึงบุคลิกภาพของผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ก็อาจจะลงโทษอย่างรุนแรงได้ แนวความคิดของทฤษฎีเพื่อแก้ไขตัดแปลงนี้ได้พัฒนาเรื่อยมาเพื่อให้ได้ผลในการแก้ไขมากที่สุด^{๓๐}

แพ็กเกอร์ (Herbert L. Packer) ได้กล่าวถึงวิธีการแก้ไขตัดแปลงไว้ว่า " อะไรคือวิธีการที่สำคัญของการลงโทษที่มีความประสงค์ในการแก้ไขตัดแปลง ปัญหาที่ตอบได้ว่าสิ่งใดที่สามารถปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดได้ สิ่งนั้นคือวิธีการที่ดีที่สุด เพราะผู้กระทำผิดแต่ละคนย่อมมีปัญหาและนิสัยไม่เหมือนกัน ดังนั้น เราต้องปฏิบัติกับแต่ละคนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับว่าการลงโทษแบบไหนจะเหมาะสมกับเขามากที่สุด "

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขตัดแปลงนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มิได้มีเจตจำนงเสรี (Free will) ในการที่จะตัดสินใจกระทำผิด แต่เขาอยู่ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพลอื่น ๆ ที่ชักจูงใจให้กระทำผิด ซึ่งตรงกันข้ามกับความคิดของสำนักคลาสสิกดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น จึงทำให้เกิดแนวความคิดในการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีที่แตกต่างกันออกไป โดยถือหลักว่าผู้กระทำผิดคือ ผู้ป่วยที่เกิดจากความผิดปกติทางจิตหรือความบกพร่องทางสังคม ดังนั้น เขาจึงควรได้รับความแก้ไขมากกว่าการลงโทษและควร

^{๒๙} ออแกนเพ ชูบาร์ง, เรื่องเดิม, หน้า 140.

^{๓๐} Herbert L. Packer, The Limits of the Criminal Sanction, (California : Stanford University Press, 1979), p. 54.

- ยกเลิกระบบการลงโทษเสียทั้งหมดด้วยซ้ำไป ผู้ที่เห็นด้วยกับความคิดเช่นนี้ เช่น สกินเนอร์ (Skinner) เม็นนิงเจอร์ (Menniger) และ ไอเซนค (Eysenck) เป็นต้น^{๓๑}

จุดอ่อนของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขตัดแปลงที่สำคัญมีอยู่ว่า ทฤษฎีนี้มุ่งประสงค์ที่จะให้มีผลต่อผู้กระทำผิดเป็นสำคัญโดยไม่ให้กลับมาก่อทำผิดซ้ำอีก และไม่คำนึงถึงบุคคลภายนอกทั่ว ๆ ไป ที่อาจจะกระทำผิดนั้นได้บ้าง จึงทำให้เกิดปัญหาว่าจะมีมาตรการอะไรที่จะสกัดกั้นไม่ให้บุคคลทั่วไปกระทำผิด และนอกจากนี้การแก้ไขตัดแปลงจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ใช้และขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้กระทำผิดนั้นอีก เมื่อเขากลับไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เลวร้าย ก็อาจจะกระทำผิดอีกได้โดยง่าย

จากการที่วัตถุประสงค์ของการลงโทษมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน และการจะยึดถือทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีโดยย่อจะส่งผลให้วิธีการลงโทษแตกต่างกันออกไป และบางทฤษฎีก็มีความขัดแย้งกันเอง ดังนั้น จึงมีปัญหว่าทฤษฎีใดควรจะเป็นทฤษฎีที่ดีที่สุด ปัญหานี้ ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย กล่าวไว้ว่า "จุดประสงค์แห่งการลงโทษนั้น จะใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งย่อมไม่เป็นการถูกต้อง ควรจะนำทฤษฎีทั้งหลายมารวมกัน เพราะการลงโทษโดยไม่คำนึงถึงการแก้แค้นตอบแทนเสียเลยย่อมไม่ได้ หรือจะลงโทษโดยมุ่งแต่การแก้แค้นตอบแทนอย่างเดียวรัฐก็จะไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย"^{๓๒}

ในประเทศเยอรมัน ได้มีความพยายามที่จะรวมทั้ง 3 ทฤษฎีดังกล่าวนี้เอาไว้เช่นเดียวกัน โดยนำมาใช้ในทางปฏิบัติเรียกว่า ทฤษฎีผสม (Vereinigungs Theorie) การรวมกันของทฤษฎีนี้ไม่ได้หมายถึงเอาหลักเกณฑ์ที่ขัดแย้งมารวมกัน แต่หมายความว่าให้นำเอาทฤษฎีทั้ง 3 นี้มาพิจารณาในแง่ปฏิบัติ^{๓๓}

^{๓๑} สัทธนา รัตนไพจิตร, เรื่องเดิม, หน้า 65.

^{๓๒} หยุต แสงอุทัย, เรื่องเดิม, หน้า 350 - 351.; เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, เรื่องเดิม หน้า 482.; อุททิศ แสนโกศิก, กฎหมายอาญาภาค 1, (พระนคร : ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525), หน้า 18 - 47.

^{๓๓} หยุต แสงอุทัย, " การลดอาชญากรรมโดยการออกกฎหมายกำหนดแนวทางให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ " นิติศาสตร์และการต่างประเทศ, โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2514, หน้า 6.

เหตุที่ต้องพิจารณามาใช้ทฤษฎีผสมก็เพราะว่า แต่ละทฤษฎีนั้นต่างก็มีข้อดีและข้อเสียอยู่ในตัวของมันเอง ดังนั้น ถ้ายึดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นหลักเสียแล้ว ก็จะต้องทิ้งข้อดีของทฤษฎีอื่นบางส่วนไป เช่น ถ้าหากยึดถือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นหลักเพียงทฤษฎีเดียว ก็จะเสียโอกาสในการแก้ไขตัดแปลงผู้กระทำผิดไป หรือถ้าจะยึดถือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขตัดแปลงเป็นหลักเพียงทฤษฎีเดียวก็อาจจะเสียโอกาสในการที่จะช่วยป้องกันหรือสกัดกั้นไม่ให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งทฤษฎีผสมดังกล่าวนี้จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องหรือช่วยประสานความขัดแย้งของแต่ละทฤษฎีนี้ได้มาก

การใช้ทฤษฎีผสมนี้อาจจะมีปัญหาให้พิจารณาต่อไปว่า ควรจะใช้ทฤษฎีใดเป็นหลักหรือเน้นหนักไปในจุดใด เช่น ถ้ามองไปถึงผลในอดีตที่ได้กระทำมาแล้ว ผู้กระทำผิดก็ควรจะได้รับบทลงโทษในความผิดนั้นก็ควรจะได้ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นหลักแล้วเสริมด้วยทฤษฎีอื่น แต่ถ้ามองไปยังอนาคตข้างหน้าและสังคมส่วนรวม ก็ควรจะใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันและการลงโทษเพื่อแก้ไขตัดแปลงเป็นหลัก เป็นต้น^{๓๔} ดังนั้น การจะเน้นหนักไปทางใดและใช้ทฤษฎีใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญาของรัฐในการที่จะดำเนินการกับผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ

เมื่อได้วิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำผิดเกี่ยวกับ ทรัพย์สินและการค้าขายเสพติดนั้น ผู้กระทำมีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญ คือ ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำผิด ได้แก่ เงินทอง หรือทรัพย์สินจำนวนมาก ดังนั้น การลงโทษโดยวิธีกำจัดผลประโยชน์ดังกล่าวซึ่งผู้กระทำผิดมุ่งหวัง ด้วยมาตรการริบทรัพย์สินอย่างเด็ดขาดและกว้างขวางย่อมจะเป็นการทำลายที่เป้าหมาย และตัดกำลังไม่ให้เนาเอาทรัพย์สินเหล่านั้น ไปขยายขยายงานการกระทำผิดขึ้นอีก โดยเหตุนี้เองผู้เขียนจึงได้นำเอาแนวความคิดเรื่องการริบทรัพย์สินมาใช้เป็นมาตรการพิเศษ สำหรับลงโทษผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการผลิต และการค้าขายเสพติด ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้สัมฤทธิ์ผลในการป้องกันและปราบปรามความผิดประเภทนี้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี มีข้อน่าสังเกตว่าไม่ว่าการลงโทษจะใช้มาตรการใด หรือมีวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ก็คงเป็นเพียงมาตรการเสริมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันก็คงต้องอาศัยมาตรการอื่น ๆ ประกอบควบคู่กันไปด้วย จะอาศัยแต่เพียงมาตรการลงโทษริบทรัพย์สินที่กล่าวมานี้แต่อย่างเดียวเท่านั้นน่าจะยังไม่เพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างแท้จริง

^{๓๔} H.L.A.Hart, Punishment and Responsibility, (London : Oxford University Press, 1982), p. 233.

5. หลักเกณฑ์การลงโทษทางอาญาและการลงโทษในคดียาเสพติด

5.1 หลักเกณฑ์การลงโทษทางอาญา ตามที่ได้กล่าวถึงความประสงค์ของการลงโทษทางอาญามาแล้วนี้ สามารถที่จะสรุปเป็นหลักเกณฑ์ของการลงโทษได้ดังนี้

5.1.1 จะลงโทษทางอาญาได้เฉพาะผู้กระทำผิดเท่านั้น ผู้บริสุทธิ์คนอื่น ๆ จะมารับโทษแทนกันไม่ได้ เพราะบุคคลเหล่านั้นเขามีได้มีความชั่วอะไร ซึ่งกฎหมายอาญาของไทยก็ได้นำเอาหลักนี้มาใช้ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 38 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำผิด"

5.1.2 ปริมาณของโทษที่จะลงจะต้องไม่มากไปกว่าความชั่วที่เขาได้กระทำ ความชั่วนั้น เราพิจารณาได้จากโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลซึ่งมีอยู่ 3 ส่วน คือ^{๓๕}

- (1) ส่วนขององค์ประกอบ
- (2) ส่วนของความผิด
- (3) ส่วนของความชั่ว

5.1.3 ผู้กระทำผิดทุกคนจะต้องได้รับโทษโดยไม่มียกเว้น

5.1.4 โทษที่จะลงนั้นต้องมีกฎหมายกำหนดไว้และเพียงพอต่อการป้องกันสังคม ซึ่งกรณีนี้ ท่านศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวเอาไว้ว่า " ศาลจะลงโทษให้สูงหรือต่ำกว่าโทษที่เหมาะสมกับความชั่วของผู้กระทำไม่ได้ แต่ศาลเห็นว่าควรจะใช้โทษทัณฑ์ลงโทษเพื่อป้องกันจะมีน้ำหนักกว่าโทษทัณฑ์ลงโทษเพื่อตัดแปลง ศาลจะลงโทษจำคุกชั้นสูงเป็น 7 ปี ได้ "^{๓๖}

5.1.5 การลงโทษเพื่อให้เกิดผลในทางป้องกันนั้น จะต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน

^{๓๕} คณิต ฒ นคร, อาญาภาคความผิด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2524), หน้า 1 - 3.

^{๓๖} หยุด แสงอุทัย, นิติศาสตร์และการต่างประเทศ, เรื่องเดิม, หน้า 6.

5.1.6 ถ้าการลงโทษที่ได้สัดส่วนกับความชั่วนั้น ยังไม่เพียงพอที่จะบรรลุผลในการป้องกันหรือการแก้ไขตัดแปลง ก็อาจใช้มาตรการอื่นเข้าเสริมการลงโทษนั้นได้ เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย เพราะมาตรการเพื่อความปลอดภัย มิใช่เป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวกับการลงโทษ หรือเป็นสิ่งที่แยกได้อย่างเด็ดขาดจากการลงโทษ แต่เป็นการทำหน้าที่อย่างหนึ่ง เพื่อช่วยเสริมระบบการลงโทษที่ไม่สมบูรณ์ ให้ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น^{๓๘}

5.2 การโทษในคดีอาชญาเสพติด จากการศึกษาถึงแนวความคิดการลงโทษทางอาญามา นี้ โดยกล่าวถึงความเป็นมาของการลงโทษทางอาญา ความจำเป็นของการลงโทษ และที่สำคัญที่สุดคือวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ซึ่งเป็นหลักทางด้านอาชญาวิทยา สามารถสรุปได้ว่าการลงโทษทางอาญานั้น เป็นมาตรการจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ เพื่อควบคุม เหนี่ยวรั้ง และบังคับให้มนุษย์อยู่ในกรอบ กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ เพื่อความระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขของสังคม

ส่วนปัญหาที่ว่า จะลงโทษกันอย่างไร หรือวิธีการลงโทษควรจะเป็นในรูปแบบใดนั้น ผู้เขียน เห็นว่าย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการลงโทษว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร หรือต้องการเน้นอะไรเป็นสิ่งสำคัญและต้องการเน้นอะไรเป็นสิ่งรอง นอกจากนี้ยังจะต้องพิจารณาให้มีความเหมาะสมกับลักษณะการกระทำความผิดแต่ละประเภทประกอบไปด้วย

จากทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนเห็นว่าแนวความคิดของแต่ละทฤษฎีจะมีความเหมาะสมกับการกระทำความผิดแต่ละลักษณะแต่ละประเภทแตกต่างกันออกไป ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของนักอาชญาวิทยาและนักกฎหมาย จะต้องพิจารณาเลือกนำเอาทฤษฎีที่มีตามเหมาะสมที่สุด มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องตามนโยบายของรัฐบาลว่าจะดำเนินการกับความผิดประเภทนั้น ๆ ไปในทิศทางใดเป็นประการสำคัญ

^{๓๘} สทณ รัตน์ไพจิตร, เรื่องเดิม, หน้า 91 - 92.

สำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น เมื่อได้วิเคราะห์ถึงทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษ แต่ละทฤษฎีแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน น่าจะมีความเหมาะสมที่สุดสำหรับใช้กับการกระทำความผิดประเภทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดเกี่ยวกับการผลิต การค้า การนำเข้า และการส่งออก ทั้งนี้เนื่องจากการกระทำผิดดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก และในขณะที่เดียวกับผู้กระทำความผิดจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจำนวนมหาศาลซึ่งจะเป็นสิ่งจูงใจประการสำคัญที่สุด และจะเป็นตัวเร่งให้ความผิดประเภทนี้แพร่หลายออกไปมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การใช้มาตรการลงโทษเพื่อป้องกัน โดยการขู่ให้เกิดความรู้สึกเกรงกลัว หรือเช็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดอีก ย่อมจะเป็นผลบังคับทางจิตใจผู้กระทำผิดนั่นเอง (Special Prevention) และบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป (General Prevention) ไม่ให้กระทำความผิด ซึ่งเป็นรากฐานของลัทธิอรรถประโยชน์ (Utilitarian) ตามแนวคิดของ เบนเทม (Jeremy Bentham) ดังได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.2 ของบทที่ 3 นี้

หลักเกณฑ์อันเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันที่จะนำมาใช้ โดยเฉพาะสำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับความผิดในยุคเดิม ของ เบนเทม (Jeremy Bentham) และพาลี (Paley) ที่เน้นปริมาณโทษที่จะต้องมากกว่าผลที่จะได้รับจากการกระทำ ความผิด เพื่อเป็นการต่อต้านและยับยั้งแรงจูงใจที่จะกระทำผิด และปริมาณโทษสำหรับผู้กระทำความผิดที่เกิดจากนิสัยหรือถือเป็นอาชีพจะต้องสูงกว่าปกติด้วย เพื่อผลในการยับยั้งไม่ให้กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก

โดยที่การกระทำผิดเกี่ยวกับการผลิต การค้า การนำเข้า และส่งออกยาเสพติด เป้าหมายสำคัญที่ผู้กระทำความผิดมุ่งหวังจะได้รับก็คือทรัพย์สินเงินทองจำนวนมากมายมหาศาล ดังนั้น การนำแนวความคิดของ เบนเทม และ พาลี มาใช้ โดยเน้นปริมาณโทษสำหรับความผิดประเภทนี้ และนำเอาแนวความคิดเรื่องการลงโทษทางเศรษฐกิจมาประกอบด้วย โดยใช้มาตรการลงโทษริบทรัพย์สินอย่างเด็ดขาดและกว้างขวาง ผู้เขียนเห็นว่า จะเป็นมาตรการที่เหมาะสมที่สุด เพราะเป็นการมุ่งตัดผลประโยชน์ของผู้กระทำความผิดโดยตรง ไม่ให้มีโอกาสได้นำเอาทรัพย์สินเหล่านั้นไปในการกระทำ ความผิดซ้ำอีก หรือให้ทรัพย์สินนั้นเป็นช่องทางให้รอดพ้นจากการถูกลงโทษ ซึ่งจัดว่าการริบทรัพย์สินนี้จะ เป็นมาตรการเสริมการลงโทษที่มีอยู่ให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงรายละเอียดของมาตรการลงโทษริบทรัพย์สินในหัวข้อถัดไป

6. การลงโทษริบทรัพย์สิน^{๓๘}

6.1 ประวัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน

การริบทรัพย์สินจัดว่าเป็นโทษมาแต่สมัยโบราณ ซึ่งในครั้งนั้นมีลักษณะเป็นโทษโดยแท้ กล่าวคือให้ริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดให้ตกเป็นของรัฐทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติของกฎหมายเก่า ๆ ของไทย เช่น^{๓๘}

กฎหมายอาญาหลวง ให้ลงโทษเป็นมหันต์ ปถม มัชยม อวะसानโทษ ถ้าเป็นการริบทรัพย์สินก็เป็นการริบราชบาทว์ กวาดเก็บสมบัติของผู้นั้นจนหมดสิ้นเนื้อประดาตัว ทำลายวงศ์ตระกูลให้สูญพันธุ์

กฎหมายลักษณะโจร มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินไว้ใน มาตรา 54 บัญญัติว่า " โจรคบพวกเพื่อนไปปล้นบ้านเรือนทับทิมที่ใด ๆ และสกตสดมภ์ตัดช่องย่องเบาฆ่าเจ้าบ้านเจ้าเรือนตาย เก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของไป ให้เร่งเอาทรัพย์สินสิ่งของให้แก่เจ้าทรัพย์ตามตราสิน แล้วให้ริบราชบาทว์เอาทรัพย์สินสิ่งของโจรและพวกโจรเป็นหลวง เอาบุตรภรรยาเป็นน้ำร้อน ... ฯลฯ " และมาตรา 55 บัญญัติว่า " โจรปล้นสดมภ์ฟันแทงเจ้าทรัพย์บาดเจ็บและเก็บเอาทรัพย์สินสิ่งนั้นไป ให้เร่งเอาทรัพย์สินจงถ้วน แล้วให้ริบราชบาทว์โจรและพวกโจรให้สิ้นเชิง เอาบุตรภรรยาเป็นคนน้ำร้อน ... ฯลฯ "

กฎหมายลักษณะอาญาหลวง มาตรา 1 บัญญัติ " ผู้ใดใจโลภนัก มักทำใจใฝ่สูงเกินศักดิ์ กระทำให้มันพันล้าเทสือบันดาศักดิ์อันท่านให้แก่ตน และมีจำพระราชนิยมพระเจ้าอยู่หัว แลถ้อยคำก็ควรเจรจาเข้าในระวางราชาศัพท์ แลสิ่งของมิควรเอามาประดับ เอามาทำเครื่องประดับตน ท่านว่าผู้นั้นองอาจ ท่านให้ลงโทษ 8 สถาน สถานหนึ่งให้ฟันคอริบเรือน สถานหนึ่งให้เอามะพร้าวห้าวยัดปาก สถานหนึ่งให้ริบราชบาทว์แล้วเอาตัวลงทงูข้าง ฯลฯ "

กฎหมายลักษณะชบถศึก มาตรา 1 บัญญัติว่า " อนึ่ง ผู้ใดเอาใจแผ่แผ่เพื่อข้าศึกศัตรูนัดแนะให้ยกเข้ามาเบียดเบียนพระนครขอบขันธเสมาธานีน้อยใหญ่ อนึ่ง ผู้ใดเอากิจการบ้านเมืองแลกำลัง

^{๓๘} พินิจ จักรางกูร, การริบทรัพย์สิน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 9 - 11.

เมืองแจ้งให้ข้าศึกฟัง ถ้าผู้ใดกระทำได้กล่าวมา โทษผู้นั้นเป็นอุกฤษฏ์โทษ 3 สถาน ๆ^{๓๙} ทิ้งให้ริบราชบาทว์ ข่าเสียให้สิ้นทั้งโคตร สถานหนึ่งให้ริบราชบาทว์ข่าเสีย 7 ชั่วโคตร สถานหนึ่งให้ริบราชบาทว์แล้วให้ข่าเสีย โคตรนั้นอย่าให้เสียงสืบไปเลย ฯลฯ

ตามกฎหมายที่ยกมากล่าวนี้ คำว่า " ริบราชบาทว์ " ก็คือให้ริบจนสิ้นเชิง ทรัพย์สินสมบัติข้าทาสบริวารใด ๆ ของผู้นั้นต้องถูกริบจนหมดสิ้น อันเป็นอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติของผู้กระทำผิดอย่างร้ายแรงซึ่งถือเป็นการลงโทษทางอาญา

สำหรับในทางแพ่งกรณี ภรรยาผิด กฎหมายยังให้ริบทรัพย์สินให้เป็นของชายผู้เป็นสามีอีกด้วย ดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะผัวเมีย มาตรา 10 ทว่า " หญิงใดทำชู้นอกใจผัวพิจารณาเป็นสัตย์ ให้ปรับโทษชายหญิง โดยพระราชกฤษฎีกา แลโค กระบือ ช้าง ม้า เกวียน ทาส กรรมกรชายหญิง สิ่งสรรพทรัพย์สินทั้งปวงมีมากน้อยเท่าใดก็ดี ท่านว่าให้แก่ชายผู้แก้จนสิ้น.... ฯลฯ "

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการริบทรัพย์สินตามกฎหมายในสมัยโบราณของไทย อาจกล่าวได้ว่ามีทั้งการริบทรัพย์สินในทางอาญา และทางแพ่ง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการริบทรัพย์สินในทางอาญา และทางแพ่งน่า จะมีความมุ่งหมายไม่เหมือนกันทีเดียว กล่าวคือการริบทรัพย์สินทางแพ่งนั้น เป็นการริบมาเพื่อมอบให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นสิ่งชดเชยหรือทดแทนการที่เขาถูกละเมิด ส่วนการริบทรัพย์สินทางอาญาจัดเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำผิด โดยให้ทรัพย์สินของตกมาเป็นของแผ่นดิน และเมื่อพิจารณากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 26 บัญญัติว่า "บรรดาทรัพย์สิน ซึ่งศาลพิพากษาให้ริบนั้น ท่านให้ส่งไว้เป็นของหลวงทั้งสิ้น" ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 35 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินซึ่งศาลพิพากษาให้ริบตกเป็นของแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้ หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้" จากบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองมาตราดังยกมากล่าวนี้ ย่อมพอจะทำความเข้าใจได้ว่า การริบทรัพย์สินในทางอาญานั้น ทรัพย์สินที่ริบมาย่อมตกเป็นของแผ่นดิน จะไปส่งมอบให้ตกเป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่าง เช่นการริบทรัพย์สินในทางแพ่งไม่ได้

การริบราชบาทว์ในสมัยโบราณนั้นถือเป็นการลงโทษที่ร้ายแรง เช่นเดียวกับโทษประหารชีวิต หรือโทษเกี่ยวกับเสรีภาพที่ให้อำนาจตลอดชีวิต^{๓๙} ดังนั้น การจะลงโทษริบราชบาทว์จะต้องนำความขึ้นกราบ

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

มังคณฑลขอพระบรมราชานุญาตก่อนเสมอ ดังปรากฏในพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ. 114 มาตรา 19 ว่า " ศาลพิพากษาซึ่งมีโทษถึงประหารชีวิตอย่างหนึ่ง ถึงริบสมบัติอย่างหนึ่ง เมื่อศาลได้อ่านให้คู่ความฟังแล้วต้องบอกคำสั่งคำพิพากษาเข้ามายังเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ให้นำขึ้นกราบบังคมทูล ฯ ก่อนต่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงจะกระทำตามคำพิพากษาได้ แต่คำพิพากษานอกจากนั้น เมื่อศาลได้พิพากษาแล้วและคู่ความมิได้อุทธรณ์ตามกฎหมายก็ดี ให้ผู้พิพากษาบอกผู้ว่าราชการเมืองและกรรมการให้บังคับตามคำพิพากษาได้ทุกประการ " และความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษสำหรับใช้ไปหลวงก่อน ร.ศ. 115 มาตรา 29 บัญญัติว่า " คำตัดสินอันใดอันหนึ่งซึ่งถึงที่สุดแล้วและเป็นคำตัดสินมีโทษประหารชีวิต ริบทรัพย์สมบัติหรือจำคุกตลอดชีวิต ต้องเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม นำคำตัดสินนั้นทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้ามีฎีกาของผู้ต้องโทษนั้นด้วย ก็ให้ทูลเกล้าฯ ถวาย พร้อมกัน เมื่อทราบกระแสพระบรมราชโองการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือให้งดเว้นเสียแต่ประการใด จึงให้กระทำตามพระบรมราชโองการนั้นทุกประการ "

จากบทบัญญัติของกฎหมายในสมัยโบราณที่ยกมากล่าวนี้ทำให้ทราบได้ว่า การลงโทษริบทรัพย์สิน ในสมัยก่อนสามารถทำได้กว้างขวาง และกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของผู้ถูกริบทรัพย์สินเป็นอย่างมากถึงขั้นสิ้นเนื้อประดาตัว ครอบครัวต้องตกกระกำลำบาก นอกจากนั้นยังเป็นสาเหตุล่อใจให้รัฐที่ต้องการเงินทองหรือทรัพย์สินเกิดมีจิตใจไม่บริสุทธิ์ อาจจับกุมบุคคลที่มั่งมีหรืออุดมไปด้วยทรัพย์สินเงินทองมาพิจารณาลงโทษริบทรัพย์สินของเขาโดยไม่เป็นธรรมได้ง่าย ดังนั้น ต่อมากฎหมายเรื่องริบราชบาวันนี้จึงถูกยกเลิกไป และเปลี่ยนมาเป็นการริบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดเท่านั้น^{๕๐}

6.2 ความหมายของ "ทรัพย์" และ "ทรัพย์สิน"

เมื่อกล่าวถึงการลงโทษริบทรัพย์สิน ก็ควรจะได้ทำความเข้าใจถึงคำว่า "ทรัพย์" และ "ทรัพย์สิน" ไว้ด้วยพอเป็นสังเขป เพราะว่าทรัพย์และทรัพย์สินนี้เป็นหัวใจสำคัญของการริบทรัพย์สิน

^{๕๐} จิตติ ติงศภัทย์, เรื่องเดิม, หน้า 935.; และพิพัฒน์ จักรางกูร, เรื่องเดิม หน้า 12.

" ทรัพย์ " สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงอธิบายความหมายของ ทรัพย์ไว้ว่า " ทรัพย์ ตามวิชาเรื่องเงินในบ้านเมือง แปลว่าสิ่งทั้งหลายที่มีราคา"^{๔๑}

ทรัพย์ในวิชาเศรษฐศาสตร์ หรือวิชาเศรษฐศาสตร์เรียกว่า " เศรษฐทรัพย์ " นั้น คือ บรรดาสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในความต้องการของมนุษย์ หรือสิ่งใดที่สามารถบำบัดความต้องการของ มนุษย์ได้ สิ่งนั้นเป็นเศรษฐทรัพย์ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสิ่งทุกอย่าง ในโลกนี้ที่สามารถบำบัด ความต้องการของมนุษย์ได้ จะเป็นเศรษฐทรัพย์ไปเสียทุกอย่าง สิ่งที่จะเป็นเศรษฐทรัพย์นอกจากจะ สามารถบำบัดความต้องการของมนุษย์ได้ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการแล้ว ยังจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ อีก 2 ประการ คือ เป็นสิ่งที่หายาก และเป็นสิ่งมีราคา

อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ของการเป็นทรัพย์ 2 ประการดังกล่าวข้างต้น แม้อากาศที่มนุษย์ ใช้หายใจเข้าออกอยู่ทุกวัน จะเป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิตมนุษย์ หรือเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการหรือ สามารถบำบัดความต้องการของมนุษย์อันสำคัญอย่างยิ่งก็ตาม แต่อากาศหาใช้เศรษฐทรัพย์ตามความหมาย ในวิชาเศรษฐศาสตร์ไม่ เพราะอากาศเป็นของหาง่ายมีอยู่โดยทั่วไปบนพื้นโลก อากาศอยู่ล้อมรอบตัว มนุษย์ทุกรูปทุกนาม และมนุษย์ไม่จำเป็นต้องซื้อหา จึงถือว่าอากาศไม่มีคุณลักษณะที่หายากและมีราคา ดังนั้นอากาศจึงไม่ใช่เศรษฐทรัพย์ อย่างไรก็ตามคนป่วยที่ร่างกายต้องการออกซิเจน ในกรณีเช่นนี้ ออกซิเจน ที่ถูกแยกออกมาโดยกรรมวิธีทางเคมีเป็นสิ่งที่หายาก และผู้ป่วยจะต้องซื้อเอาด้วยเงิน จึงเป็นของหายาก และมีราคา ซึ่งจัดว่าเป็นเศรษฐทรัพย์

เพราะฉะนั้น คำว่าทรัพย์ตามความหมายที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้ทรงอธิบายไว้ จึงน่าจะมีความหมายลงรอยกับคำว่า เศรษฐทรัพย์ ในวิชาเศรษฐศาสตร์ คือ สิ่ง ที่มนุษย์ต้องการ หายาก และมีราคา^{๔๒}

ท่านศาสตราจารย์ Salmond ซึ่งเป็นผู้เขียนหนังสือ Jurisprudence ได้จำแนกความหมายของ " ทรัพย์ " ไว้ 3 ประการ คือ^{๔๓}

^{๔๑} สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เล็กเซอร์ พิมพ์ครั้งที่ 2, (พระนคร: สำนักพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ, 2468), หน้า 122.

^{๔๒} วิชาเรื่องเงินในบ้านเมืองของพระองค์ท่าน ก็คือวิชาเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบันนั่นเอง

^{๔๓} พิมพ์ จักรางกูร, เรื่องเดิม, หน้า 8 - 11.

- ประการแรก พิจารณาในแง่ที่เป็นวัตถุแห่งสิทธิ "ทรัพย์สิน" หมายความว่าถึงวัตถุที่จับต้องได้ (material object) แท้ ๆ ในกรณีดังกล่าวนี้ สิทธิบางสิทธิเป็นสิทธิในทรัพย์สินหรือเหนือทรัพย์สิน แต่สิทธิบางอย่างหาเป็นเช่นนั้นไม่ เจ้าของเรือหนึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินหนึ่ง แต่เจ้าของสิทธิในประติษฐานกรรมทำให้เจ้าของทรัพย์สินหนึ่งไม่^{๔๔}

- ประการที่สอง มีความหมายกว้างกว่าประการแรก โดย "ทรัพย์สิน" หมายความว่าถึงวัตถุแห่งสิทธิทุกชนิด ไม่ว่าจะ เป็นวัตถุที่มีตัวตนจับต้องได้หรือไม่ (material object) โดยนัยนี้สิทธิทุกสิทธิเป็นสิทธิในทรัพย์สินหรือเหนือทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งสิ้น ฉะนั้น โดยนิตินัย ชีวิตก็ดี ชื่อเสียงก็ดี สุขภาพอนามัยก็ดี และเสรีภาพก็ดี ของบุคคลคนหนึ่ง เป็นทรัพย์สินไม่น้อยไปกว่าที่ดินและข้าวของของเขา ทรัพย์สินตามความหมายเช่นนี้ คือ สิ่งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ทั้งสองอย่าง แต่ความแตกต่างดังกล่าวมานี้จะต้องไม่นำไปปะปนกับความแตกต่างระหว่างทรัพย์สินที่มีรูปร่าง (things corporeal) และทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (things incorporeal)^{๔๕}

- ประการที่สาม "ทรัพย์สิน" หมายความว่าถึง สิ่งใดก็ตามที่คนคนหนึ่งเป็นเจ้าของในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งแห่งทรัพย์สินสมบัติหรือทรัพย์สินของเขา^{๔๖}

^{๔๔} ข้อความภาษาอังกฤษ มีว่า " In its first and simplest application it means merely a material object, regarded as the subject matter of a right. According to this use, some rights are rights to or over things, and some are not. The owner of a house owns a thing, the owner of a patent does not. "

^{๔๕} ข้อความภาษาอังกฤษมีว่า " In a second and wider sense the term thing includes every subject matter of a right, whether a material object or not. In the signification every right is a right in or to some thing. A man's life, reputation, health, and liberty are things in law, no less than are his land and chattels. Things in this sense are either material or immaterial, but the distinction thus indicated must not be confounded with that"

^{๔๖} ข้อความภาษาอังกฤษมีว่า "In a third and last application the term things means whatever a man owns as part of his estate or property."

สำหรับทรัพย์สินในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 98 บัญญัติว่า " อันว่าทรัพย์สินนั้น โดยนิติชนัยได้แก่วัตถุมีรูปร่าง " คำว่า โดยนิติชนัยอธิบายได้ว่าต้องอยู่ภายใต้บังคับของมนุษย์ ดังนั้น แม้ วัตถุใดจะมีรูปร่างแต่ถ้าอยู่นอกเหนือบังคับของมนุษย์ก็ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินตามความหมายของมาตรานี้ เช่น ดวงจันทร์ ดวงดาวบนท้องฟ้า แต่ถ้าในอนาคต เมื่อมนุษย์สามารถขึ้นไปถึงดวงจันทร์หรือดวงดาวต่าง ๆ และบังคับดวงดาวเหล่านั้นได้ ก็อาจจะกลับเป็นทรัพย์สินโดยนิติชนัยขึ้นมาซึ่งเป็น เรื่องของอนาคต

ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 6 (10) ให้ความหมายไว้ว่า " ทรัพย์สินนั้น ท่านหมายความว่า บรรดาสิ่งของอันบุคคลสามารถมีกรรมสิทธิ หรือถืออำนาจเป็นเจ้าของได้ เป็นต้นว่า เงินตราและบรรดาสิ่งของอันพึงเคลื่อนจากที่ได้กิติ และเคลื่อนจากที่มีได้กิติ ท่านก็นับว่าเป็นทรัพย์สินอัน กล่าวมาในข้อนี้ "

" ทรัพย์สิน " ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99 บัญญัติว่า " ทรัพย์สิน นั้น ท่านหมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สิน ทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ "

ทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้ มีความหมายทำนองเดียวกับ เศรษฐทรัพย์สิน ในทางวิชาเศรษฐศาสตร์ ถือเป็นสิ่งที่มนุษย์จะถือเอาได้และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำว่า " ทรัพย์สิน " ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมานี้ มีความหมายกว้างกว่า " ทรัพย์ " เพราะทรัพย์สินหมายถึงวัตถุที่มีรูปร่าง เช่น ท่อนไม้ นาฬิกา เสื้อผ้า และวัตถุไม่มีรูปร่างด้วย เช่น แก๊ส พลังงานต่าง ๆ สิทธิต่าง ๆ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น ส่วนคำว่า " ทรัพย์ " หมายถึงเฉพาะวัตถุที่มีรูปร่างเพียงอย่างเดียว^{๕๖} ดังนั้น ทรัพย์ทุกประเภทย่อมเป็นทรัพย์สินด้วยเสมอส่วนทรัพย์สินประเภทที่ไม่มีรูปร่างย่อมไม่ใช่ทรัพย์ เช่น พลังงานต่าง ๆ สิทธิต่าง ๆ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เพื่อให้ได้ความหมายแท้จริงของคำว่า " ทรัพย์ " และ " ทรัพย์สิน " จึงจำเป็นต้องอ่านมาตรา 98 และมาตรา 99 ประกอบควบคู่กันไป กล่าวคือ คำว่า " ทรัพย์ " นอกจากจะหมายถึงวัตถุที่มีรูปร่างแล้วยังต้องเป็นวัตถุที่มีรูปร่างที่อาจมีราคาและถือเอาไว้ด้วย^{๕๗}

มีข้อน่าสังเกตว่า " ทรัพย์ " ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 6 (10) นั้น มีความหมายกว้างกว่า " ทรัพย์ " ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 98 เพราะไม่ระบุว่า จะต้องเป็นวัตถุที่มีรูปร่างหรือไม่ เพียงแต่เป็นสิ่งของ อันบุคคลสามารถถือกรรมสิทธิ์หรืออำนาจเป็นเจ้าของได้ก็จัดว่าเป็น " ทรัพย์ " ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 6 (10) แล้ว ดังนั้น จึงมีความหมายใกล้เคียงกับ " ทรัพย์สิน " ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99 เกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินนี้ ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นหลัก ดังนี้

ฎีกาที่ 1174/2487 หน้าที่ถืออยู่ในบริษัทจำกัด เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 99

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๖} เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 877/2501 วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ว่า การลักกระแสไฟฟ้า ย่อมเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 หรือ 335 แล้วแต่กรณี.

^{๕๗} บัญญัติ สุชีวะ " คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยทรัพย์ " (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2526), หน้า 2 - 5.

ฎีกาที่ 1/2502 สิทธิเป็นทรัพย์สิน แต่สิทธิการเช่าต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายและสัญญา ซึ่งผู้เช่าจะโอนโดยผู้ให้เช่าไม่ยินยอมไม่ได้ เมื่อยังไม่ปรากฏว่าผู้ให้เช่ายินยอม ศาลก็ไม่บังคับให้โอน

ฎีกาที่ 2855/2519 (ประชุมใหญ่) สิทธิทำเหมืองแร่ตามประทานบัตรเป็นทรัพย์สิน โจทก์ให้ผู้อื่นทำเหมืองในประทานบัตรของโจทก์ โดยแบ่งแร่ที่ผลิตได้รายเดือน เป็นการเช่าทรัพย์สิน เงินที่โจทก์ขายแร่ได้เป็นเงินได้ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 40 (5) (ก) หักค่าใช้จ่ายร้อยละ 10 มิใช่เงินได้จากธุรกิจการพาณิชย์ ฯลฯ ตามมาตรา 40 (8) ที่หักค่าใช้จ่ายร้อยละ 40

6.3 ความสำคัญของทรัพย์สิน

เดิมเดียวในยุคดึกดำบรรพ์ มนุษย์ท่องเที่ยวไปและอยู่รวมเป็นหมู่ ๆ พื้นดินและสรรพสิ่งของที่เกิดขึ้นในโลกนี้ หากมีผู้ใดคิดหวงแหน กีดกันหรือเป็นเจ้าของไม่ สมบัติต่าง ๆ ตามธรรมชาติในโลกเท่าที่มีอยู่นั้น ไม่มีใครคิดว่าเป็นทรัพย์สินของคนใดคนหนึ่ง แต่ต่อมามนุษย์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีความเจริญขึ้นจึงรู้จักวิธีจับสัตว์ป่ามาเลี้ยงกันคอกไว้ และรู้จักสะสมอาหารไว้กินในยามหิว เพื่อที่จะได้ไม่ต้องออกไปล่าเหยื่อหาฆ่าสัตว์มาเป็นอาหารแต่ละมื้อ มนุษย์จึงรู้จักกับความหวงแหนเกิดขึ้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นเจ้าของและได้พัฒนามาเป็นกรรมสิทธิและสิทธิต่าง ๆ ซึ่งรวมเรียกว่า ทรัพย์สินหรือสิทธิในทรัพย์สิน อันเป็นสิ่งที่ทำเป็นต่อการดำรงชีพของมนุษย์ และมนุษย์มีความหวงแหนที่จะรักษาปกป้องไว้เป็นของตนหรือเป็นมรดกสืบทอดตกไปยังลูกหลานต่อไป

6.4 การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล

6.4.1 การคุ้มครองตามหลักสากลทั่วไป

"สิทธิ" คือ ความชอบธรรมที่บุคคลอาจใช้ยืนยันกับผู้อื่น เพื่อคุ้มครองตนเองหรือเพื่อรักษาผลประโยชน์ของบุคคลนั้น^{๕๙} ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Right" ภาษาเยอรมันใช้คำว่า "Recht" ภาษาลาตินใช้คำว่า "Jus" ซึ่งหมายความว่า ความถูกต้องหรือความรับผิดชอบ ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินของบุคคล จึงหมายถึงความถูกต้องหรือความชอบธรรมของบุคคลที่มีต่อทรัพย์สินนั้นหรือเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นและจะต้องได้รับความคุ้มครองโดยมีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน

^{๕๙} ปรีดี เกษมทรัพย์, กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, เอกสารประกอบคำบรรยายระดับปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (ไม่ปรากฏปีและสถานที่พิมพ์), หน้า 89.

ความคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนี้ได้วิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ในยุคก่อนศตวรรษที่ 19 ถือกันว่า กรรมสิทธิในทรัพย์สินเป็นของกษัตริย์ เอกชนมีเพียงสิทธิครอบครองหรือใช้สอยเท่านั้น แต่ในศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้มีอิทธิพลของแนวความคิดปัจเจกชนนิยมกับสิทธิเสรีนิยม ทำให้ความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเปลี่ยนแปลงไปเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทำนองเดียวกับสิทธิเสรีภาพอื่น ๆ^{๕๐}

กรรมสิทธิในทรัพย์สินจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และได้รับความคุ้มครอง รัฐหรือเอกชนจะละเมิดกรรมสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่นไม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้นการให้ความคุ้มครองของทรัพย์สินของเอกชนนี้ยังถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของรัฐอีกด้วย ความคิดดังกล่าวนี้ได้เด่นชัดขึ้นและแพร่หลายมากในยุคภายหลังการปฏิวัติในฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XVI) โดยยกเลิกระบอบฟิวดัล (Feudalism) ของฝรั่งเศส และได้มีการประกาศ " ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนของพลเมือง " เน้นเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิในทรัพย์สินด้วยดังปรากฏข้อความในมาตรา 17 ของปฏิญญานี้ว่า " สิทธิในทรัพย์สินย่อมศักดิ์สิทธิ์ และไม่อาจละเมิดได้ บุคคลจะถูกตัดสิทธินี้ไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยชัดแจ้ง... "

เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง ที่แสดงถึงความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอันเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไปคือ " มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา " (Magna Carta) ของอังกฤษ เอกสารนี้ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในเรื่องต่าง ๆ ของชาวอังกฤษซึ่งรวมถึงสิทธิในทรัพย์สินด้วย มีข้อความสำคัญ คือ^{๕๑}

(1) พระมหากษัตริย์ จะเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมจากที่ประชุมพวคนักบวชและพวกขุนนางชั้นสูงหาได้ไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า " ไม่มีการเก็บภาษี ถ้าไม่มีผู้แทน "

(No taxation without representation)

(2) การลงโทษใช้กฎหมาย หรือการลงโทษไม่ใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะกระทำมิได้ (Equality before the Law)

(3) บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง ขับไล่ หรือริบทรัพย์สินหาได้ไม่ เว้นเสียแต่จะได้รับการ

^{๕๐} ฟื้นฟูชนบท, " สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจยึดและริบทรัพย์สินตามกฎหมายศาลการ " วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2527, หน้า 9.

^{๕๑} กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์การพิมพ์, 2520), หน้า 21 - 22.

พิจารณาโดยที่ประชุมขุนนาง (His Peers) และตามกฎหมายของบ้านเมือง

ส่วนในด้านปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งจัดเป็นมาตรฐานแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชาติทั้งหลาย เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้น มีบัญญัติไว้ในข้อ 17 ดังนี้

- "(1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน โดยลำพังตนเองเช่นเดียวกันโดยร่วมกับผู้อื่น
(2) บุคคลใด ๆ จะถูกริบทรัพย์สินโดยผลการไม่ได้"

นอกจากนี้ข้อ 30 ยังมีข้อความว่า "ข้อความต่าง ๆ ตามปฎิญญานี้ ไม่สามารถจะแปลความ ได้ว่าให้สิทธิแก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใด ๆ ที่จะประกอบกิจกรรมหรือกระทำการใด ๆ อันมุ่งต่อการ ทำลายสิทธิและอิสระภาพทั้งหลายบรรดาที่ได้ระบุไว้ในปฎิญญานี้ "

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ทำให้ทราบถึงแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในทรัพย์สินที่เป็นสากล ของประเทศต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ว่าให้ความสำคัญไว้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลเลย

.. 6.4.2 การคุ้มครองตามประวัติศาสตร์กฎหมายไทย

(1) สมัยกรุงสุโขทัย

ในสมัยสุโขทัยถือกันว่าเป็นสมัยแรกของไทย เท่าที่สืบสาวหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ยืนยันได้ว่า มีถิ่นฐานปรากฏในสุวรรณภูมิ ตามหลักฐานที่มีอยู่ในศิลาจารึกวัดมหาธาตุหลักที่ 2 เรื่องตั้งราชวงศ์สุโขทัยว่า ผู้ก่อตั้งราชวงศ์มีอยู่ 2 คน คือ พ่อขุนผาเมือง และพ่อขุนบางกลางท่าว ได้ ช่วยกันตั้งราชวงศ์ เมื่อปี พ.ศ. 1800^{๕๒}

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามกฎหมายไทยนั้น เท่าที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้ามาพบว่ามีมาตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี^{๕๓} ดังจะเห็นได้จากข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุน

^{๕๒} พระบริหารเทพธานี, พงศาวดารชาติไทยความเป็นมาของชาติแต่ยุคดึกดำบรรพ์, (พระนคร : โรงพิมพ์ ส.ธรรมภักดี, 2496), หน้า 29 - 31.

^{๕๓} เสนีย์ ปราโมช, "ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง" อุลพาท เล่มที่ 2 ปีที่ 13 (ก.พ. 2509), หน้า 49.

รามคำแหงซึ่งได้กล่าวถึงเรื่องทรัพย์สินอันเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของราษฎรไว้ ดังนี้^{๕๔}

หลักคิดด้านที่ 1 บรรทัดที่ 18 - 19 มีความว่า " เมื่อชั่วสมัยพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี เจ้าเมืองบ่เอาจกอบให้ไพร่สู่ทาง " [" จกอบ " เป็นภาษาเขมรแปลว่า จังกอบ หรือภาษาที่เรียกเก็บจากผู้นำสัตว์และข้าวของไปขายในที่ต่าง ๆ]

" เพื่อนจูงวัวไปค้า ชีม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจักใคร่ค้าเงือนค้าทอง ค้า "

ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้า ลูกขุนผู้ใดแล้ ล้มหายตายกว่า เข้าเรือนพ่อเชื้อเลือดค้ำมัน จ้างลูกเมียเหยยข้าวไฟฟ้าข้าไท ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื่อมั่น ไว้แก่ลูกมันสิ้น " แปลความว่า พลเมืองลูกเจ้าลูกขุน ผู้ใดล้มหายตายจาก เข้าเรือนของบรรพบุรุษ เลือดผ้า ช้างม้า ฉางข้าว ป่าหมาก ป่าพลู ของบรรพบุรุษของเขา ให้เป็นมรดกแก่ลูกเขาทั้งหมด"

เกี่ยวกับเรื่องที่ดินมีคำจารึกไว้ว่า " สร้างป่าหมาก ป่าพลู ทั่วเมืองทุกแห่ง ป่าพร้าว ก็หลายในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แกมัน " ซึ่งหมายความว่า ถ้าใครหักร้างถางพง ลักษณะการเป็นเจ้าของที่ดินคงจะเป็นไปในรูปได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินอันเป็นสิทธิระหว่างราษฎร

แต่อย่างไรก็ดี ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับราษฎร ที่ดินทั้งหมดก็ยังเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน อยู่ในฐานะที่เป็นผู้คุ้มครองในทรัพย์สินของราษฎรให้ปลอดภัยจากการถูกรุกรานของศัตรู เพราะพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้นที่มีกำลังทหารและอาวุธเพื่อคุ้มครองดูแลความเป็นอยู่ของราษฎรให้ร่มเย็น เป็นสุขและเป็นผู้ให้ความยุติธรรม ดังจะเห็นได้จากคำศิลาจารึกที่ว่า "ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน ฌีและฌีตแฉกแฉกกวางันสอบสวนตุแท้แล้ว จึงแสดงความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ช้อน เห็นข้าท่านบ่ใครพิน เห็นสินท่านบ่ใครเตือด"

^{๕๔} กัถกร กำประเสวีรัฐ, คำบรรยายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมาย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 15.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

หมายความว่า ราษฎรสามัญหรือขุนนางข้าราชการมียศมีศักดิ์ก็ตาม นิพาทเป็นความกันทาน ให้ได้สวนคูให้แน่นอนแล้วตัดสินโดยชื่อ ไม่เข้ากับคนผิด และจักต้องไม่พิพากษาอรรถคดีไปโดยเห็นแก่สินจ้างรางวัลใด ๆ

“ ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หน้าไฟหน้าปาก กลางบ้านกลางเมืองมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจะกล่าวถึงถึง เจ้าถึงขุนบไว้ ไปลั่นกระดิ่งอันทานแขวนไว้หน้า พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถาม สวนความแก่มันด้วยชื่อ ไพรในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม ”

หมายความว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงมีความห่วงใยในความเป็นอยู่ของประชาชน พระองค์จึงเปิดโอกาสให้ราษฎรร้องทุกข์ต่อพระองค์ได้โดยตรง เมื่อมีการพิพาทเป็นถ้อยเป็นความ หรือมีเหตุเดือดร้อนอันไม่อาจกล่าวถึงเจ้า ถึงขุน

จากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงดังกมกล่าวไว้ว่า ย่อมแสดงให้เห็นว่าในสมัยกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์ยอมรับรู้ให้ประชาชนหรือราษฎรของพระองค์มีสิทธิในทรัพย์สินพอสมควร มีอิสระเสรีในการทำมาค้าขายกันเอง และมีการสืบทอดมรดกในทรัพย์สินได้ เว้นแต่ที่ดินเท่านั้นที่ยังถือว่าเป็นของพระเจ้าแผ่นดินอยู่ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลในเรื่องของการป้องกันคุ้มครองการถูกรุกรานจากศัตรู ซึ่งมาจากภายนอกราชอาณาจักรเป็นสำคัญ ส่วนในด้านการปกครองนั้นก็ให้ความเป็นธรรมในการตัดสินข้อพิพาทของราษฎร

(2) สมัยกรุงศรีอยุธยา

อาณาจักรสมัยสุโขทัยมีกษัตริย์ครองราชย์มารวม 7 องค์ องค์สุดท้ายคือ พระธรรมราชา เสวยราชย์เมื่อ พ.ศ. 1963 และสิ้นสุริยกาลเมื่อ พ.ศ. 1980 หลังจากนั้นอาณาจักรสุโขทัยก็เข้ามารวมอยู่ในอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา^{๕๑}

^{๕๑} หลวงวิจิตรวาทการ, ประชุมพงศาวดาร ฉบับความสำคัญ, (พระนคร : สำนักพิมพ์เพลินจิต, 2493), หน้า 291 - 306.

สมัยอยุธยาเริ่มต้นนับจากเวลาที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ขึ้นเสวยราชย์ เมื่อปี พ.ศ. 1893 และไปสิ้นสุดอาณาจักรในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (ขุนหลวงเือกทศ) อันเป็นกษัตริย์ศรีอยุธยาองค์ที่ 34 โดยเสียกรุงให้พม่า ในปี พ.ศ. 2310

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจสูงสุด โดยเหตุนี้เองสังคมในสมัยอยุธยาราษฎรจึงขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์โดยตรง ราษฎรไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยถือว่าเป็นของพระมหากษัตริย์ หากแต่ให้ราษฎรเข้าทำกินหรือเช่าอยู่อาศัย ทำประโยชน์ ทำสวน ทำไร่ ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินของราษฎรในสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงถูกจำกัดโดยระบบของการปกครองกฎหมายที่สำคัญในสมัยนี้ที่ควรศึกษาได้แก่ พระอัยการอาญาหลวง ซึ่งประกาศใช้ใน พ.ศ. 1895 ในสมัยพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แต่ต่อมาภายหลังจึงถูกเลิกใช้โดยกฎหมายลักษณะอาญาร.ศ. 127 แทน บทบัญญัติที่สำคัญในพระอัยการอาญาหลวงที่เกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ควรทราบคือ เรื่องการจับจองที่ดินในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จได้กล่าวโดยชัดแจ้งว่า " ที่ในแคว้นแคว้นกรุงศรีอยุธยา มหาตติลภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายเป็นข้าแผ่นดินอยู่จะเป็นที่ราษฎรหามิได้... " ^{๕๘} และตามบทพระอัยการเบ็ดเสร็จ ปรากฏว่าในตอนต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ระบอบที่ดินมีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ ^{๕๙}

- (1) พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดินในพระราชอาณาจักร
- (2) ราษฎรซื้อขายที่ดินแก่กันไม่ได้
- (3) สิทธิของราษฎรเหนือที่ดินเบาบางมาก เพราะผูกพันอยู่กับการครอบครอง หากละทิ้งที่และมีผู้อื่นเข้ามาทำ เจ้าของที่เดิมก็ขาดสิทธิทันที

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๘} เพ็ญแข พรหมจินดา, เรื่องเดิม, หน้า 12.

^{๕๙} ร.แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 308 - 309.

ตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยาคงถือกันว่า พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของอาณาเขตต์ จนกระทั่งสมัยปัจจุบัน ลาลูแบร์ที่เขียนเรื่อง เรื่องในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ว่า กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นคงไว้แก่พระมหากษัตริย์อยู่เสมอ และพระมหากษัตริย์อาจเรียกที่ดินคืนได้ตามพระทัยทุกขณะ แม้ที่ ๆ ได้โปรดขายให้แก่ราษฎรก็เคยเรียกคืนบ่อย ๆ โดยมีได้คืนราคาก็มี

กรมหลวงราชบุรีฯ ก็ทรงบรรยายคำสอนตามนัยเดียวกันว่า ที่ดินทั้งหมดเป็นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หาได้ทรงเป็นเจ้าของชีวิตอย่างเดียวกันไม่ ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินด้วย ทรงมีอำนาจที่จะไล่คนที่อยู่ในที่ดินนั้นออกไปได้ โดยมีต้องพระราชทานสินไหมตอบแทนแม้ว่าผู้นั้นจะถือ โฉนดตราแจ้งตราจองก็ดี^{๖๐}

กล่าวโดยสรุป สมัยกรุงศรีอยุธยาละบอบที่ดินรับอิทธิพลมาจากเหตุทางการเมือง สิทธิของผู้ถือที่ดินจึงถูกจำกัดตัดทอนและทำให้ขยายตัวได้ยาก แต่ถึงกระนั้นก็ดีไม่ควรถือว่าราษฎรไม่มีสิทธิเหนือที่ ๆ ทำหรืออยู่เลย เพราะได้เห็นมาแล้วว่ากฎหมายประเพณีแต่คนนานป้องกันผู้ถือมิให้สอดเข้าเกี่ยวข้องกับที่ของตน ฉะนั้น ในระหว่างราษฎรด้วยกันสิทธินั้นเป็นที่รองรับกันอยู่ด้วยดี^{๖๑} ส่วนทรัพย์สินอื่นที่ไม่ใช่ที่ดินนั้นก็ เป็นไปในการทำเองเดียวกับสมัยสุโขทัย คือให้ราษฎรมีสิทธิในทรัพย์สินของตน โดยสมบูรณ์

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า 322.

(3) สมัยกรุงธนบุรี

กฎหมายที่ใช้บังคับในสมัยกรุงธนบุรีนี้ ยังคงเป็นกฎหมายที่เคยใช้อยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สำหรับสาระสำคัญ ๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

(4) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ยังคงมีระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช และในช่วงต้น ๆ ได้รับเอาระบบกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เรียกว่า "พระราชศาสตร์" อันอ้างถึงพระธรรมศาสตร์ฉบับของพระมนูเป็นแม่บท แต่เนื่องจากต้นฉบับของกฎหมายเหล่านี้ถูกข้าศึกเผาทำลายไปหมดในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จักรพรรดิองค์ที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการชำระตัวบทกฎหมายทั้งปวงเสียใหม่ โดยรวบรวมคัดลอกเอาจากสำเนากฎหมายที่บรรดาตุลาการหรือเจ้าของที่อาลักษณ์ได้คัดลอกเอาไว้ใช้ศึกษาเป็นการส่วนตัว ตั้งแต่ยังรับราชการอยู่ก่อนเสวยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายที่ตรวจชำระใหม่นี้ ให้ชื่อไว้ว่า "กฎหมายตราสามดวง" เพราะปิดตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว^{๖๒} สาระสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินยังไม่ให้ราษฎรมีกรรมสิทธิในที่ดินทำนองเดียวกับสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาตั้งกล่าวมาแล้ว ส่วนทรัพย์สินอย่างอื่นที่เป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น แก้วแหวน เงินทอง ยังคงยอมให้ราษฎรมีกรรมสิทธิได้ ดังจะเห็นได้จากบัญญัติในกฎหมายลักษณะผ้าเมียบัญชุนซึ่งบัญญัติขึ้นในสมัยพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๐๔ ในเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา เป็นต้น^{๖๔}

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๖๒} เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา, อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระนาถปริญา ๒๓ มี.ค. ๒๕๑๑, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์), หน้า ๙๒.

^{๖๓} กัศกร กำประเสริฐ, เรื่องเดิม, หน้า ๕๐ - ๕๑.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕ - ๕๖.

6.4.3 การคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญไทย

หลังจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนปลาย พ.ศ. 2475 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชาชนชาวไทยได้เริ่มมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ มากขึ้น สิทธิเสรีภาพที่ว่ามีได้หมายถึงเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับด้านการเมืองการปกครองเท่านั้น แต่หมายความถึงสิทธิต่าง ๆ ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งรวมถึงสิทธิในทรัพย์สินด้วย^{๖๕} โดยสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดเลยทีเดียวนั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันและเป็นการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวให้มีความมั่นคง เพราะถ้าหากไปบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นก็อาจจะทำให้ได้รับความหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากกฎหมายอื่น ๆ เหล่านั้น อาจถูกยกเลิกเพิกถอนได้ง่ายกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ^{๖๖}

แม้ว่าประเทศไทยจะได้มีการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงกฎหมายรัฐธรรมนูญมาหลายครั้งหลายหนก็ตาม แต่ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ก็จะต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลไว้ด้วยเสมอ ดังเช่น^{๖๗}

^{๖๕} วันชัย ศรีนวนนิต, สิทธิของเด็กและเยาวชนระหว่างต้องหาคดีอาญาในชั้นสืบสวนและสอบสวน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2523, หน้า 16.

^{๖๖} วิษณุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีรานุสรณ์ การพิมพ์, 2521), หน้า 6.

^{๖๗} ประเทศไทยได้ชื่อว่ามีรัฐธรรมนูญมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง กล่าวคือมีถึง 20 ฉบับ (นับถึงปัจจุบัน) : ตูใน ธาณิตกร กฤษวิเชียร, ระบอบประชาธิปไตย, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520), หน้า 8.; และ วิษณุ เครืองาม, เรื่องเดิม, หน้า 153.

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 " มาตรา 14 ภายใต้ในบทบังคับแห่งกฎหมายบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ใน ร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม และการประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ ... "

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 มาตรา 14 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2490 (ฉบับชั่วคราว) มาตรา 23 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ก็มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกัน

(3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2492 " มาตรา 34 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตและการจำกัด สิทธิ เช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การสืบทอดย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบทอดย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ... "

(4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2511 " มาตรา 32 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขต แห่งการจำกัดสิทธิ เช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ... "

(5) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2521 (ฉบับปัจจุบัน) มาตราที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมีดังนี้

" มาตรา 23 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน
มาตรา 33 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัด สิทธิ เช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ... "

มาตรา 57 รัฐต้องรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อย เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัย ในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน และในการดำเนินชีวิตโดยปกติสุข "

จากบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของประเทศไทย นับตั้งแต่เริ่มแรก เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 ตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน กฎหมายรัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเสมอมา ดังนั้น การจะไปจำกัดตัดทอนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลย่อมไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติ ของกฎหมายออกมาเป็นการเฉพาะจึงจะกระทำได้ เช่น เรื่องการเวนคืนที่ดิน การปรับหรือการริบทรัพย์สิน เป็นต้น แต่การจะมีกฎหมายเช่นนั้นออกมาได้ก็ต้องมีเหตุมีผลและผ่านขั้นตอนการพิจารณากลับกรองจาก องค์กรที่ทำหน้าที่บัญญัติกฎหมายอันได้แก่รัฐสภามาแล้ว ว่าสมควรยอมให้มีกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งชั้น

ตอนของการออกกฎหมายมีหลายขั้นตอนจึงมีความมั่นใจได้มากกว่าจะออกมาเป็นกฎหมายและมีผลบังคับใช้
ได้นั้น จะต้องผ่านการพิจารณามาแล้วอย่างรอบคอบและมีเหตุผลอย่างเพียงพอ

6.4.4 การคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ

(1) รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส

ตามรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส (สาธารณรัฐที่ 5) หมวดที่ 5 ว่าด้วย
ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล มาตรา 34 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดของเขตอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ
ไว้ เพื่อไม่ให้มีอำนาจกว้างขวางจนเกินไป นอกจากนี้ยังกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติต้องตรากฎหมายกำหนด
หลักการขั้นมูลฐานในเรื่องต่าง ๆ ไว้ ซึ่งรวมถึงกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน สิทธิในทรัพย์สินด้วย^{๖๘}

(2) รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ตามรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน หมวด 1 ว่าด้วยสิทธิมูลฐาน
มาตรา 14 (1) สิทธิในทรัพย์สินและสิทธิในการรับมรดก ย่อมได้รับความคุ้มครอง สภาพและขอบเขตของ
สิทธิให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และ (2) การมีทรัพย์สินย่อมมีหน้าที่ด้วย การใช้ทรัพย์สินควรจะ
กระทำในลักษณะเพื่อส่วนรวม (3) การเวนคืนจะกระทำได้ก็แต่เพื่อส่วนรวม การเวนคืนจะกระทำ
ได้ก็แต่โดยกฎหมายให้อำนาจกระทำได้ หรืออาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบัญญัติถึงลักษณะและ
ขอบเขตค่าชดเชยด้วย การกำหนดค่าชดเชยเช่นนั้น ให้คำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ของ
ผู้เสียหาย ในกรณีที่ไมอาจตกลงกันในเรื่องค่าชดเชยให้ฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมได้^{๖๙}

๖๘

สภาวิจัยแห่งชาติ, รัฐธรรมนูญนานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516),
หน้า 15.

๖๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

(3) รัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ตามรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ หมวด 1 ว่าด้วยราชอาณาจักรและประชาชน มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า " บุคคลทั้งมวลที่อยู่ในเขตแดนของราชอาณาจักรย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับร่างกายและทรัพย์สิน " ^{๗๐} และหมวด 7 ว่าด้วยอำนาจตุลาการ ตอนที่ 1 บททั่วไป มาตรา 174 บัญญัติถึงเรื่องการริบทรัพย์สินไว้ว่า " การริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิด โดยถือเป็นการลงโทษอาญาอย่างหนึ่งนั้นจะกระทำมิได้ " ^{๗๑}

(4) รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา

ตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไขปี ค.ศ. 1789 ที่เรียกว่า 10 Amendments มาตราที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลมีอยู่ 2 มาตรา ได้แก่

" มาตรา 4 สิทธิของประชาชนที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และทรัพย์สินของจากการถูกตรวจค้น หรือยึดโดยไม่มีสาเหตุอันควร จะละเมิดไม่ได้ และจะออกกฎหมายเพื่อกระทำได้กล่าวใด ๆ ไม่ได้ ... "

" มาตรา 5 บุคคลใดจะถูกพิจารณาในคดีที่มีโทษถึงประหารชีวิต หรือคดีอาญาอันไม่พึงปรารถนาอันใดไม่ได้ นอกจากคณะลูกขุนใหญ่ จะได้แจ้งเป็นลายลักษณ์หรือชี้ขาดเป็นลายลักษณ์อักษรให้พิจารณาคดีนั้นแล้ว ทั้งนี้ ยกเว้นคดีที่เกิดขึ้นในกองทัพบกหรือกองทัพเรือ หรือในกำลังพลเรืออาสาสมัครที่เข้าประจำการในยามที่มีสงคราม หรือมีความไม่สงบเกิดขึ้น และบุคคลใดจะถูกพิพากษาหรือลงโทษในความผิดอันเดียวกันซ้ำอีกไม่ได้ หรือจะถูกบังคับให้การเป็นทนายแก่ตนเองในคดีอาญาใด ๆ ไม่ได้ หรือจะถูกจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน โดยไม่ต้องด้วยกระบวนการความแห่งกฎหมายไม่ได้ และทรัพย์สินของบุคคลใดจะนำไปใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์ โดยไม่มีค่าตอบแทนหรืออันชอบธรรมไม่ได้ "

จากบทบัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ต่างก็ให้ความสำคัญของสิทธิในทรัพย์สินถึงขั้นต้องนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไขใหม่ มาตรา 5 นี้ ให้ความสำคัญของทรัพย์สินไว้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิเสรีภาพ

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

ในร่างกายทั้งสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ การที่รัฐจะเวนคืนจะต้องให้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ซึ่งต่างกับกฎหมายของประเทศไทยการเวนคืนจะทำได้เฉพาะอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ส่วนสังหาริมทรัพย์ไม่มีบทบัญญัติให้เวนคืนได้^{๗๒}

6.5 ข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย โดยจะเห็นได้จากประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้บัญญัติถึงสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด แต่อย่างไรก็ดีการที่มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นสิ่งจำเป็น ความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมย่อมมีความสำคัญสิ่งอื่นใด การจะยินยอมให้มนุษย์ใช้สิทธิในทรัพย์สินจนเกินขอบเขตย่อมจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และในที่สุดสังคมมนุษย์ก็คงจะอยู่ไม่ได้อย่างปกติสุข ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจึงต้องถูกจำกัดในบางเรื่อง หรืออาจจะถูกรัฐเข้ามาควบคุม และแทรกแซงเพื่อคุ้มครองสังคมส่วนรวมของรัฐ เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ หรือเพื่อความสงบเรียบร้อย ดังนั้น ข้อจำกัดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล อาจพิจารณากล่าวเป็นข้อ ๆ ที่สำคัญได้ดังนี้

6.5.1 ข้อจำกัดการใช้สิทธิ บุคคลจะต้องใช้สอยทรัพย์สินของตนภายในขอบเขตที่จะไม่ไปล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น หรือทำให้เกิดความไม่สงบสุขต่อสังคมส่วนรวม

ปฎิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและการเมือง มาตรา 17 บัญญัติว่า "สิทธิในทรัพย์สินย่อมศักดิ์สิทธิ์และไม้อาจละเมิดได้ บุคคลจะถูกตัดสิทธินี้มิได้ เว้นแต่กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยชัดแจ้ง ซึ่งจะต้องให้ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายและโดยเงื่อนไขชัดใช้ค่าทดแทนก่อน โดยยุติธรรม"

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 33 บัญญัติว่า "สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ... "

^{๗๒}

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 33 วรรคสอง.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 บัญญัติว่า " ในการใช้สิทธิแห่ง ตนกดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต " และมาตรา 421 บัญญัติ " การใช้ สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย "

แนวความคิดเกี่ยวกับ เรื่องการใช้สิทธิในทรัพย์สินในยุโรปภายหลังปฏิวัติใน ฝรั่งเศส ช่วงศตวรรษที่ 20 เห็นกันว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต้องประกอบด้วยภาระหรือหน้าที่ที่มีต่อสังคม เพื่อป้องกันความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม หรือผลเสียอันอาจเกิดแก่สาธารณะประโยชน์ ^{๑๓}

6.5.2 ข้อจำกัดต้องให้ใช้เป็นพยานในคดี

การใช้สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอาจถูกจำกัดได้ถ้ามีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในด้านใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี ซึ่งเจ้าพนักงานมีอำนาจเรียกให้เจ้าของทรัพย์สินนั้นส่ง ไปเป็น พยานหลักฐานในคดี หรืออาจยึดไว้เป็นพยานหลักฐานได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 " เพื่อประโยชน์แห่ง การรวบรวมพยานหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) .....

(2) ค้นเพื่อหาสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้หรือสงสัย ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวล กฎหมายนี้ว่าด้วยการค้น

(3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมาย เรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบ หรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3) " ^{๑๔}

^{๑๓} เพ็ญแข พนมจินดา, เรื่องเดิม, หน้า 16.

^{๑๔} ยึดหมายถึงการนำมาอยู่ในอำนาจการครอบครองและดูแลของเจ้าพนักงาน และศาลฎีกาเคย วินิจฉัยว่ารวมถึงอายัดด้วย (ฎีกาที่ 1437/2492) ซึ่งหมายถึง การที่ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองเป็น ผู้ดูแลรักษาไว้ โดยถูกจำกัดสิทธิในการใช้หรือจำหน่ายสิ่งของนั้น.

" มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้จักผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด "

ตามมาตรา 131, 132 นี้ กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ที่จะทำการรวบรวม เรียก หรือยึดสิ่งของใด ๆ ที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าสิ่งของนั้นจะเป็นของคู่ความในคดีหรือเป็นของบุคคลภายนอก ซึ่งเท่ากับเป็นข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลประการหนึ่ง

คำว่า " สิ่งของ " นี้หมายถึงสิ่งหาริมทรัพย์ใด ๆ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ เช่น อาวุธปืน เอกสาร เครื่องเพชร รถยนต์ ฯลฯ เป็นต้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 123 วรรคสอง " ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก หรือในครอบครองของทางราชการ หรือของเจ้าหน้าที่ซึ่งคู่ความที่อ้างไม่อาจร้องขอโดยตรงให้ส่งเอกสารนั้นมาได้ ให้นำบทบัญญัติในวรรคก่อนว่าด้วยการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารยื่นคำขอและการที่ศาลมีคำสั่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ทั้งนี้ฝ่ายที่อ้างต้องส่งคำสั่งศาลแก่ผู้ครอบครองเอกสารนั้นล่วงหน้าอย่างน้อยเจ็ดวัน ถ้าไม่ได้เอกสารนั้นมาสืบตามกำหนด เมื่อศาลเห็นสมควร ก็ให้ศาลสืบพยานต่อไป ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 93 (2) " ^{๑๕}

คดีแพ่งก็ทำนองเดียวกับคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเอกสาร ถ้าหากถูกคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างเอกสารเป็นพยานในคดีแล้ว ผู้ครอบครองเอกสารนั้นจะต้องส่งเอกสารไปยังศาลด้วยเช่นกัน

6.5.3 ข้อจำกัดต้องถูกโทษริบทรัพย์สิน

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติถึงชนิดของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้มี 5 ชนิด ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ดังนั้น ถ้าศาลพิพากษาลงโทษปรับ หรือริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิด ก็เป็นผลเท่ากับจำกัดสิทธิที่จะใช้เงินหรือทรัพย์สินที่ถูกปรับนั้นไปโดยปริยาย

^{๑๕} เคยมีฎีกาที่ 1813/2511 คำสั่งของศาลที่เรียกเอกสารจากผู้ครอบครอง ศาลจะมีคำสั่งในรูปหนังสือราชการก็ได้.

6.5.4 ข้อจำกัดทางรัฐประศาสนโยบาย

มีทรัพย์สินบางประเภทที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องถูกจำกัดสิทธิบางประการ ภายใต้เงื่อนไขที่เป็นรัฐประศาสนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการใช้ทรัพย์สินนั้น เว้นแต่จะได้ปฏิบัติ หรือเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนดไว้ เช่น อาวุธปืน วัตถุมีพิษ หรือรถยนต์ ฯลฯ เป็นต้น ทรัพย์สินพวกนี้ การใช้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข เช่น อาวุธปืน จะต้องมิใบอนุญาต วัตถุมีพิษ จะต้องถูกควบคุมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ เพื่อความปลอดภัย รถยนต์จะต้องมีทะเบียนและเสียภาษีจึงจะนำมาใช้ได้ เป็นต้น

7. แนวความคิดในการลงโทษริบทรัพย์สิน

เนื่องจากอาชญากรรมประเภทที่กระทำโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญนี้ นักอาชญาวิทยาในยุคใหม่มีความเห็นตรงกันว่า การนำมาตราการลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และผู้เกี่ยวข้องกับทำการกระทำความผิด อย่างเด็ดขาดและรุนแรง จะช่วยให้สามารถยับยั้งและปราบปรามการกระทำความผิดได้ผลดีกว่าการลงโทษโดยวิธีจำกัดสิทธิเสรีภาพ หรือทำให้ได้รับทุกข์ทรมานหรือการประจานดำเนินต่อสาธารณชน เพราะการริบทรัพย์สินเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินซึ่ง เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการกระทำความผิด อันจะเป็นการป้องกันสังคมตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Prevention theory) ดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดประเภทที่มีผลตอบแทนจำนวนมาก เช่น ความผิดเกี่ยวกับการผลิตหรือค้ายาเสพติดผู้กระทำและผู้ร่วมชบวนการจะได้รับผลประโยชน์จำนวนมาก การใช้มาตรการลงโทษโดยวิธีอื่นจะไม่สามารถทำให้ประสบผลสำเร็จได้เลย จึงเชื่อว่าเมื่อมีกฎหมายเช่นนี้ใช้บังคับแล้ว จะเป็นผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นอย่างมาก

ในการประชุมระหว่างประเทศเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหายาเสพติด ทุกครั้งจะมีมติให้รัฐบาลของประเทศร่วมมือกันต่อต้านและปราบปรามอย่างจริงจัง โดยให้นำมาตรการทางกฎหมายยึดและริบทรัพย์สิน (Forfeiture of assets) ที่ได้มาจากการค้าขายยาเสพติดมาใช้ เพื่อให้มีอำนาจริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากทรัพย์สินที่ผู้กระทำผิดได้มานี้ มักจะถูกแปรสภาพไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น ที่ดิน บ้าน เพชรนิลจินดา หรือนำไปลงทุนในธุรกิจอื่น ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมายจึงทำให้ยากต่อการที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายธรรมดาตามาจัดการกับทรัพย์สินเหล่านั้นได้ เพราะจะไม่สามารถแยกหรือพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินรายการใดบ้างที่ได้มาโดยชอบหรือไม่ชอบ ถึงแม้ว่าการลงโทษริบทรัพย์สินนี้ จะเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล แต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่รัฐสามารถกระทำได้ เพราะเป็นการคุ้มครองสังคมซึ่งอยู่เหนือกว่าประโยชน์และสิทธิส่วนบุคคล และจัดว่าเป็นมาตรการเสริม

การลงโทษที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้สามารถนำเงินที่รับได้นั้นมาจ่ายเป็นรางวัลให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการจูงใจให้บังเกิดผลในการปราบปรามยิ่งขึ้น ซึ่งนับว่าจะช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐได้อีกทางหนึ่งด้วย

8. การริบทรัพย์สินเป็นโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย

ปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติไว้ให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่ง แต่จากการศึกษาค้นคว้าได้ทราบว่าในชั้นการยกร่างประมวลกฎหมายอาญา เมื่อปี พ.ศ. 2491 ร่างฉบับแรกนี้ กำหนดให้การริบทรัพย์สินเป็น " วิธีการเพื่อความปลอดภัย " แต่ร่างประมวลกฎหมายอาญาฉบับนี้ไม่ผ่านสภาจึงได้มีการยกร่างขึ้นใหม่ และเสนอต่อสภา เมื่อปี พ.ศ. 2495 กำหนดให้การริบทรัพย์สินเป็น " โทษ " ^{๑๖} ดังนั้น จึงเป็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบัน แตกต่างกับฉบับยกร่าง เมื่อปี พ.ศ. 2491

สำหรับแนวของกฎหมายต่างประเทศก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ บางประเทศกำหนดไว้ให้การริบทรัพย์สินเป็น " โทษ " เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของญี่ปุ่น ^{๑๗} และประมวลกฎหมายอาญาของจีน เป็นต้น ส่วนบางประเทศก็กำหนดไว้ให้การริบทรัพย์สินเป็น " วิธีการเพื่อความปลอดภัย " เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของอิตาลี ^{๑๘}

^{๑๖} พินิจ จักรางกูร, " ริบทรัพย์สินเป็นโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย " ตุลนาท ตอนที่ 10 ปีที่ 14 (ต.ค. 2510), หน้า 27.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.; อ้างถึง The Criminal Code of Japan, translated and annotated by william J. Sebald, 1936, p.9, Criminal Code of the Republic of China, translated and annotated by the Legal Department of the Shanghai Municipality Council, 1953, p.11.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.; อ้างถึง Penal Code of the Kingdom of Italy, printed and published by His Majesty's stationary office (London), 1931, p. 6.

โดยเหตุนี้เองจึงเห็นได้ว่า ระบบกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องริบทรัพย์สินนี้ยังแบ่งออกเป็น 2 ระบบ หรือ 2 แนวความคิดกล่าวคือ ระบบหนึ่งถือว่าการริบทรัพย์สินเป็นโทษ แต่อีกระบบหนึ่งถือว่าการริบทรัพย์สินเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย

ระบบทั้งสองนี้มีข้อแตกต่างกันคือ ระบบที่ถือว่าการริบทรัพย์สินเป็นโทษจะ ไม่มีบทบัญญัติให้ริบทรัพย์สินซึ่งไม่ใช่เป็นของจำเลย แต่ระบบที่ถือว่าการริบทรัพย์สินเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย จะมีบทบัญญัติให้ริบทรัพย์สินที่ ไม่ใช่เป็นของจำเลยได้ด้วย

ข้อแตกต่างระหว่าง โทษกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยอาจสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้^{๑๙}

ข้อแตกต่างในทางทฤษฎี

การลงโทษ

1. เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประพฤติฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ลักษณะของการลงโทษเป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความทุกข์ยาก
2. มีหลักในการลงโทษให้ได้ส่วนลัดกับความร้ายแรงแห่งความผิด คือ มองย้อนไปหาอดีต การที่ศาลลงโทษนักเบาประการใดต้องมองย้อนไปในอดีต ดูการกระทำผลของการกระทำ ความเสียหาย ความเคียดแค้น
3. การลงโทษยอมทำให้ผู้ถูกลงโทษเสียเกียรติ ลำบากทางกาย ใจและทรัพย์สิน
4. กำหนดไว้ต่าง ๆ กัน เช่น ประหารชีวิต จำคุก ปรับซึ่งโทษเหล่านี้ศาลยอมนำมาใช้ทดแทนกันได้เมื่อเห็นว่าไม่ควรประหารชีวิตก็ให้จำคุกแทนก็ได้ หรือไม่ควรจำคุกก็ใช้ปรับแทน เป็นต้น

วิธีการเพื่อความปลอดภัย

1. มีความมุ่งหมายเพื่อความปลอดภัยของสังคม ไม่มีจุดที่มุ่งตั้งใน เรื่อง โทษ
2. วิธีการเพื่อความปลอดภัยถือว่า ความผิดที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนหนึ่งสัญญาณของอันตรายจึงวางกำหนดวิธีป้องกันสังคม คือ มองไปข้างหน้าหาอนาคต ศาลจะใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างไร เพียงใด ต้องคำนึงถึงกาลข้างหน้าเพื่อความปลอดภัยของชุมชน

3. วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ทำให้ผู้ถูกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเสียเกียรติ หรือมีความลำบากทางกาย ใจ

4. ในกรณีใดกฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยใด ก็ต้องเป็นไปตาม เหตุผลของวิธีนั้น จะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างอื่นมาแทนหาได้ไม่

ข้อแตกต่างในทางปฏิบัติ

การลงโทษ

1. การกระทำที่ต้องถูกลงโทษต้องมีกฎหมายในขณะกระทำความผิดที่บัญญัติว่าการ กระทำนั้นเป็นความผิด
2. โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด จะต้องเป็นกฎหมายในขณะกระทำความผิด กำหนดไว้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติในภายหลังลงโทษเบากว่า
3. โทษนั้นเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขไม่ได้ เว้นแต่จะมีการ พระราชทานอภัยโทษ หรือมีกฎหมายนิรโทษกรรมในภายหลัง ซึ่งก็ต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย

วิธีการเพื่อความ..ปลอดภัย

1. วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่จำเป็นว่าขณะที่กระทำความผิด จะมีกฎหมาย กำหนดวิธีเพื่อความปลอดภัยไว้หรือไม่ แต่ถ้าหากในเวลาศาลพิพากษาได้มีวิธีการเพื่อความปลอดภัยแล้ว ศาลก็จะสามารถใช้วิธีการเพื่อความปลอดภยนั้นได้ ถึงแม้ขณะที่กระทำความผิด ไม่มีกฎหมายกำหนดวิธีการ เพื่อความปลอดภัยนั้นไว้
2. วิธีการเพื่อความปลอดภัยต้อง ใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามที่บัญญัติใน ขณะศาลพิพากษา
3. วิธีการเพื่อความปลอดภัยเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกได้

อย่างไรก็ดีโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภยนั้น มีข้อที่คล้ายคลึงกันอยู่บางประการได้แก่

1. โทษและวิธีการเพื่อความปลอดภยมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน คือ เพื่อปราบปรามการกระทำความผิด ผลที่ได้รับจากการใช้วิธีหนึ่งมีสภาพอย่างเดียวกัน โดยทั่วไปวิธีทั้งสอง เป็นเรื่องตัดทอนหรือจำกัดเสรีภาพจะกระทบกระเทือนถึงทรัพย์สินบ้างก็เป็นช้อยกเว้น

2. โทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภย นำมาใช้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งก็เมื่อได้ ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายอาญา สุภาษิตกฎหมายที่ว่า "ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดจะถือว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดไม่ได้ และอาญาต้องเป็นอาญาที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย" ย่อมจะนำมาใช้กับ

วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ กล่าวคือ จะต้องมียกเว้นบทบัญญัติแห่งกฎหมายระบุให้ลงโทษหรือใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงจะลงโทษหรือใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้

3. โทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย จะนำมาใช้บังคับได้ต่อเมื่อมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยถูกต้อง ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้ต่อสู้คดีที่ตนถูกกล่าวหาอย่างเต็มที่

มีข้อนำสังเกตว่า ประมวลกฎหมายอาญาของไทย แม้จะได้กำหนดให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษทางอาญา แต่ถ้านพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 32 ซึ่งบัญญัติว่า " ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิด และมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่" ก็อาจทำให้เกิดข้อสงสัยขึ้นว่า การริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 นี้กฎหมายบัญญัติให้ริบได้ แม้จะไม่มีผู้กระทำความผิด หรือไม่มีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษา จึงเท่ากับเป็นการลงโทษเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกริบนั้น ทั้ง ๆ ที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือมิได้เป็นผู้ต้องถูกลงโทษตามคำพิพากษา ซึ่งความจริงก็เป็นเช่นนั้น เพราะบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 32 นี้ คำนี้ถึงลักษณะของทรัพย์สินนั้นว่าอาจเป็นอันตรายแก่ประชาชนโดยทั่วไป ไม่ควรปล่อยให้ตกอยู่ในความครอบครองของประชาชนเพราะอาจจะกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อย ทรัพย์สินเช่นนี้จึงเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายโดยสภาพของตัวมันเอง ไม่ใช่เป็นผิดเพราะมีเหตุอื่น ดังนั้น การริบทรัพย์สินในกรณี มาตรา 32 นี้ จึงไม่ใช่เป็นการลงโทษ แต่เป็นลักษณะของวิธีการเพื่อความปลอดภัย เพราะการลงโทษต้องเป็นการลงโทษเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว^{๘๐}

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๘๐} พิศน จักรางกูร, " ริบทรัพย์สินที่นำมาหรือมีไว้เป็นความผิด " บทบัญญัติ, เล่ม 28 ตอน 2 (พ.ศ. 2514), หน้า 381.

9. กฎหมายริบทรัพย์สินของไทย

9.1 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 18 (5) ให้การริบทรัพย์สิน เป็นโทษอย่างหนึ่ง สำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด^{๘๑} ส่วนหลักในเรื่องการริบทรัพย์สินบัญญัติไว้ในมาตรา 32 -37 ดังนี้

“มาตรา 32 ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

มาตรา 33 ในการริบทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ

(2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยกระทำความผิด

เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

มาตรา 34 บรรดาทรัพย์สิน

(1) ซึ่งได้ให้ตามความใน มาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 149 มาตรา 150 มาตรา 167 มาตรา 201 หรือมาตรา 202 หรือ

(2) ซึ่งได้ให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด

ให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

มาตรา 35 ทรัพย์สินซึ่งศาลพิพากษาให้ริบให้ตกเป็นแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้

^{๘๑} มาตรา 18 โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

(1) ประหารชีวิต

(4) ปรับ

(2) จำคุก

(5) ริบทรัพย์สิน

(3) กักขัง

มาตรา 36 ในกรณีที่ศาลสั่งให้ริบทรัพย์สินตามมาตรา 33 หรือมาตรา 34 ไปแล้ว หากปรากฏในภายหลัง โดยคำเสนอของเจ้าของแท้จริงว่า ผู้เป็นเจ้าของแท้จริงมิได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด ก็ให้ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สิน ถ้าทรัพย์สินนั้นยังคงอยู่ในความครอบครองของเจ้าพนักงาน แต่คำเสนอของเจ้าของแท้จริงนั้น จะต้องกระทำต่อศาลภายในหนึ่งปีนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด

มาตรา 37 ถ้าผู้ศาลสั่งให้ส่งทรัพย์สินที่ริบไม่ส่งภายในเวลาที่ศาลกำหนด ให้ศาลมีอำนาจสั่งดังต่อไปนี้

- (1) ให้ยึดทรัพย์สินนั้น
- (2) ให้ชำระราคาหรือส่งยึดทรัพย์สินอื่นของผู้นั้นชดใช้ราคาจนเต็ม หรือ
- (3) ในกรณีที่ศาลเห็นว่า ผู้นั้นจะส่งทรัพย์สินที่สั่งให้ส่งได้แต่ไม่ส่ง หรือชำระราคาทรัพย์สินนั้นได้ แต่ไม่ชำระ ให้ศาลมีอำนาจกักขังผู้นั้นไว้จนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ไม่เกินหนึ่งปี แต่ถ้าภายหลังปรากฏแก่ศาลเอง หรือโดยคำเสนอของผู้นั้นว่า ผู้นั้นไม่สามารถส่งทรัพย์สินหรือชำระราคาได้ ศาลจะสั่งให้ปล่อยตัวผู้นั้นไปก่อนครบกำหนดก็ได้"

มีข้อสงสัยเกิดว่า บทบัญญัติที่เป็นหลักเกณฑ์และให้อำนาจริบทรัพย์สินนั้น ได้แก่มาตรา 32, 33 และ 34 โดยเฉพาะมาตรา 32 และ 33 ของประมวลกฎหมายอาญานี้ บัญญัติไว้ทำนองเดียวกับมาตรา 27 และ 28 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ส่วนมาตรา 34 ของประมวลกฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติขึ้นใหม่ ไม่มีบทบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญาแต่อย่างใด

บทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 27 และ 28 มีดังนี้

" มาตรา 27 ในการริบนั้น นอกจากคดีที่กล่าวไว้โดยเฉพาะในภาคที่ 2 แห่งกฎหมายนี้ ท่านให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ริบทรัพย์สินของที่ว่าไว้ในมาตรานี้ได้อีกโสดส่วนหนึ่ง คือ

(1) สิ่งของที่บุคคลใช้หรือมีไว้โดยเจตนาจะใช้สำหรับกระทำความผิดท่านว่าเป็นของควรริบอย่างหนึ่ง เว้นแต่สิ่งของที่ว่ามาในข้อนี้เป็นของ ๆ ผู้อื่นที่เขามีได้รู้เห็นเป็นใจช่วย ในการที่กระทำความผิดหรือเจตนาที่จะกระทำความผิดนั้น ท่านว่ามีควรริบ

(2) ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด ท่านว่าเป็นของควรริบอีกอย่างหนึ่ง เว้นแต่ถ้าทรัพย์สินนั้นมีเจ้าของควรได้คืนตามกฎหมาย ทวนจึงมิให้ริบ "

"มาตรา 28 ทรัพย์สินอย่างใด ๆ ที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าถ้าผู้ใดทำ หรือใช้ หรือมีไว้ หรือขาย หรือทอดตลาดเป็นความผิดนั้น ท่านให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของของผู้กระทำความผิด หรือมิใช่และไม่ให้ถือเอาเหตุที่คำพิพากษาว่า ผู้หนึ่งผู้ใดกระทำความผิดในคดีนั้นหรือไม่ผิดเป็นประมาทในการที่จะสั่งให้ริบทรัพย์สินที่ว่ามาในมาตรานี้ "

การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32, 33 และ 34 นี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีใหญ่ ๆ คือ การริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาด ตามมาตรา 32, 34 และ การริบทรัพย์สินโดยใช้ดุลพินิจ ตามมาตรา 33 ^{๘๒}

9.1.1 การริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาด

เป็นกรณีตามมาตรา 32 และ 34 ซึ่งกฎหมายบังคับให้ศาลต้องริบทรัพย์สินที่ระบุไว้ ไม่อยู่ในดุลพินิจของศาล ศาลจะไม่ริบไม่ได้

ทรัพย์สินตามมาตรา 32 นี้ มีลักษณะเป็นความผิดโดยสภาพของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นกรณีทำขึ้นหรือมีไว้ก็เป็นความผิดทั้งนั้น หรือกล่าวง่าย ๆ คือเป็นของเถื่อนในตัวของมันเอง ไม่ว่าจะเป็นของผู้ใดก็ต้องริบทั้งสิ้น ไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้ใดถูกกลโกงตามคำพิพากษาหรือไม่ หรือศาลจะพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุใด เหตุหนึ่งก็ตาม เช่น ปืนเถื่อน ผิ่นเถื่อน ฯลฯ เป็นต้น ทรัพย์สินเหล่านี้จะต้องริบทั้งสิ้น

ส่วนทรัพย์สินตามมาตรา 34 (1) นั้น เป็นสภาพของการกระทำผิดโดยการนำทรัพย์สินนั้นเป็นวัตถุขององค์ประกอบความผิด เช่น เงินที่ให้สินบนเจ้าพนักงาน เป็นต้น และมาตรา 34 (2) เป็นทรัพย์สินที่ได้มาเพราะเกี่ยวข้องกับความผิด เช่น เงินรางวัลในการที่เขาได้กระทำความผิดแต่ไม่ใช่เป็นสินบน มาตรา 34 นี้ แตกต่างกับมาตรา 32 ตรงที่ว่า ถ้าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่ไม่รู้เห็นเป็นใจด้วยกันในการกระทำความผิดจะริบไม่ได้ แม้ริบไว้แล้วก็ต้องคืนแก่เจ้าของเขาไปตามมาตรา 36

บทบัญญัติของการริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 นี้ เป็นการลงโทษในทางด้านทรัพย์สินของบุคคลที่รุนแรงและเข้มงวดกว่าการริบทรัพย์สินประเภทอื่น ทรัพย์สินที่ศาลให้ริบในกรณีเช่นนี้ แม้จะเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นมิใช่ผู้กระทำความผิด จะมีส่วนร่วมรู้เห็นในการกระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ศาลก็ต้องริบเสมอ นับเป็นหลักตัดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลโดยเด็ดขาด แต่ถือว่าเป็นความจำเป็นที่กฎหมายจำต้องบัญญัติไว้เช่นนั้น เนื่องจากทรัพย์สินดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่าเป็นทรัพย์สินที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อันเป็นหลักใหญ่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพชุมชน

^{๘๒} พินิจ จักรางกูร, เรื่องเดิม, หน้า 36 - 39.; และ จิตติ ดิงศภัทย์, เรื่องเดิม, หน้า 951 - 993.

และสังคมส่วนรวม แม้ว่าตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จะไม่ต้องถูกลงโทษหากมิได้กระทำการซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและมีโทษตามที่กำหนดไว้ เพราะถือว่าเป็นหลักแห่งความจำเป็นของรัฐ ย่อมมีคุณค่ามากกว่าและความจำเป็นยิ่งกว่าสิทธิส่วนบุคคล บทบัญญัติของกฎหมายเช่นนี้จึงเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

การริบทรัพย์สิน โดยเด็ดขาดนี้ เฉพาะทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าทำหรือมีไว้เป็นความผิดเท่านั้นที่จะริบได้ แม้จะเป็นของบุคคลอื่น มิใช่ของผู้กระทำความผิด และบุคคลอื่นจะรู้เห็นเป็นใจหรือร่วมในการกระทำผิดหรือไม่ก็ตาม จะมีผู้ถูกคำพิพากษาให้ลงโทษหรือไม่ก็ตาม ทรัพย์สินดังกล่าวในมาตรา 32 นี้ ศาลต้องพิพากษาให้ริบโดยเด็ดขาดเสมอ

สำหรับการริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาดที่ศาลต้องริบซึ่งบัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ นั้น เช่น พ.ร.บ.ศุลกากร พ.ศ. 2469, พ.ร.บ.การพนัน พ.ศ. 2478, พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484, พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507, และ พ.ร.บ.ป้องกันการค้ำกำไรเกินควร พ.ศ. 2490 เป็นต้น แม้จะเป็นการที่ศาลต้องพิพากษาให้ริบเสมอจะใช้ดุลพินิจไม่ได้ก็ตาม แต่ก็ริบทรัพย์สินของผู้อื่นที่มีรู้เห็นเป็นใจหรือร่วมในการกระทำผิด ดังเช่นทรัพย์สินตามมาตรา 32 หาได้ไม่ถือว่าเป็นการขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ดังได้มีคำพิพากษากฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นแนวซึ่งจะยกมากล่าวไว้ดังนี้ ^{๘๓}

ฎีกาที่ 222/2494

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว

บทบัญญัติมาตรา 13 ทวิ (1) แห่ง พ.ร.บ.สำรวจและห้ามกักกันข้าว พ.ศ. 2489 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พ.ร.บ.สำรวจและห้ามกักกันข้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2489 มาตรา 6 เฉพาะที่ให้ริบทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่มีรู้เห็นในการกระทำผิดด้วยนั้น เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2492 มาตรา 29 และบทบัญญัติโดยเฉพาะดังกล่าวนี้ จึงใช้บังคับมิได้ตามความในมาตรา 178 ของรัฐธรรมนูญฉบับนั้น

^{๘๓}

ดูคำพิพากษากฎีกาฉบับเต็มใน ผนวก ก.

ฎีกาที่ 225/2506

พ.ร.บ. ควบคุมการส่งออกไปนอก และการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าบางอย่าง ๓, รัฐธรรมนูญ การปกครองราชอาณาจักร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489 และ พ.ศ.2492 รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495

เมื่อยังไม่มีรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศเป็นการแน่นอน และไม่มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ การวินิจฉัยบทกฎหมายใด ตลอดทั้งการตีความตามรัฐธรรมนูญ อันมิใช่เป็นเรื่องในวงงาน ของสภา ศาลย่อมมีอำนาจกระทำได้

พ.ร.บ. ควบคุมการส่งออกไปนอก และการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าบาง อย่าง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2490 มาตรา 3 ที่ให้บริษัทรพย์ที่ใช้ในการกระทำความผิด โดยไม่คำนึงว่าจะ เป็นของบุคคลใดและเจ้าของจะรู้เห็นในการกระทำความผิดด้วยหรือไม่นั้น ได้บัญญัติในสมัยใช้รัฐ ธรรมนูญ พ.ศ.2489 ต่อมาได้ใช้รัฐธรรมนูญ ๓ พ.ศ.2492 และรัฐธรรมนูญ ๓ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ข้อความที่ให้บริษัทรพย์ของบุคคลอื่นตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ 2 ฉบับหลังนี้ จึงเป็นโมฆะตามรัฐธรรมนูญ ๓ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495 มาตรา 113 เทียบได้ กับคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เรื่องการบริษัทรพย์ของบุคคลผู้มิได้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. สำรวจและห้ามกักกันข้าว ๓.

ตามคำพิพากษฎีกาที่ 222/2494 มีประเด็นที่ศาลฎีกาวินิจฉัยเพียงประเด็นเดียว คือ บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว พ.ศ.2489 มาตรา 13 ทวิ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2489 วรรคแรก ที่บัญญัติให้ ธิพาหะใด ๆ ที่ใช้ในการบรรทุกข้าว รวมถึงพาหะที่ใช้ลากจูงพาหะบรรทุกข้าว นั้นเสีย โดยมีต้อง คำนึงว่าจะเป็นของบุคคลใด และเจ้าของจะรู้เห็นในการกระทำผิดนั้นด้วยหรือไม่ อันเป็นการริบของ บุคคลอื่นที่มีรู้เห็นในการกระทำผิดด้วย ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับ พ.ศ.2492 ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น) มาตรา 29 ย่อมใช้บังคับไม่ได้ตามมาตรา 178 ศาลฎีกาจึงส่งปัญหาว่า กฎหมายนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าวที่ ธิบริษัทรพย์ของบุคคลอื่น ที่มีรู้เห็นในการกระทำผิดด้วยนั้นเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยหรือไม่ ปรากฏว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย^{๘๘}

^{๘๘} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2492

มาตรา 29 บัญญัติว่า "บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอัน

พูดในติดต่อ

กฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”.

มาตรา 178 บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด มีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัติ นั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา 179 บัญญัติว่า “ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 178 ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการ เพื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาด และให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระทั่งคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 225/2506 มีประเด็นที่ศาลฎีกาวินิจฉัย 2 ประเด็น คือ

(1) การริบทรัพย์สินของบุคคลที่มีได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการส่งออก ไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าบางอย่าง พ.ศ. 2482 มาตรา 9 และ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 มาตรา 3 จะขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

(2) ศาลมีอำนาจตีความว่า กฎหมายใดจะขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในเมื่อยังไม่มี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ประเด็นตามข้อ (1) ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นแนวว่า การริบทรัพย์สินของบุคคลอื่นผู้มิได้รู้ เห็นในการกระทำความผิดว่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น กฎหมายนี้ได้บัญญัติขึ้นสมัยที่ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 และต่อมาได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มาตรา 29 และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 มาตรา 29, 113 ออกมาใช้บังคับ ฉะนั้นข้อความที่ให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่มีได้กระทำความผิด จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าว (คือฉบับ พ.ศ. 2492 มาตรา 29 และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 มาตรา 29, 113)

มีข้อน่าสังเกตว่า ขณะที่พระราชบัญญัติควบคุมการส่งออก ไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าบางอย่าง พ.ศ. 2482 ออกมาใช้บังคับนั้น อยู่ในช่วงเวลาของการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังไม่มียกบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของชนชาติไว้ในลักษณะทำนองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มาตรา 29 และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 มาตรา 29 แต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าน่าจะเป็นไปได้ที่พระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกฯ ดังกล่าวนั้น ขณะที่บัญญัติออกมาใช้บังคับนั้น ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในเวลานั้น คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 เพราะยังไม่มียกบัญญัติในรัฐธรรมนูญห้ามไว้

๘๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2495

"มาตรา 29 รัฐย่อมเคารพต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชนมาเป็นของรัฐจะกระทำมิได้ เว้นแต่จำเป็นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค หรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศโดยตรง หรือการได้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนอันเป็นธรรมให้แก่เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับ ความเสียหายในการโอนกรรมสิทธิ์นั้น"

"มาตรา 113 บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด มีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้ไม่ได้"

แต่ต่อมาได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มาตรา 29, 178 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 มาตรา 29, 113 ออกมาคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในการที่จะถูกลงโทษทางอาญาไว้อย่างชัดเจนว่า จะลงโทษบุคคลใดได้ก็ต่อเมื่อเขากระทำความผิดและมีกฎหมายโทษไว้เท่านั้น ซึ่งบทบัญญัติเช่นนี้ไม่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 ดังนั้น ตามที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติควบคุมการส่งออก ฯ มาตรา 9 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 มาตรา 3 ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ดังปรากฏคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในคำพิพากษาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการวินิจฉัยไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ในขณะที่มีคดีขึ้นสู่ศาลนั้น

ท่านศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้อธิบายไว้ว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 29 นี้ เป็นเรื่องของการรับรองและคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคล การจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชนมาเป็นของรัฐนั้นกระทำไม่ได้ นอกจากจะเป็นกรณีที่ยกเว้นไว้โดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว ซึ่งมีอยู่เพียง 4 ประการ คือ^{๘๖}

- (1) จำเป็นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค
- (2) จำเป็นในการป้องกันประเทศโดยตรง
- (3) จำเป็นในการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ
- (4) จำเป็นเพื่อประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น

นอกจากนี้ยังกำหนดให้รัฐต้องชดเชยค่าทดแทนอันเป็นธรรมแก่ เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับ ความเสียหายในการโอนกรรมสิทธิ์นั้นด้วย

การริบทรัพย์สินของบุคคลนั้น มีผลเป็นการเพิกถอนกรรมสิทธิ์หรือโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลมาเป็นของรัฐ ดังนั้นในเมื่อผู้ใดมิได้กระทำความผิดหรือมิใช่เป็น โอนกรรมสิทธิ์ในกรณีจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา 29 ยกเว้นไว้ จึงย่อมกระทำไม่ได้เพราะเป็นการขัดบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 33 ก็มีบัญญัติไว้ทำนองเดียวกัน

^{๘๖} หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2475 - 2495, (ไม่ปรากฏสถานที่และสำนักพิมพ์ : 2495), หน้า 453 - 456.

ดังนั้น การจะริบทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่มีได้รู้เห็นเป็นใจ หรือร่วมในการกระทำ ความผิดตาม พ.ร.บ. อื่น ๆ นั้น จะต้องได้ความว่าทรัพย์สินนั้นกฎหมายบัญญัติว่าทำหรือมีไว้เป็นความผิด ตามมาตรา 32 แห่งประมวลกฎหมายด้วยจึงจะริบได้ เช่น การลักลอบส่งออกหรือนำเข้าซึ่งธนบัตรปลอม หรือวัตถุลามกโดยขโมยมาจากบุคคลอื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำผิดฐานลักลอบนำเข้าหรือ ส่งออกเป็นต้น

มาตรา 32 นี้ ศาลจะต้องริบเสมอ เพราะค้ำประกันว่าลักษณะของทรัพย์สินนั้นจะเป็นทรัพย์สิน อันตรายแก่ประชาชน หรือเป็นของร้าย หากปล่อยให้ตกอยู่ในมือของประชาชนแล้วจะเกิดผลเสียหายหรือ ที่การกระทำผิดเกิดขึ้นอีก

ทรัพย์สินที่ริบตามมาตรา 32 นี้ คงจะไม่ต้องนำไปขายหรือส่งเงินเข้าแผ่นดินตาม มาตรา 35 เพราะถ้าให้ขายได้ทรัพย์สินเหล่านั้นก็จะหมุนเวียนไปในหมู่ประชาชนอีก ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์อันแท้จริงของกฎหมาย ดังนั้น คงจะต้องสั่งให้ทำลายทรัพย์สินนั้นหรือทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้ ตามมาตรา 35 วรรคท้าย เว้นเสียแต่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อทางราชการ เช่น เก็บไว้เป็นหลัก ฐานทางการศึกษา เป็นต้น

9.1.2 การริบทรัพย์สินโดยใช้ดุลพินิจ

เป็นกรณีตามมาตรา 33 ซึ่งกฎหมายไม่บังคับให้ศาลต้องริบทรัพย์สินนั้น เสมอไป แต่ให้เป็นดุลพินิจของศาล และทรัพย์สินที่จะริบตามมาตรานี้ จะต้องเป็นของผู้กระทำผิด แยก พิจารณาได้เป็น 3 กรณี คือ

(1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด ตามปกติทรัพย์สิน ประเภทนี้โดยสภาพแล้วจะเป็นทรัพย์สินที่บุคคลมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย หากแต่เจ้าของนำเอาทรัพย์สินไป ใช้โดยผิดกฎหมาย คือ ใช้ในการกระทำความผิด เช่น ขวาน มีด ปกติแล้วเป็นทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์สำหรับ คริวเรือน ถ้าเจ้าของทรัพย์สินเช่นนี้ไปทำร้ายร่างกายบุคคลอื่น อันเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาแล้ว ทรัพย์สินเช่นว่านั้นก็จะเป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินใดที่จะถือว่าเป็นทรัพย์สินที่บุคคล ได้ใช้ในการกระทำความผิดอันเป็นทรัพย์สินที่ควรริบตาม มาตรา 33 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ก็ควรที่ จะเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ ในการกระทำความผิดโดยตรง หากไม่มีทรัพย์สินเช่นนั้นจะกระทำความผิดไม่สำเร็จ แม้ จะเป็นอุปกรณ์หรือช่วยเหลือในการกระทำความผิดสำเร็จ หรือสะดวกขึ้นก็ตาม ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่ได้เป็นเครื่อง มือในการกระทำความผิด ก็ไม่ควรถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด

ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้ตามมาตรา 33 (1) นี้ ต้องเป็นการใช้กระทำความผิด เช่น ถ้าหากเป็นการป้องกันสิทธิโดยชอบตามกฎหมายอาญา มาตรา 68 แล้ว ก็ถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด ทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำเมื่อการกระทำนั้นไม่ต้องเป็นความผิดแล้ว ก็ไม่ควรริบ (ฎีกาที่ 552/2515) ฉะนั้น สิ่งใดที่จะเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา จะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำซึ่งรวมถึงการงดเว้นการที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันผลอันจะเกิดขึ้นด้วย และต้องรวมถึงการกระทำความผิดเริ่มตั้งแต่พยายามถึงความผิดสำเร็จ แต่ถ้าหากเป็นสิ่งที่ใช้ก่อนลงมือในชั้นพยายามและภายหลังจากการกระทำความผิดสำเร็จแล้ว แม้จะเป็นยานพาหนะที่ใช้ขนทรัพย์สินที่ลักมาด้วยก็ไม่ใช่ว่าจะใช้ร่วมในการกระทำความผิด^{๘๖}

ทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดนี้ หมายความว่า ต้องเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิดโดยตรง หรือใช้เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดและหากไม่มีทรัพย์สินนั้นจะกระทำความผิดไม่สำเร็จ^{๘๗}

ถ้าเป็นเพียงแต่ทรัพย์สินที่เพียงแต่ใช้อื้อเพื่อหรือให้ความสะดวกในการกระทำความผิด แต่ไม่ถึงขั้นใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้ภายหลังจากที่การกระทำความผิดสำเร็จแล้ว เช่น รถยนต์ที่ใช้เป็นพาหนะขนพาทรัพย์สินที่ลักมา ดังนี้ ก็ริบไม่ได้เช่นกัน

(2) ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินตามข้อนี้มีลักษณะแตกต่างกับทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดตามข้อที่แล้วมาแล้วในข้อ (1) เพราะแม้จะยังมีได้ใช้กระทำความผิดก็ริบได้ แต่ต้องได้ความว่าโดยสภาพของทรัพย์สินนั้น เป็นสิ่งที่ใช้เพื่อการกระทำความผิด ไม่หมายความว่าทรัพย์สินที่มีไว้เพียงเพื่อใช้ในธุรกิจปกติธรรมดาและคงจะต้องดูจากเจตนาของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญด้วย

ทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดนี้ ก็มีหลักเช่นเดียวกับทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด คือ จะต้องเป็นทรัพย์สินที่มีไว้สำหรับใช้ในการกระทำความผิดโดยตรง และจะต้องมีเจตนาที่จะกระทำความผิดพร้อมกับมีทรัพย์สินไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดโดยเจตนาด้วย เช่น ยาพิษที่มีไว้เพื่อฆ่าคนที่โกธรแค้น เมื่อได้นำเอายาพิษไม่ฆ่าคนหรือฆ่าบุคคลใดก็ตามถือว่ามีเจตนาที่ได้กระทำและได้ใช้ยาพิษนั้นกระทำความผิดตามเจตนาด้วย ยาพิษจึงเป็นสิ่งที่ไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด จึงริบได้ตามมาตรา 33 (1) นี้

(3) ทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด ทรัพย์สินตามข้อนี้มีความชัดเจนในตัว คือ เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่น ทรัพย์สินที่ลักมาจ้อโกง ได้มาอย่างไรก็ดีจะต้องเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติว่าการได้ทรัพย์สินนั้นมาเป็นความผิด ถ้าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติว่าทรัพย์สินเช่นนั้น เป็นความผิดก็ไม่อยู่ในข่ายที่จะริบได้ตามข้อนี้

^{๘๖} ฎีกาที่ 781/2486, 231/2500, 738/2515

^{๘๗} พันธุ์ จักรางกูร, เรื่องเดิม, หน้า 38.

ความประสงค์อันสำคัญของกฎหมายข้อนี้ ก็เพราะไม่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่น เงินที่ได้จากการขายเงิน ชายเหโรอื่น เงินที่ได้จากการเล่นพนันผิดกฎหมาย เป็นต้น^{๘๘} ทั้งนี้เป็นการมุ่งลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ให้ได้รับประโยชน์ใด ๆ (Fruit of crime) ที่ได้มาจากการกระทำความผิดของตน แต่ถ้าเป็นเงินที่ได้มาจากการขายทรัพย์สินลักมา เห็นจะไม่ใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เพราะเงินนั้นไม่ได้ลักเข้ามาโดยตรง

การริบทรัพย์สินทั้ง 3 กรณีดังกล่าว ตามข้อ (1) (2) และ (3) นี้ เป็นการริบโดยให้อำนาจศาลที่จะใช้ดุลพินิจจะริบหรือไม่ก็ได้ ไม่เป็นการริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาด ดังเช่น มาตรา 32, 34 ดังนั้น การที่ศาลอาจใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะริบทรัพย์สินนั้นหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับเหตุแต่ละคดีว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำในลักษณะร้ายแรงมีเจตนาหรือไม่ หรือมีลักษณะเป็นผู้ร้ายในสันดานกระทำความผิดแล้วกระทำความผิดอีก กรณีดังกล่าวเหล่านั้นสมควรที่จะริบหรือไม่ ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับชนิดทรัพย์สินพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด และลักษณะของบุคคลตามสมควรเป็นเรื่อง ๆ ไป

การริบทรัพย์สินตามมาตรา 33 นี้ มีหลักสำคัญว่าจะริบทรัพย์สินที่เป็นของบุคคลอื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นหาได้ไม่ เพราะการริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่งดังกล่าวมาแล้ว จะลงโทษได้ก็แต่เฉพาะผู้กระทำความผิดเท่านั้น หลักในกรณีนี้จะต้องนำไปใช้กับพระราชบัญญัติอื่นหรือกฎหมายพิเศษเฉพาะอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือถ้าไม่มีบทบังคับของกฎหมายไว้เป็นกรณีพิเศษนอกเหนือไปจากบทบัญญัติมาตรา 33 นี้แล้ว จะริบทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ไม่รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดหาได้ไม่ เพราะเป็นการขัดกับหลักรัฐธรรมนูญ และหลักกฎหมายอาญา มาตรา 2

การรู้เห็นเป็นใจ แม้จะไม่ถึงเป็นการกระทำความผิด หรือมีส่วนในการกระทำความผิดด้วยจนถึงขนาดเป็นผู้สนับสนุนก็ตาม หากถือได้ว่ายินยอมให้มีการกระทำความผิดด้วยทรัพย์สินของตน ก็ไม่มีสิทธิที่จะอ้างเรียกกรรมสิทธิ์ของตนคืน ฉะนั้น การรู้เห็นเป็นใจจึงไม่ถึงกับต้องมีการกระทำเพียงแต่ได้เห็น คือ รู้อยู่แล้วว่ามีผู้ใช้ทรัพย์สินของตนในการกระทำความผิด โดยไม่ขัดขวางแต่อย่างใด ๆ เป็นใจ คือ ยินยอมหรือละเว้นไม่ขัดขวางโดยสมัครใจ ปล่อยให้ผู้อื่นใช้สอยทรัพย์สินของตนในการกระทำความผิด เช่นนี้ก็เพียงพอแล้ว

การริบทรัพย์กรณีตามมาตรา 33 แตกต่างกับมาตรา 32 ตรงที่ว่า การริบทรัพย์ตามมาตรา 33 จะริบของบุคคลอื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดด้วยมิได้ แต่มาตรา 32 ไม่ค้ำประกันว่าจะมีผู้กระทำความผิดและถูกศาลพิพากษาลงโทษด้วยหรือไม่ก็ริบได้ทั้งสิ้น ซึ่งหลักอันนี้นำไปใช้กับกฎหมายอื่นด้วย ฉะนั้น แม้กฎหมายบางฉบับจะบัญญัติให้ริบทรัพย์สินโดยไม่ต้องค้ำประกันถึงว่าเป็นของผู้กระทำความผิดหรือไม่เช่นนั้น ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินตามมาตรา 32 แล้ว ก็ริบทรัพย์สินของผู้อื่นที่มิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยไม่ได้ เพราะเป็นการขัดต่อหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญที่ว่า "บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่จะได้กระทำความผิด" (ฎีกาที่ 222/2494) และโดยที่การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา ถือว่าเป็นโทษทางอาญาดังนั้น จึงต้องเป็นไปตามหลักในมาตรา 2 ที่ว่า "บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดนั้นบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติในกฎหมาย" หรือตามหลักของกฎหมายอาญาที่ว่า "ไม่มีความผิด ไม่โทษ ไม่มีกฎหมาย" (Nullum Crimen, Nulla Poena, Sine Lege)

อย่างไรก็ดีมีข้อสังเกตว่าตาม มาตรา 32 นี้ ให้ริบทรัพย์สินของผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดด้วย จึงเท่ากับเป็นการลงโทษผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดอันเป็นการขัดกับหลักของกฎหมายอาญาดังกล่าว ซึ่งปัญหาเรื่องนี้มีความเห็นแยกเป็น 2 ฝ่าย คือ

- ฝ่ายแรก เห็นว่าการริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 ในกรณีนี้ไม่ใช่เป็นการลงโทษแต่เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย เทียบได้กับกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 28 จึงไม่ต้องค้ำประกันว่าจะมีผู้กระทำความผิดหรือไม่และทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ใด ทำนองเดียวกับกฎหมายอาญาของอิตาลี ดังกล่าวมาแล้วในข้อ 8

- ฝ่ายที่สอง เห็นว่า การริบทรัพย์ตามมาตรา 32 เป็นโทษ เพราะทรัพย์สินประเภทนี้เป็นความผิดอยู่ในตัวของมันเอง ไม่ใช่เป็นผิดเพราะเหตุอื่น

หลักการริบทรัพย์สินที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ถือได้ว่าเป็นหลักพื้นฐานทั่วไปในเรื่องการริบทรัพย์สิน และอาจเอาไปใช้ในการริบทรัพย์สินตามกฎหมายอื่นได้ด้วย เว้นแต่กฎหมายเฉพาะนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 และโดยเฉพาะมาตรา 33 ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติว่า "ในการริบทรัพย์ นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้อีกด้วย . . . "

การริบทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะนี้จะมีความหมายเพียงใด และจะบัญญัติเงื่อนไขการริบทรัพย์สินให้แตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ ในหลักแห่งกฎหมายอาญาได้หรือไม่ การพิจารณาปัญหาเหล่านี้จะอาศัยหลักที่ว่า "กฎหมายเฉพาะยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไป" หรือ "กฎหมายที่

บัญญัติภายหลังยกเว้นบทกฎหมายที่มีมาแต่ก่อน " เพียงเท่านั้นมิได้ หากต้องพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ๆ ในรายละเอียดประกอบกับหลักกฎหมายอาญาชั้นมูลฐานควบคู่กันไปด้วย^{๙๐} กฎหมายพิเศษอื่น ๆ ของไทยที่มีบทบัญญัติให้ริบทรัพย์สินนั้นเมื่ออยู่หลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วก็นำหลักในประมวลกฎหมายอาญาที่กล่าวมานี้ไปใช้ ดังจะยกมาเป็นตัวอย่างไว้ในข้อถัดไป

สรุปกล่าวได้ว่า การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา เป็นการบังคับให้ต้องส่งทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งตกมาเป็นของแผ่นดิน และทรัพย์สินที่สั่งให้ส่งมานั้นต้องเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ไม่ใช่เป็นการบังคับให้ต้องส่งทรัพย์สินทั้งหมด ดังเช่นตามกฎหมายในสมัยโบราณที่เรียกว่า " ธิราชบาศร์ " สำหรับความแตกต่างระหว่าง มาตรา 32, 33 และ 34 ของประมวลกฎหมายอาญา มีความหนักเบาแตกต่างกันไปดังนี้^{๙๑}

การริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 เป็นเรื่องของทรัพย์สินที่มีลักษณะต้องห้ามกฎหมายโดยตัวของมันเอง หรือเป็นทรัพย์สินอันตราয়ต่อความเป็นอยู่ของชุมชน กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นอย่างมาก กฎหมายจึงบัญญัติบังคับให้ต้องริบตกเป็นของแผ่นดิน ไม่ให้อ่านาจศาลใช้ดุลพินิจ อันเป็นการบังคับโดยเด็ดขาด ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้ใด จะมีผู้ได้รับโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ เพราะกฎหมายไม่ต้องการปล่อยให้ทรัพย์สินเช่นนั้นซึ่งเป็นของร้าย ตกไปอยู่ในความครอบครองของประชาชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๙๐} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กองกฎหมายต่างประเทศ การริบทรัพย์สินประเภทที่ใช้ในการกระทำความผิด, (ไม่ปรากฏสถานที่และปีที่พิมพ์), หน้า 64 - 66.

^{๙๑} พินิตน์ จักรางกูร, "ริบทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด" บทบัญญัติ เล่มที่ 28 ตอนที่ 2 (พ.ศ. 2514), หน้า 377 - 379.

ส่วนการริบทรัพย์สินตามมาตรา 34 มีลักษณะความร้ายแรงที่ลดน้อยลงไปจากทรัพย์สินตามมาตรา 32 โดยทรัพย์สินตามมาตรา 34 นี้ ตามสภาพของมันเอง ไม่มีอันตราয়ต่อชุมชนหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่จะเป็นอันตราয়ขึ้นก็เพราะการใช้ทรัพย์สิน เช่นว่านั้น ไปในทางที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายตามที่ระบุไว้ กฎหมายจึงบัญญัติบังคับให้ต้องริบตกเป็นของแผ่นดิน ไม่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจ อันเป็นการบังคับโดยเด็ดขาดเช่นเดียวกับมาตรา 32 แต่โดยที่ทรัพย์สินตามมาตรา 34 นี้ สภาพของทรัพย์สินนั้น ไม่เป็นทรัพย์สินอันตราয়ในตัวของมันเอง กฎหมายจึงไม่บังคับให้ริบเสียทุกกรณีโดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้กระทำความผิดหรือเป็นของผู้ใดตามมาตรา 32 กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 34 ถ้าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่มีได้รู้เห็นเป็นใจด้ายในการกระทำความผิดก็ไม่ต้องริบ หรือเมื่อสั่งริบไปแล้วก็ต้องคืนเจ้าของเขาไปตาม มาตรา 36

สำหรับการริบทรัพย์สินตามมาตรา 33 เป็นเรื่องของการใช้ทรัพย์สินนั้น หรือการได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถึงแม้ว่าลักษณะการใช้หรือการได้มาจะเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือมีผลกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของชุมชน แต่ก็มีลักษณะที่เบาบางกว่า กรณีตามมาตรา 34 และทรัพย์สินนั้นก็ไม่อันตราয়ต่อชุมชนโดยตรง กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจจะริบทรัพย์สิน เช่นว่านั้นหรือไม่ก็ได้ ตามควรแก่กรณีแต่ละเรื่องไป

อนึ่ง มีข้อน่าสังเกตว่าการริบทรัพย์สินมาตรา 34 นี้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ เรียกเอา หรือ ให้กัน ในการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือให้เพื่อจูงใจให้บุคคลกระทำความผิด จึงน่าจะถือได้ว่าทรัพย์สินเหล่านี้มีลักษณะเป็นทรัพย์สินที่ ได้ใช้ หรือ ได้มา จากการกระทำความผิดตามความหมายใน มาตรา 33 เช่นกัน ไม่จำเป็นต้องบัญญัติมาตรา 34 ไว้ศาลก็ริบได้ตาม มาตรา 33 อยู่แล้ว แต่เหตุที่ต้องบัญญัติ มาตรา 34 ไว้ด้วยเช่นนี้ ก็เพื่อบังคับให้ศาลต้องริบเสียทั้งสิ้น ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างกรณี มาตรา 33 เพราะถือว่าตัวทรัพย์สินเหล่านี้มีความผิดอย่างร้ายแรงอยู่ในตัวยิ่งกว่าทรัพย์สินตามมาตรา 33 และอาจจะมีเหตุผลในด้านปกป้องกันปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นสิ่งสำคัญอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับทรัพย์สินที่ให้ เป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด ตามมาตรา 34 (2) ตอนท้ายนั้น น่าจะถือว่าเป็น เรื่องที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษ เพราะโดยปกติแล้วการให้ทรัพย์สินกันภายหลังจาก ที่กระทำความผิดเสร็จสิ้นไปแล้ว ไม่เป็นความคิดผิดใด ๆ และไม่น่าจะเข้าข่ายเป็นทรัพย์สินประเภทที่ ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้มา โดยได้กระทำความผิด ตามมาตรา 33 (1) (2) โดยตรง กรณีนี้ จึงน่าจะถือได้ว่าเป็นมาตรการลงโทษทรัพย์สินพิเศษนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 32, 33

9.2 กฎหมายพิเศษอื่น ๆ

นอกจากโทษทรัพย์สินจะมีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวมาแล้ว ยังมีกฎหมาย อื่น ๆ ของประเทศไทยที่มีบทบัญญัติให้ลงโทษทรัพย์สินได้อีก ดังจะขอล่าวถึงเท่าที่พบเห็นกันบ่อย ๆ ได้แก่

9.2.1 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวง ราชการ พ.ศ. 2518

" มาตรา 13 ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้ .-

(1) .....

(2) .....

(3) สืบสวนและสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริง เมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียนหรือมีเหตุอันสมควรสงสัย ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริต หรือประพฤติมิชอบในวงราชการ "

มาตรา 20 เมื่อมีพฤติการณ์แสดงว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด ร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการพิจารณา สอบสวน และให้มีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของตนตามรายการ วิธีการ และระยะเวลา ที่คณะกรรมการกำหนด เมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้ความปรากฏว่า ผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติ และ ไม่สามารถแสดงได้ว่าร่ำรวยขึ้นในทางที่ชอบ ให้ถือว่าผู้นั้นใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ให้คณะกรรมการ รายงานความเห็นต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาสั่งลงโทษไล่ออก

มติของคณะกรรมการที่วินิจฉัยว่า ผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติตามวรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงอย่างน้อย สองในสามของกรรมการทั้งหมด

บรรดาทรัพย์สินที่คณะกรรมการวินิจฉัยว่า เป็นทรัพย์สินที่ร่ำรวยขึ้นโดยผิดปกตินั้น ให้พนักงาน อัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยสั่งว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่ผู้นั้นจะแสดงให้ศาล เห็นว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาในทางที่ชอบ ในกรณีนี้ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ โดยอนุโลม "

มาตรการที่กำหนดให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าทรัพย์สินที่ร่ำรวยขึ้นโดยผิดปกตินั้นเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่ผู้นั้นจะแสดงให้เห็นว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาในทางที่ชอบนี้ เท่ากับเป็นการกำหนดภาระในการนำสืบให้ตกเป็นหน้าที่ของผู้ครอบครองหรือผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น อันเป็นการยกเว้นหลักทั่วไปของกฎหมายที่ว่า " ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องนำสืบ " กล่าวคือ กรณีนี้บัญญัติว่า ให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้มีหน้าที่ต้องนำสืบแสดงความบริสุทธิ์ของตนถึงการได้มาของทรัพย์สินนั้นว่า ตนได้มาโดยชอบ

บทบัญญัติมาตรา 20 นี้ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 เป็นเสมือนมาตรการลงโทษทางทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติและไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นความบริสุทธิ์ของตนเองได้

การที่กฎหมายผลักระหน้าที่นำสืบให้ตกไปอยู่กับฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาเช่นนี้ เท่ากับเป็นการยกเว้นหลักทั่วไปของกฎหมายอาญา ซึ่งก็มีหลักกฎหมายของต่างประเทศหลายประเทศ ยอมรับว่ากฎหมายแอนตี้คอร์รัปชันนี้เป็นกฎหมายพิเศษ ที่ยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไปและนำมาใช้บังคับได้ เช่น

กฎหมายปราบคอร์รัปชันของอังกฤษ ให้ถือว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ได้ถึงเหตุแห่งการได้มาซึ่งทรัพย์สินเกินขอบเขตรายได้ หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเพิ่มขึ้นมาได้อย่างไรว่าเป็นผู้ทุจริต^{๙๒}

กฎหมายปราบคอร์รัปชันของสิงคโปร์ ถือว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ถึงเหตุแห่งการได้มาซึ่งทรัพย์สินเกินขอบเขตรายได้ หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าได้เพิ่มเติมขึ้นมาอย่างไรเป็นผู้ทุจริต ตามกฎหมายป้องกันการทุจริตต่อหน้าที่ ค.ศ. 1906 ของสิงคโปร์

9.2.2 พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478

" มาตรา 10 ทรัพย์สินพนันกันซึ่งจับได้ในวงการเล่นอันขัดต่อบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือขัดต่อข้อความในกฎกระทรวงหรือใบอนุญาตซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินซึ่งมิได้เอาออกพนัน

^{๙๒} สภาวิจัยแห่งชาติ, " การทุจริตในวงราชการแห่งประเทศไทย ", หน้า 20.

เครื่องมือที่ใช้ในการเล่นนั้น ให้ศาลมีอำนาจริบได้ตามกฎหมายลักษณะอาญา

ประกาศหรือเอกสารอย่างใด ๆ อันมุ่งหมายให้เป็นการชักชวนผู้อื่นให้เข้าเล่นดังกล่าวไว้ในมาตรา 9 วรรคสอง นั้น ตำรวจหรือกรมการอำเภอจะยึดและทำลายเสียก็ได้ ถ้าประกาศหรือเอกสารนั้นส่งไปทางไปรษณีย์ถึงผู้รับที่อยู่ในราชอาณาจักร เจ้าพนักงานไปรษณีย์จะยึดประกาศหรือเอกสารนั้นไว้ก็ได้ แต่เจ้าพนักงานไปรษณีย์ต้องแจ้งให้ผู้รับทราบ ถ้าผู้รับมีข้อโต้แย้งว่าประกาศหรือเอกสารนั้นมิได้เกี่ยวแก่การพนัน ผู้รับจะนำคดีไปฟ้องศาลภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับความแจ้งความจากเจ้าพนักงานไปรษณีย์ก็ได้ ถ้าผู้รับมิได้นำคดีไปฟ้องศาลก็ดี หรือเมื่อศาลสั่งยื่นการยึดก็ดี เจ้าพนักงานไปรษณีย์มีอำนาจทำลายประกาศหรือเอกสารที่ยึดไว้แล้วนั้นได้

แต่เจ้าพนักงานไปรษณีย์จะเปิดซองหรือห่อดูโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรานี้ไม่ได้ เว้นแต่จะมีเครื่องหมายภายนอกแสดงว่า ในซองหรือในห่อนั้นมีสิ่งที่จะต้องริบและทำลายตามพระราชบัญญัตินี้"

ฎีกาที่ 246/2516 คำว่าทรัพย์สินพนันกัน เช่น เงินที่ได้เสียในการเล่นเป็นสิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิด และได้มาจากการกระทำความผิด แต่กฎหมายนี้ให้ริบเด็ดขาดเฉพาะที่จับได้ในวงการเล่น

ฎีกาที่ 1300/2501 แม้จะฟังว่าเป็นเงินที่ใช้เล่นพนัน แต่จับได้ในภายหลังมิได้จับได้ในวงการเล่นศาลก็ไม่ริบ โดยถือว่าพระราชบัญญัติการพนัน บัญญัติไว้เป็นพิเศษให้ริบเฉพาะที่จับได้ในวงการเล่น

เกี่ยวกับเรื่องการริบทรัพย์สินพนันนี้ ท่านศาสตราจารย์ จิตติ ตึงศภัทย์ อธิบายไว้ว่า

"ความจริงที่พระราชบัญญัติการพนันฯ บัญญัติให้ริบทรัพย์สินพนันซึ่งจับได้ในวงการเล่นนี้ มีความมุ่งหมาย เฉพาะให้ริบโดยเด็ดขาด น่าจะตีความว่าสิ่งที่ใช้พนันแต่มิได้จับได้ในวงการเล่น หากพิสูจน์ได้ว่าได้ใช้พนัน และได้มาจากการกระทำความผิด เช่น เครื่องรับวิทยุที่ได้มาจากการออกสลับ เกพนัน เป็นต้น ก็น่าจะอยู่ในอำนาจของศาลที่จะริบได้ตามหลักทั่วไปในมาตรา 33 ของประมวลกฎหมายอาญา โดยเป็นทรัพย์สินนอกจากที่ริบได้ตามกฎหมายอื่น"^{๙๓}

^{๙๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า 942.

"มาตรา 5 ผู้ใดจัดให้มีการเล่น ซึ่งตามปกติย่อมพนันเอาเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นแก่กัน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นจัดให้มีการขึ้นเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์แห่งตน และผู้ใดเข้าเล่นอยู่ด้วยก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นพนันเอาเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น "

" มาตรา 6 ผู้ใดอยู่ในวงการเล่นอันขัดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือขัดต่อข้อความในกฎกระทรวง หรือใบอนุญาตซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเล่นด้วย เว้นแต่ผู้ซึ่งเพียงแต่ดูการเล่นในงานรื่นเริงสาธารณะ หรืองานนักชดถุกซ์ หรือในที่สาธารณะสถาน "

บทบัญญัติในมาตรา 5 และ 6 นี้ เป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เป็นโทษแก่ฝ่ายจำเลยที่จะต้องพิสูจน์แสดงให้เห็นว่าตนมิได้จัดขึ้นเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์แห่งตน หรือมิได้เล่นพนันเอาเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นกัน เคยมีการยกปัญหาตามมาตรา 5, 6 นี้ ขึ้นพิจารณาว่าเป็นการสันนิษฐานให้บุคคลมีความผิดทางอาญาอันจะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ต.2/2494 ลงวันที่ 4 มกราคม 2494 ว่าความในมาตรา 5, 6 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 นี้ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มาตรา 30 ศาลจึงอาศัยข้อความตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 มาตรา 6 วินิจฉัยลงโทษจำเลยได้

ฎีกาที่ 593/2494^{๙๕} การใช้กฎหมาย กฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการพนัน คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีการวินิจฉัยที่ ต.2 / 2494 ลงวันที่ 4 มกราคม 2494 วินิจฉัยว่าความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ฉะนั้นศาลจึงอาศัยข้อความตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 มาตรา 6 วินิจฉัยลงโทษจำเลยได้

^{๙๔} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492

"มาตรา 30 ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร"

^{๙๕} ดูคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับเต็มใน ผนวก ก.

9.2.3 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

" มาตรา 78 ผู้ใดขับรถหรือขี่ หรือควบคุมสัตว์ในทาง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล หรือทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ความผิดของผู้ขี่หรือผู้ขี่หรือผู้ควบคุมสัตว์ หรือไม่ก็ตาม ต้องหยุดรถ หรือสัตว์ และให้ความช่วยเหลือตามสมควร และพร้อมทั้งแสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ เคียงทันที กับต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย

ในกรณีที่ผู้ขี่หรือผู้ขี่หรือผู้ควบคุมสัตว์หลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่ เกิดเหตุ ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิด และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันที่ผู้ขี่หลบหนี หรือไม่แสดงตัวว่าตนเป็นผู้ขี่ จนกว่าคดีถึงที่สุดหรือได้ตัวผู้ขี่ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่แสดง ตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหกเดือนนับแต่วันเกิดเหตุ ให้ถือว่ารถนั้นเป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการ กระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดและให้ตกเป็นของรัฐ "

ก่อนที่จะมีบทบัญญัติของ มาตรา 78 ดังกล่าวนี้ ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 59 ลงวันที่ 26 มกราคม 2515 บัญญัติไว้ในลักษณะทำนองเดียวกัน โดยมีข้อความดังนี้

" ผู้ใดขับรถและก่อให้เกิดความเสียหายแก่รถหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในทาง ไม่ว่าจะ เป็นความผิดของผู้ขับหรือไม่ก็ตาม ถ้าผู้ขับรถคันที่ได้รับความเสียหายหรือ เจ้าของทรัพย์สินไปไม่อยู่ ณ ที่เกิดเหตุ ผู้ขับรถคันที่ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ เคียง นั้นทันที

ผู้ใดขับรถอยู่ในทางและก่อให้เกิดเหตุ อันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายแก่บุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็น ความผิดของผู้ขับหรือไม่ก็ตาม ผู้ขับจะต้องหยุดรถและกระทำการช่วยเหลือตามสมควร และต้อง แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ เคียงนั้นทันที ถ้าหลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวว่าตน เป็นผู้ขับต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุ ให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มี อำนาจยึดรถคันที่ผู้ขับหลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวว่าตน เป็นผู้ขับจนกว่าคดีถึงที่สุดหรือได้ตัวผู้ขับ ถ้าเจ้า ของหรือผู้ครอบครองรถ ไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหกเดือนนับแต่วันที่เกิดเหตุ ให้ถือว่า รถนั้น เป็นทรัพย์สินซึ่ง ได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดและให้ตกเป็นของรัฐ "

9.2.4 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12)

พ.ศ. 2497

พระราชบัญญัติศุลกากรนี้ ให้อำนาจแก่นักงานศุลกากร พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจยึดสิ่งของที่ได้ใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากรไว้ได้ ดังนี้

" มาตรา 24 สิ่งใด ๆ อันจะพึงจะต้องริบตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานศุลกากรพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจยึดในเวลาใด ๆ และ ณ สถานที่ใด ๆ ก็ได้

สิ่งที่ยึดไว้ นั้น ถ้าเจ้าของหรือผู้มีสิทธิไม่มายื่นคำร้องเรียกเอาภายในกำหนดหกสิบวันสำหรับยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด สามสิบวันสำหรับสิ่งอื่นนับแต่วันยึด ให้ถือว่าเป็นสิ่งของที่ไม่มีเจ้าของ และให้ตกเป็นของแผ่นดิน "

สิ่งใด ๆ อันจะพึงจะต้องริบตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 32 ซึ่งบัญญัติว่า

" เรือชนิดใด ๆ อันมีระวางบรรจุทุกไม่เกินสองร้อยห้าสิบตันก็ดี รถ เกรียน ยานพาหนะ หีบหรือภาชนะอื่นใดก็ดี หากใช้ในการย้าย ถอน ซ่อม เร้น หรือซ่อนของที่ยังมิได้เสียภาษี หรือที่ต้องจำกัดหรือต้องห้าม ท่านว่าให้ริบเสียสิ้น และถ้ามีของอื่นอยู่ในหีบห่อ หรือภาชนะอื่น หรือต้องห้ามนั้นด้วยไซ้ริ ท่านว่าให้ริบของนั้น ๆ เสียด้วยดุษฎีกัน "

มีข้อสังเกตว่าการริบทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากรนี้ มีบางกรณีที่กฎหมายบังคับว่าจะต้องให้ริบของนั้นทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมิใช่ต้องริบโทษตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม เช่น การริบทรัพย์สินตามมาตรา 27 ประกอบกับการมาตรา 16, 17 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรพ.ศ. 2460 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

" มาตรา 27 ผู้ใดนำอาพา ของที่ยังมิได้เสียค่าภาษี อาของต้องจำกัด ... ฯลฯ ... สำหรับความผิดครั้งหนึ่ง ๆ ให้ปรับเป็นเงินสี่เท่าราคาของซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว หรือจำคุกไม่เกินสิบปี หรือทั้งปรับทั้งจำ "

" มาตรา 16 การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรพุทธศักราช 2469 นั้น ให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิพักต้องคำนึงถึงว่าผู้กระทำมีเจตนา หรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือหาไม่ "

" มาตรา 17 ของโต ๆ อันเกี่ยวข้องกับความผิดตาม มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469 ประกอบด้วยมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พุทธศักราช 2482 ท่านให้รับเสียทั้งสิ้น โดยมีพิกัดต้องคำนึงว่าบุคคลใดจะต้องรับโทษหรือไม่ "

9.2.5 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518

" มาตรา 74 บรรดาไม้และของป่าอันได้มา หรือมีไว้เนื่องจากการกระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ และสิ่งประดิษฐ์เครื่องใช้ และสิ่งอื่นใดโดยบรรดาที่ทำด้วยไม้หวงห้าม ที่มีไว้เนื่องจากการกระทำความผิด ตามมาตรา 53 ตริ ให้รับเสียทั้งสิ้น "

" มาตรา 53 ตริ ภายในเขตควบคุม ห้ามมิให้ผู้ใดค้า หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อการค้า ซึ่งสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใดโดยบรรดาที่ทำด้วยไม้หวงห้ามที่มีชนิดไม้ ขนาด หรือปริมาณ เกินกว่าที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 53 ทวิ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ "

ทรัพย์สินที่ต้องรับตามมาตรา 74 นี้ เป็นการรับในกรณีที่จำเลยในคดีนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ ๆ และการกระทำความผิดนั้นเป็นเหตุให้ได้มาซึ่ง ไม้หรือของป่านั้น หรือเป็นการกระทำความผิดฐานมีไม้หรือของป่าไว้ในครอบครอง ถ้าฟังไม่ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น ก็จะรับไม้หรือของป่านั้นตามมาตรา 74 นี้ไม่ได้ ซึ่งศาลได้เคยวินิจฉัยเป็นแนวไว้แล้ว

ฎีกาที่ 812/2514 ฟ้องกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดต่อ พ.ร.บ. ป่าไม้ ๆ และขอให้รับของกลาง ศาลพิพากษายกฟ้องโดยฟังว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด จะรับไม้ของกลางไม่ได้ ในเมื่อยังไม่มีการวินิจฉัยชี้ขาดว่าได้มีการกระทำความผิดต่อ พ.ร.บ. ป่าไม้ ๆ

"มาตรา 74 ทวิ บรรดาเครื่องมือใช้สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 หรือ มาตรา 69 ให้รับเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมีผู้ตกลง โทษตามคำพิพากษาหรือไม่"

มาตรา 74 ทวิ นี้ บัญญัติให้รับทรัพย์สินกว้างออกไปมาก รวมตลอดถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกล ซึ่งบุคคลได้ใช้กระทำความผิด หรืออุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตราที่ระบุไว้ โดยมุ่งหมายกว้างออกไปกว่าสิ่งที่ได้ใช้กระทำความผิดโดยตรง และกฎหมายบังคับให้ต้องรับ ซึ่งมาตรานี้แตกต่างกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 ที่ให้อยู่ในดุลพินิจ ของศาลว่าจะรับหรือไม่

อย่างไรก็ดีการริบทรัพย์สินตามมาตรา 74 ทวิ ในกรณีไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่นั้น ก็จะต้องได้ความว่ามีกระทำความผิดแล้ว แต่จำเลยอาจมีเหตุที่ทำให้ไม่ต้องถูกลงโทษ เพราะมีข้อแก้ตัวเป็นต้น และศาลจะริบของผู้อื่นที่ไม่รู้เห็นเป็นใจด้วยก็ได้เหมือนกัน โดยบุคคลเหล่านั้นขอคืนได้ ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ยกมาเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

ฎีกาที่ 947/2504 ข้อความใน พ.ร.บ. ป่าไม้ ๙ มาตรา 74 ทวิ บัญญัติเฉพาะเรื่องริบทรัพย์สินและมีได้มีข้อความอย่างไรเป็นพิเศษ ว่าการริบทรัพย์สินนั้นไม่ต้องคำนึงว่าเป็นของบุคคลใด และเจ้าของจะได้รู้เห็นในการกระทำความผิดนั้นด้วยหรือไม่ ฉะนั้น ผู้ร้องซึ่งไม่รู้เห็นในการกระทำความผิดร่วมกับจำเลย จึงชอบที่จะขอคืนรถยนต์ของกลางได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36

ฎีกาที่ 1602 - 1603/2509 บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดก็ตาม ที่บัญญัติให้ริบทรัพย์สินบุคคลอื่น ที่เขามิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด และทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินที่บุคคลทำหรือมีไว้เป็นความผิดแล้ว ย่อมขัดกับการลงโทษ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ในระหว่างใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรอยู่นี้ ศาลก็ได้ตีความมาแล้วว่าบทบัญญัติเช่นนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือประเพณีการปกครองประเทศไทยระบอบประชาธิปไตยใช้บังคับมิได้ ดังนั้น บทบัญญัติ มาตรา 74 ทวิ พ.ร.บ. ป่าไม้ ๙ ย่อมถือหรือตีความได้ว่าไม่มีความมุ่งหมายจะลงโทษผู้ร้องผู้เป็นเจ้าของข้างรายพิพาทซึ่งมิใช่ทรัพย์สินที่บุคคลทำหรือมีไว้เป็นความผิด และผู้ร้องมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดของจำเลย เมื่อผู้ร้องมาร้องขอคืน ก็ต้องคืนให้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36

9.2.6 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528

" มาตรา 15 เบญจ ในกรณีที่มีการยึดของกลางที่ต้องสงสัย ในการกระทำความผิดโดยไม่ปรากฏตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ยึดส่งมอบของกลางให้แก่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่หรือเจ้าหน้าที่ที่อธิบดีกำหนด เพื่อเก็บรักษาไว้ และให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจประกาศหาตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครอง เพื่อให้บุคคลดังกล่าวไปแสดงหลักฐานเพื่อขอรับของกลางคืน

^{๙๖} จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2525), หน้า 947.

การประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้ปิดประกาศไว้ที่สำนักงานทนายความประจำท้องที่ที่มีการยึดของกลางนั้น และให้ประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีจำหน่ายให้ท้องถิ่นอย่างน้อยสองวันติดต่อกัน เจ้าของหรือผู้ครอบครองมีสิทธิที่จะไปแสดงตัวต่อทนายความประจำท้องที่หรือเจ้าหน้าที่ที่อธิบดีระบุไว้ในประกาศ เพื่อขอรับของกลางคืนภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันแรกที่มีประกาศในหนังสือพิมพ์

ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดแสดงตัวเป็น เจ้าของหรือผู้ครอบครอง เพื่อขอรับของกลางคืนภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง ให้ของกลางนั้นตกเป็นของแผ่นดิน แต่ถ้ามีบุคคลใดแสดงตัวเป็น เจ้าของหรือผู้ครอบครอง และขอรับของกลางคืนภายในกำหนดเวลา ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ที่แสดงตัวเป็น เจ้าของหรือผู้ครอบครองตามวรรคหนึ่ง เป็นบุคคลที่พนักงานอัยการได้พิจารณาแล้วและมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือเป็นบุคคลที่ปรากฏหลักฐานในขณะสอบสวนแล้วว่ามิใช่เป็นผู้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดหรือมิใช่ เจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้อธิบดีมีหนังสือแจ้งให้บุคคลดังกล่าวดำเนินการใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอรับของกลางคืนภายในสามสิบวันนับวันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากอธิบดี หากมิได้ใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าบุคคลนั้นมีใช่ เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น "

" มาตรา 154 บรรดาแร่ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือมิใช่ เนื่องในการกระทำความผิด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตาม มาตรา 132 ทวิ มาตรา 132 ตริ มาตรา 132 จัตวา มาตรา 133 มาตรา 133 ตริ มาตรา 135 มาตรา 138 มาตรา 142 มาตรา 143 มาตรา 145 มาตรา 147 มาตรา 148 ทวิ มาตรา 152 หรือมาตรา 152 ทวิ ให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมิใช่ถูกกลางโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

ให้พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินตามวรรคหนึ่ง และเมื่อพนักงาน อัยการได้ร้องขอต่อศาลแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีจำหน่ายให้ท้องถิ่นอย่างน้อยสองวันติดต่อกัน เพื่อให้บุคคลซึ่งอาจอ้างว่าเป็น เจ้าของมายื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ทั้งนี้ไม่ว่าในคดีดังกล่าวจะปรากฏตัวบุคคลซึ่งอาจอ้างว่าเป็น เจ้าของหรือไม่ก็ตาม

ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดอ้างตัวเป็น เจ้าของก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น หรือมีเจ้าของ แต่เจ้าของไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนไม่มีโอกาสทราบหรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดดังกล่าว อีกทั้งตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วที่จะป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเช่นนั้นเกิดขึ้น หรือไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนไม่มีโอกาสทราบหรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการนำทรัพย์สินดังกล่าวไปใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินดังกล่าวได้

เมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันแรกของวันประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันตามวรรคสอง และในกรณีนี้มิให้นำมาตรา 36 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ "

10. กฎหมายริบทรัพย์สินของสหรัฐอเมริกา

เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และแนวกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องการริบทรัพย์สิน และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย สำหรับเป็นแนวทางในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงกฎหมายริบทรัพย์สินในคดีอาญาเสด็จติดของประเทศไทยต่อไป จึงได้เลือกศึกษากฎหมายของประเศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายของประเศดังกล่าวได้รับการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงเสร็จสิ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ จึงน่าจะเชื่อว่าจะมีความทันสมัยที่สุดในปัจจุบัน

จากบทความเรื่อง โทษริบทรัพย์สิน ได้มีนักนิติศาสตร์อธิบายถึงกฎหมายริบทรัพย์สินที่ใช้อยู่ประเศสหรัฐอเมริกา^{๙๖} ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าจะเป็ประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ อันจะทำให้ทราบว่าประเศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร ผู้เขียนจึงขอสรุปสาระสำคัญในบทความดังกล่าวดังต่อไปนี้

ตามหลักดั้งเดิมของกฎหมายสหรัฐอเมริกา ถือว่าตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิดนั้น เป็นของผิดที่ต้องริบให้ตกแก่พระเจ้า และการฟ้องคดีริบทรัพย์สินถือว่าเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน (in rem) หรือเป็นคดีแพ่ง (in remaction) และเรียกว่าการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (civil forfeiture) จึงไม่มีการนำหลักทางอาญามาใช้

ต่อมาปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) สหรัฐอเมริกาได้มีกฎหมายว่าด้วยองค์กรเกี่ยวกับอั้งยี่และการประพฤตมิชอบ (Racketeer Influenced and Corrupt Organization) (RICO) และกฎหมายยาเสพติดว่าด้วยธุรกิจอาชญากรรมต่อเนื่อง (Continuing Criminal Enterprise) (CCE) ออกมาใช้บังคับ กฎหมายนี้ได้มีบทกำหนดโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดไว้อย่างรุนแรงเพื่อผลในการยับยั้งการกระทำผิด จึงทำให้เป็นการเริ่มต้นนำเอาโทษริบทรัพย์สินมาใช้กับการทำความผิดทางอาญา โดยเรียกว่า การริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture)

^{๙๖} ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์, "โทษริบทรัพย์สิน", วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม 2531), หน้า 92 - 95.

ในระยะแรกที่นำระบบการริบทรัพย์ทางอาญามาใช้ใหม่ ๆ กระบวนการต่าง ๆ ของวิธีพิจารณายังไม่ครบถ้วน จึงทำให้เกิดความสับสน สหรัฐอเมริการจึงได้ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ใหม่ในปี ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) เรียกว่า Comprehensive Forfeiture Act, 1984 (CFA) ซึ่งขยายขอบเขตของการริบทรัพย์ให้กว้างขวางขึ้น โดยแบ่งการริบทรัพย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ การริบทรัพย์ทางแพ่ง (Civil forfeiture) และการริบทรัพย์ทางอาญา (Criminal forfeiture) ซึ่งจะแยกกล่าวสาระสำคัญโดยสรุปได้ดังนี้

10.1 การริบทรัพย์ทางแพ่ง

สำหรับการดำเนินการริบทรัพย์ทางแพ่งตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกามีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ๆ สรุปได้ดังนี้

(1) วิธีพิจารณาการรับฟังพยานหลักฐานถือหลักการซึ่งน้ำหนักพยาน (preponderance of the evidence) ซึ่งต่างกับคดีอาญาที่ต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (beyond reasonable doubt)

(2) การฟ้องคดีจะต้องฟ้องยังศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ และเป็นการฟ้องตัวทรัพย์สินนั้นเป็นจำเลยในคดีโดยตรง จึงไม่ต้องคำนึงว่าจะได้ตัวผู้กระทำความผิดหรือมีตัวผู้กระทำความผิดในคดีนั้นมาด้วยหรือไม่

(3) ถือว่าตัวทรัพย์สินนั้นเองเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ทรัพย์สินนั้นจึงมีมลทินมาตั้งแต่มีการกระทำความผิด และการริบทรัพย์นี้มีผลทำให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของรัฐมาตั้งแต่กระทำความผิด การโอนทรัพย์สินกันต่อ ๆ มาในภายหลังไม่เป็นเหตุอ้างให้หลุดพ้นจากการริบ และผู้โอนจะอ้างว่าตนรับมาโดยสุจริตไม่ได้ (*Siosns V. U.S.*, 541 F. 2d 1351 (9 th Cir.1976))

(4) เกี่ยวกับการริบทรัพย์ทางแพ่งของบุคคลที่สาม ถึงแม้ว่าการริบทรัพย์ทางแพ่งตามหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกจะยึดถือหลักเกณฑ์ตามคดีแพ่งเป็นสำคัญก็ตาม แต่เมื่อตามสภาพที่แท้จริงของคดีเป็นการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอาญา ดังนั้นการนำกฎหมายมาใช้บังคับเกี่ยวกับเรื่องการริบทรัพย์ทางแพ่งนี้ จึงมีปัญหาทางทฤษฎีอาญาหรือหลักเกณฑ์ทางอาญาสอดแทรกอยู่ด้วย ซึ่งปัญหานี้ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้เคยวินิจฉัยไว้ในปี ค.ศ. 1886 และ 1965 โดยวางหลักไว้ว่า

“ หลักรัฐธรรมนูญในทางอาญาเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ได้มาจากผู้กระทำความผิดเอง (Compulsory self - incrimination) และหลักพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการค้น และการยึดโดยมิชอบ (Unreasonable searches and seizures) ต้องนำมาใช้ในคดีริบทรัพย์ทางแพ่งด้วย ”

ส่วนปัญหาที่ว่าบุคคลที่สามซึ่งมิใช่ผู้กระทำความผิด หรือมิใช่เป็นผู้สนับสนุนหรือตัวการร่วมด้วยนั้น ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ในคดี Calero - Taledo V. Pearson Yacht Co., 416 U.S. 663 (1974) ว่า

" ความสุจริตของเจ้าของไม่เป็นข้ออ้างมิให้รับมาแต่เดิมการริบเรือที่ขนยาเสพติดมีผลเป็นการป้องกันการกระทำผิดครั้งต่อไป เป็นการลงโทษเพื่อให้เสียหายทางเศรษฐกิจ เพื่อไม่ให้ได้รับประโยชน์จากการทำผิด ซึ่งเมื่อมีกฎหมายเช่นนี้แล้ว เจ้าของเรือจะต้องมีหน้าที่ระมัดระวังในการให้เช่าเรือของตนไปใช้ในการทำผิด การริบทรัพย์สินของบุคคลที่สามจึงไม่ขัดรัฐธรรมนูญ "

จากแนวของศาลสหรัฐในคดีนี้ ทำให้เห็นได้ว่าหากบุคคลที่สามซึ่งสุจริตได้กระทำการต่าง ๆ อันควรมิให้เกิดกระทำผิดแล้วก็อาจใช้เป็นข้ออ้างยกเว้นการริบทรัพย์สินได้ และปรากฏว่ากฎหมายสารบัญญัติในระยะหลัง จึงได้ระบุเรื่องการสุจริตหรือการมิได้รู้เห็นเป็นใจ หรือการไม่มีส่วนในการกระทำผิด (Innocent person) เป็นเงื่อนไขในการริบทรัพย์สินของบุคคลที่สามไว้ชัดเจนขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามความหมายของ " การรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด " ตามกฎหมายสหรัฐที่จะเป็นเหตุยกเว้นให้บุคคลที่สามไม่ต้องถูกริบทรัพย์สินนั้นค่อนข้างจะมีขอบเขตกว้างขวางอยู่มาก และมีได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะการกระทำอันเข้าลักษณะของตัวการหรือผู้สนับสนุนเท่านั้น ดังตัวอย่างคดีต่อไปนี้

ยกเรื่องความสุจริตขึ้นอ้างได้

ในคดี U.S. V. One 1979 Datsun 280 ZX, 720 F. 2d 543 (1983) เจ้าของจะขายรถจึงให้คนขับไปให้ผู้จะซื้อได้ดู แต่คนขับกลับเอารถนั้นไปชนโคเคนซึ่งตนไม่อาจจะรู้ได้มาก่อน ดังนั้นยกเรื่องสุจริตอ้างได้ ไม่อยู่ในข่ายถูกริบ

ยกเรื่องสุจริตขึ้นอ้างไม่ได้

ในคดี U.S. V. One 1973 Buick Riviera Auto, 560 F.2d 897 (1977) บิดาทราบว่าบุตรของตนยุ่งเกี่ยวกับเรื่องกัญชา และอาจเป็นไปได้ว่าอาจใช้รถในบ้านไปชนกัญชาแต่มิได้วางเงื่อนไขในการใช้รถกับบุตรของตนเพื่อป้องกันมิให้เกิดการนำไปใช้ทำผิด ดังนั้นไม่อาจอ้างเรื่องความสุจริตของตนขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้

ในคดี U.S. V. One Rockwell Intern., Commander 690c/840, 594 F. Supp. 133 (1984) เจ้าของเครื่องบินไม่ทราบว่าจะใช้เครื่องบินของตนขนยาเสพติด แต่ในการให้เข้าเพื่อธุรกิจส่วนตัวในบริเวณที่มีการลักลอบขนยาเสพติดอยู่เสมอ ๆ นั้น การที่เจ้าของเครื่องบินมิได้ทำอย่างใดในการให้เข้าเพื่อป้องกันการใช้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เครื่องบินดังกล่าวอยู่ในข่ายต้องริบ

(5) การให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจยึดทรัพย์สินก่อนการริบ (Administrative forfeiture proceeding) ทั้งนี้เพื่อให้มาตรการริบทรัพย์สินสัมฤทธิ์ผลอย่างจริงจัง และป้องกันการโยกย้ายจำหน่ายโอนหรือนำพาทรัพย์สินนั้นไปหลบซ่อนเสียก่อน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดทรัพย์สินที่อาจริบได้ไว้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งก่อนที่คดีจะสิ้นสุดตอนของศาลให้มีคำสั่งริบ

แต่อย่างไรก็ดีการใช้อำนาจยึดทรัพย์สินจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์บางประการ เพื่อเป็นการควบคุมขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่มิให้เป็นไปตามอำเภอใจ เพราะจะเป็นการละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่นจนเกินความจำเป็น

ตามแนวของกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้อำนาจยึดทรัพย์สินดังกล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

- ก. จะต้องเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์ แต่ถ้าเป็นสินค้าที่กฎหมายห้ามนำเข้า หรือยานพาหนะต่าง ๆ ที่ใช้ในการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะมีมูลค่าเท่าใดก็ได้
- ข. จะต้องประกาศแจ้งการยึด และการจะจำหน่ายทรัพย์สินนั้นให้ทราบทั่วกันเป็นเวลาดิจดต่อกันไม่น้อยกว่า 3 สัปดาห์ ตามวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนด
- ค. จะต้องส่งแจ้งความนั้นไปยังบุคคลที่ทราบว่ามีส่วนได้เสียด้วย
- ง. ผู้มีเหตุจะได้คืนทรัพย์สิน จะต้องยื่นคำขอต่ออัยการในระหว่างเวลาที่มีการประกาศดังกล่าวในข้อ ข. โดยวางหลักประกันจำนวนหนึ่งตามที่กำหนด และต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาลหากผลที่สุดปรากฏว่าทรัพย์สินนั้นต้องถูกริบ (19 U.S.C. 1608)
- จ. กรณีที่อัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า ทรัพย์สินนั้นริบไม่ได้ก็ต้องเสนอความเห็นให้คืนนั้นไปยังผู้มีอำนาจสั่งคืน แต่ถ้าเห็นว่าจำเป็นต้องริบ อัยการก็ต้องนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลเพื่อให้มีคำพิพากษาให้ริบต่อไป (19 U.S.C. 1604 and 1618)
- ฉ. กรณีที่ไม่มีผู้แสดงตัวขอทรัพย์สินนั้นคืนตามข้อ ง. เจ้าพนักงานก็จะออกประกาศว่ามีการริบทรัพย์สินนั้นแล้ว หลังจากนั้นก็จะดำเนินการขายทอดตลาด หรือขายโดยวิธีอื่นต่อไป (19 U.S.C. 1609) แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินต้องห้ามมิให้มีการขายทอดตลาดตามกฎหมาย หรือการขายจะไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะสั่งทำลายหรือจัดการโดยวิธีอื่นก็ได้ (19 U.S.C. 1611)

(6) การริบทรัพย์โดยมีคำพิพากษาของศาล (Judicial forfeiture proceeding) ในกรณีที่ไม้อยู่ในบังคับหรือนอกเหนืออำนาจการยึดทรัพย์ของเจ้าพนักงาน (Administrative forfeiture proceeding) ดังกล่าวข้างต้นในข้อ (5) เช่น ทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าสูงเกินกว่า 100,000 ดอลลาร์ หรือกรณีมีผู้โต้แย้งการยึดทรัพย์ แต่ด้วยการเห็นว่าจำเป็นต้องริบก็จะต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งริบทรัพย์สินนั้น (19 U.S.C. 1610)

อนึ่ง คดีเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินหรือการร้องขอคืนทรัพย์นี้ เมื่อรัฐนำสืบได้ว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจริง ก็จะเป็นบทสันนิษฐานที่เพียงพอให้ริบทรัพย์นั้นได้แล้ว และตกเป็นหน้าที่ของผู้ร้องขอ หรือเจ้าของทรัพย์ หรือจำเลยที่ จะต้องนำสืบแก้ไข หรือแสดงความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินนั้น (19 U.S.C. 1615)

อย่างไรก็ดี ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดและมีส่วนได้เสียกับทรัพย์สินที่ถูกริบทรัพย์นั้น มีสิทธิ์ร้องขอให้ศาลปล่อยทรัพย์สินนั้นก่อนได้ โดยนำเงินมาประกันตามราคาประเมิน เพื่อให้ถือไว้แทนทรัพย์สินที่ยึดหรืออาจจะต้องถูกริบนั้น (19 U.S.C. 1614) แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นถูกขายทอดตลาดไปแล้ว บุคคลที่สามซึ่งสุจริตอาจร้องขอเงินที่ขายคืนได้โดยต้องยื่นคำขอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่ที่มีการขายทอดตลาด และผู้นั้นจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าตนไม่รู้ถึงการยึดทรัพย์สินนั้นมาก่อน และที่ไม่รู้เป็นเพราะสภาพแวดล้อมทำให้ตนไม่อาจรู้ได้ และเหตุที่ทรัพย์นั้นต้องถูกริบตามกฎหมายมิได้เกิดจากการประมาทอย่างร้ายแรงหรือเจตนาจะฉ้อฉลของตน (19 U.S.C. 1615)

10.2 การริบทรัพย์ทางอาญา

ได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มต้นนำเอาโทษริบทรัพย์มาใช้กับผู้กระทำความผิดทางอาญาเป็นครั้งแรกในกฎหมาย RICO และ CCE เมื่อปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) แต่การใช้ในยุคเริ่มต้นนั้นยังมีปัญหาบางประการเพราะเข้าใจในรายละเอียดไม่ตรงกัน และจำกัดขอบเขตการใช้เฉพาะคดีที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรมเท่านั้น จนกระทั่งต่อมาในปี ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) จึงได้มีการแก้ไขกฎหมาย RICO และ CCE ใหม่ ให้ครอบคลุมถึงการริบทรัพย์ทางอาญาเป็นการกระทำความผิดร้ายแรง (Felony) หลายประเภท เช่น การกระทำหรือการข่มขู่ที่ร้ายแรงเกี่ยวกับการฆ่า การลักพาตัว การพนัน การวางเพลิง การลักทรัพย์ การให้สินบน การลามกอนาจาร การค้ายาเสพติด การฉ้อโกงในการขายหลักทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ฯลฯ เป็นต้น ทั้งกฎหมาย RICO และ CCE ที่แก้ไขใหม่ทั้งสองฉบับนี้มีหลักการและรายละเอียดอย่างเดียวกัน ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

- (1) ทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้ (18 U.S.C. 1963 Sections 21 U.S.C.853) คือ
- ก. ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้นหรือได้มา (Proceeds) จากการกระทำความผิด ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการพิสูจน์ " ก่าไร " ตามหลักกฎหมายเดิมนั้นกระทำได้ยาก
  - ข. ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่ได้ใช้ หรือ มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำหรืออำนวยความสะดวกแก่การกระทำความผิด
  - ค. ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจยาเสพติด หรือกระบวนการอั้งยี่ โดยครอบคลุมถึงบรรดาผลประโยชน์ และสิทธิไม่ว่ารูปแบบใด ๆ ที่บุคคลนั้นมีอยู่ หรือใช้กับกิจการนั้นจะต้องถูกริบทั้งหมด

มีข้อน่าสังเกตว่า การริบทรัพย์สินตามกฎหมายใหม่ที่แก้ไขใหม่มีขอบเขตกว้างขวาง โดยครอบคลุมไปถึง สิ่งทรมิทรัพย์สิน อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินมีรูปร่าง ทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง สิทธิต่าง ๆ เอกสิทธิ์ และ ประโยชน์ทุกชนิด แม้แต่โรงงาน บ้าน หรือที่ดินที่ใช้เป็นสถานที่ทำผิด หรือใช้เพาะปลูกยาเสพติด ก็จะต้องถูกริบด้วย

แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายของสหรัฐอเมริกา กำหนดให้การริบทรัพย์สินทางอาญานี้ ต้องเป็นทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น และจะต้องตกเป็นของรัฐตั้งแต่ขณะมีการกระทำความผิด โดยมีผลย้อนหลังตามหลัก relation back doctrine จึงทำให้การโอนกันต่อ ๆ มาภายหลังจากที่มีการกระทำความผิดแล้วไม่มีผลในทางกฎหมาย คือจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เพื่อให้พ้นจากการถูกริบไม่ได้ ซึ่งเป็นการนำหลักการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้ในการริบทรัพย์สินทางอาญาด้วย ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีที่ได้รับโอนเป็นผู้สืบทอด รับโอนไว้โดยมีค่าตอบแทน และขณะที่รับโอนไม่มีเหตุที่จะเชื่อว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในบังคับแห่งการต้องถูกริบ (18 U.S.C. 1963 (c) Sections 21 U.S.C.853 (c))

สำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีบทสันนิษฐานไว้โดยเฉพาะอีกว่า ถ้าผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมา ในขณะที่หรือภายในเวลาอันควรหลังจากนั้น และไม่ปรากฏมีที่มาแห่งรายได้ทางอื่นอีกก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทรัพย์สินที่ได้มานั้นเป็นทรัพย์สินที่จะต้องถูกริบ ((2) U.S.C. 853(d))

(2) การคุ้มครองทรัพย์สินก่อนริบ (18 U.S.C.1963 (e) Sections 21 U.S.C. 853 (e)) เป็นมาตรการก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินนั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าทรัพย์สินที่จะต้องถูกริบนั้นจะไม่ถูกยกย้ายไปเสียก่อน มาตรการนี้กำหนดให้ศาลออกคำสั่งห้าม (restraining order) ตามคำขอขอยกการได้ ซึ่งมีอยู่ 3 กรณี คือ

ก. คำสั่งห้ามชั่วคราวไม่เกิน 10 วัน ก่อนฟ้องคดี หากอัยการเห็นว่าทรัพย์สินได้นำเชื่อว่าเข้าข่ายจับได้ และการมีหมายเรียกให้มาไต่สวนจะเสี่ยงต่อการถูกขี้ยา อัยการอาจทำคำขอฝ่ายเดียวให้ศาลออกคำสั่งห้ามชั่วคราวได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 10 วัน

ข. คำสั่งห้ามพิเศษไม่เกิน 90 วัน ก่อนฟ้องคดีอัยการอาจขอให้ศาลออกคำสั่งห้ามไว้ก่อนได้ เพื่อให้มีทรัพย์สินนั้นไว้ในกรณีที่จะมีการจับต่อไป โดยศาลจะต้องมีหมายเรียกอีกฝ่ายหนึ่งมาไต่สวนเพื่อพิจารณาว่ามีเหตุอันควรหรือไม่ และศาลอาจต่อระยะเวลาได้เกิน 90 วันได้ เมื่อมีการฟ้องคดีอาญา

ค. คำสั่งห้ามปกติ เมื่อมีการฟ้องคดีอาญา หากอัยการมีคำขอ ศาลก็จะออกคำสั่งห้ามชั่วคราวให้ ซึ่งจะมีผลจนกว่าคดีจะสิ้นสุด

การมีคำสั่งห้ามดังกล่าวในข้อ ก, ข, และ ค นี้ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการประการใดหรือสั่งให้วางประกันก็ได้

(3) การขอทรัพย์สินที่ถูกริบคืน ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เปิดโอกาสให้ร้องขอทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบนั้นคืนได้ หลังจากที่มีการดำเนินคดีอาญาเสร็จสิ้นแล้ว (18 U.S.C. 1963 (m) Sections 21 U.S.C. 853 (n)) โดยมีวิธีการดังนี้

ก. เมื่อศาลออกคำสั่งริบทรัพย์สินแล้ว เป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องพิมพ์ประกอบแจ้งความเผยแพร่การมีคำสั่งริบและการจำหน่ายทรัพย์สินนั้น พร้อมกับส่งแจ้งความนั้นไปยังผู้มีส่วนได้เสียทราบด้วย

ข. ผู้คัดค้านหรือผู้ร้องขอจะต้องยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการประกาศ หรือวันที่ตนได้รับแจ้งความ ในคำร้องต่อศาลนั้นจะต้องอ้างอิงพยานหลักฐานมาด้วย

ค. ศาลจะไต่สวนและพิจารณาให้เสร็จภายใน 30 วัน ในการนี้ศาลจะรวมการพิจารณาคำขอต่าง ๆ เข้าด้วยกันก็ได้ และให้พิจารณาสำนวนในคดีอาญาที่ได้วินิจฉัยไปแล้วด้วย

ง. การพิจารณาของศาลจะยึดหลักฟังน้ำหนักพยานที่มากกว่าเป็นสำคัญ โดยศาลอาจสั่งให้คืนทรัพย์สินที่ริบได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- ขณะเกิดการกระทำผิด ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ร้องขอมิใช่ของผู้กระทำความผิด หรือ

- ผู้ร้องเป็นผู้รับโอนโดยสุจริต มีค่าตอบแทน และขณะที่รับโอนไม่มีเหตุจะทำให้เชื่อว่าทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในข่ายที่จะถูกริบ

จ. ถ้าศาลยกคำร้องขอ หรือไม่มีการยื่นขอคืนภายในกำหนดเวลา สิทธิในทรัพย์สินเป็นอันยุติการไต่แย้งอีกต่อไป

จากที่ได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดการลงโทษทางอาญาในส่วนต้นของบทที่ 3 นี้ ผู้เขียนได้สรุปความเห็นไว้แล้วว่าความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะการผลิต การค้า การนำเข้า และการส่งออก ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันโดยใช้มาตรการริบทรัพย์อย่างเด็ดขาดและกว้างขวาง จะมีความเหมาะสมที่สุดกับความผิดลักษณะนี้

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการลงโทษริบทรัพย์สิน ผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของการริบทรัพย์สินซึ่งมีมาแต่สมัยโบราณ เพื่อชี้ให้เห็นว่ามาตรการนี้มีอยู่ในกฎหมายไทยมาแต่ตึกตำบรรมแล้ว นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงความหมายและความสำคัญของทรัพย์สินว่าเป็นสิ่งที่กฎหมายให้ความสำคัญคุ้มครอง แม้แต่ในสมัยสมบูรณ์ญาสิทธิราช ซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด ก็ยังมีหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังหาริมทรัพย์ และในกฎหมายของต่างประเทศก็มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองไว้เช่นกัน

แต่รัฐก็มีความจำเป็นที่จะต้องจำกัดขอบเขตสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลไว้ในบางกรณี ซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับกันทุกประเทศในโลก เมื่อมีเหตุผลเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของสังคม ย่อมจะต้องมีความสำคัญเหนือกว่าสิทธิส่วนบุคคล ดังนั้น มาตรการลงโทษริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด จึงเป็นสิ่งที่ชอบธรรมที่รัฐมีอำนาจจะทำได้

ในตอนท้ายของบทที่ 3 นี้ ผู้เขียนได้ศึกษาถึงแนวความคิดในการลงโทษริบทรัพย์สิน และกฎหมายริบทรัพย์สินของประเทศไทยกับของต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานให้ทราบว่าปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายริบทรัพย์สินไว้อย่างไร มีขอบเขตครอบคลุมมากน้อยเพียงใด มีพระราชบัญญัติพิเศษต่าง ๆ กำหนดมาตรการริบทรัพย์สินไว้ในแนวทางใด และได้ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศเพื่อสำรับนำมาเป็นแนวทางวิเคราะห์หามาตรการที่ดีที่สุดสำหรับกฎหมายริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดขึ้นใช้ในประเทศไทย ซึ่งเป็นหัวข้อของวิทยานิพนธ์นี้ ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย